

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja

Fénykép: Kovács Ottó

Templomunk Szent Kereszt oltára a bal oldali leghátsó mellékkápolnában

A TARTALOMBÓL

Beszélgetés Dékány Á. Sixtus zirci apáttal	160 éves az egri Sancta Maria Gimnázium
Ciszterciek Vietnámban	<i>Kilián István</i> : Curriculum vitae V.
Látogatóban Soós Tamás atyánál	Hetven éve hunyt el Harsányi (Zoltán) Zsolt
Hírek a Gárdonyiból	Ciszterciek Vietnámban
	hírek...hírek...hírek...

Nem mindenkor az arat, aki vet (Jn. 4,37); *Beszélgetés Soós Tamás atyával, a gimnázium spirituálisával*

Az újraindult iskoláinkban a tanulók vallásos világnézetének kialakítása, jellemük formálása, egyházunkhoz való hűségük erősítése nagy feladatot ró a nevelőkre. Kezdetből fogva egyértelmű volt, hogy nem lehet az ötven-hatvan év előtti úton folytatni ezt a nevelő munkát, új utakat kell kiépíteni.

A lelki nevelés egy kis szeletének munkáját végzi az iskola spirituálisja. Kezdetben még ciszterci atyák láthatták el ezt a munkakört, ma azonban már ciszterci szerzetesek nincsenek Egerben. A főapátúr kérésére az érsek úr a gimnázium egykori diákját, Soós Tamás atyát bízta meg ezzel a feladattal.

Tamás atya jelenleg Egertől jó 30 km-re fekvő Erdőtelken plébános. Itt kerestük fel március elején. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a spirituálisnak mi a feladata egy szerzetesi gimnáziumban, és jelenlegi körülmények között hogyan tudja ezt ellátni.

Ő szívesen vállalta a beszélgetést erről a témáról.

A papnevelő intézetben a spirituális – lelkiigazgató, a teológusok lelki képzését irányítja. Egy szerzetesi iskolában mit takar ez a beosztás?

A spirituális az iskolának a lelki vezetője, lelkésze. Az iskola diákjai lelki problémájukkal hozzám fordulhatnak, vagy megkeresnek, ha gyónni szeretnének. Az évnitő, évváró, ballagási ünnepélyeken a bazilikában közös szentmiséken vagyunk együtt az iskola mind a 900 diákjával. A karácsonyi és húsvét szünet előtti napon van rendszeresen az iskola lelkinapja. Ennek feladatát is – ugyan többed magammal – el kell látnom.

Hittan órám nincs, az iskolában főállású hitoktatók vannak, plébánosi beosztásom nem engedne meg több távollétet.

Mióta végezi ezt a feladatot.

Az előző spirituális a gimnáziumban Rácz Pelbárt ciszterci szerzetes atya volt. Ekkortájt, 2008-ban én az érsek úrnak titkára voltam. Mivel az idős – 85 éves – Pelbárt atya nem annyira tudott már a diákokkal foglalkozni, jött a gondolat: járjak át az érsekségtől egy héten egyszer, és közösen lássuk el ezt a feladatot. 2008. év végén Pelbárt atya megbetegedve Zircre költözött, azóta egyedül folytatom ezt a munkát, és végzem ma is, hetente Egerbe kocsizva, miután Borsodbótára, Egertől közel 50 km-nyire, majd két éve ide Erdőtelekre kerültem plébánosnak.

← A borítón látható Szent Kereszt oltárról

A Szent Bernát templom Szent Kereszt oltára 1737-ben Püspöki András kanonok 380 forintos költségéből a készült el a templom bal oldali leghátsó mellékkápolnájában. Az oltár ma is eredeti formájában látható, szobrai a Golgotát jelenítik meg. Középen a mensa fölött Krisztus függ a kereszten megközelítően életnagyságban, mögötte a hátfalat Jeruzsálem város festett látképe díszíti. A kereszt tövében Mária Magdolna térdel, balra tőle a Fájdalmas Anya áll, – jobbra Szent János apostol. A golgotai szereplők érzelmeit nem az arc, hanem az alakok mozdulatai fejezik ki. Mária kontraposztikus állása a gótikus szobrokra emlékeztet „S” alakú vonalvezetésével. A világosra festett szoborcsoportot két sötét oszlop foglalja keretbe, oszlopfőik aranyozott akantuszleveles díszítésűek, – megtört, íves párkányzat köti össze a kereszt fölött. Az oszlopok külső oldalain Szent András és Szent Borbála állnak. A kereszt alatt álló alakok kétségbeesett fájdalma itt már elhalkul, a két szent láthatólag tudomást sem vesz az oszlopokon belüli drámáról. Az ív-párkányzaton – félig lecsusszanva arról – anygalkák ülnek, nagy lendülettel tartva kezükben Krisztus kínzatói eszközeit, a lándzsát, ostort, szöveget, kalapácsot, töviskoszorút.

Az oltárasztalon finomvonalú csigavonalakkal és növényi motívumokkal díszített tabernákulum áll, a Szent Kereszt ereklyéjét tartalmazó, míves ereklyetartóval.

Kiliánné Jakab Viktória: Az egri ciszterci templom építésének története és művészettörténeti elemzése c. tanulmányából

Mint fiatal pap talán jobban meg tudja találni az utat a diákokhoz.

Ez a feladat számomra teljesen új volt. Pelbárt atya „oldalán” kezdtem tapogatózni: mi a spirituális feladata? Akkor is láttam, hogy nagy a szakadék Pelbárt atya és a gyerekek között. Habár Pelbárt atya állandóan jelen volt az iskolában, de erősebb kapcsolatot ő sem tudott kiépíteni a diákokkal. Azt gondoltam, na, majd én a világmegváltó tervekkel, – és hát ma ugyanolyan nagynak érzem a távolságot. Hiába vagyok fiatal. Évről évre, szinte napról napra változik a világ. A mai fiatalok – mondom én, hisz én sem vagyok öreg – másképpen gondolkoznak, mint amikor mi voltunk gimnazisták. Igazából csak keressük annak útját, hogyan lehet a mai fiatalokat megközelíteni.

Minden héten kedden vagyok az iskolában, ekkor találkozom a diákokkal. Karácsony és húsvét előtti utolsó tanítási napon vannak a lelki napok, melyeken a hasonló korúak számára egy-egy témáról szóló előadások alkalmat jelentenek lelki elmélyülésre. Ilyenkor lehetőség van a gyónásra is. Karácsony előtt viszonylag többen gyónnak.

Osztályfőnöki órára is gyakran bemegyek, de mivel a hétnek mindig ugyanazon a napján vagyok az iskolában, mindig ugyanabba az osztályokat tudok csak látogatni.

A tanárban is eltöltök egy rövid időt, amennyire egy délelőtt erre lehetőség van, így a tanárokkal is kialakult némi kapcsolat.

A legjobb tudása, tehetsége, vagy tehetetlensége alapján próbálja az ember a dolgát végezni – bízva abban, hogy a tehetségtelenségét is felhasználja a Jóisten.

Az iskola honlapján olvashatjuk: „Annak ellenére, hogy iskolánk világnézetiileg elkötelezett iskola, nem csak a keresztény-katolikus szellemben nevelkedett diákok jelentkezését várjuk. Gimnáziumunk nyitott minden tanulni vágyó és jóakarátú diák befogadására.” – Ennek ismeretében mi a tapasztalata a diákokról.

A gyerekek nagyobbik része, 90%-a nem azért jön oda, hogy ez egyházi iskola. Nem tudom van-e száz gyerek, akinek valamilyen affinitása van az egyházhoz. A diákok azt hozzák magukkal, amit otthon látnak, tapasztalnak.

A legtöbbjüknek sok is az, ami egyházas lelkületből van az iskolában, aki meg azért jön oda, hogy ez egyházi iskola, annak meg ez talán kevés. (Olyanról is tudok, hogy azért jött ide, mert pap akar lenni, – a ciszterci gimnázium ezt sugallja – és csalódott, habár van egy pár diákja az iskolának, aki a papi hivatást választotta.)

A hitoktatók és a tanárok is hintik a magot, igyekeznek egyházas lelkülettel megtölteni az órákat. Abban bízunk, valami megmarad a diákok lelkében.

Az egri gimnázium messze van Zircről, s a diákok csak vendégként láthatnak fehér-fekete habitust. Milyen kapcsolata van a ciszterciekkel?

A gimnáziumot még az állami Gárdonyiban jártam, de már itt voltak a ciszterci atyák. Mozsgai Tádé és Égi Konrád atyák tanították a hittant. Mint említettem a spirituális feladatát Pelbárt atya mellett kezdtem megismerni.

Mint az iskola spirituális Sixtus főapátúrral beszéltem tapasztalataimról. Legutóbb karácsonyi lelkinapon Virth F. József zirci perjel atyával kerültem kapcsolatba.

Végül szeretném, ha az atya saját magáról is mondana valamit.

1978-ban születtem Hatvanban, de gyermekkoromat Rózsaszentmártonban töltöttem. A középiskolát a még állami Gárdonyi Géza Gimnáziumban végeztem, ahol 1997-ben érettségiztem. Hat éves teológiai főiskola elvégzése után Egerben 2004-ben szenteltek pappá. Füzesabonyban, Gyöngyösön voltam káplán, majd 2007-től érseki titkár, Szentszéki Bíróság jegyzője. 2009-től plébánosi feladatra kaptam megbízást: Borsodbótára, Egertől közel 50 km-nyire, majd két éve ide Erdőtelekre kerültem.

2008 óta vagyok a Gárdonyi gimnázium spirituálisja és bízom abban, hogy munkám nyomán valamit sikerül elültetni a gyerekebe a keresztény értékekből, és valami marad ebből bennük felnőtt korukban is.

Abban bízunk: más, aki vet és más, aki arat.

Köszönjük Tamás atyának, hogy munkájáról tájékoztatott. Kívánjuk, hogy az általa vetett mag Isten segítségével jó talajba hulljon!

O. Gy.

Ez év tavaszán szeretnénk megjelentetni ÁGOSTON Julián tanárunknak 1950 nyarán a kunszentmártoni internálás alatt írt verseit és prózai írását, – ahogy azokat Józsa László Kunszentmártonban élő tanár a mai napig megőrizte.

Józsa László az idehurcolt ciszterci tanároknak, mint fiatal diákember nagy segítségére volt. Különös tisztelettel volt Ágoston Julián tanárunk iránt, akinek az internálás alatt írt verseit lemásolva megőrizte.

A versek jó része ugyan már megjelent a Kiadatlan versek c. kötetben, de ebben az összeállításban több, eddig nem közölt verset ill. prózai írását is olvashatjuk. Külön érdekesség Ágoston tanár úr rendtársának, Kelecsényi Ákos Gábornak a versekhez készült illusztrációi, melyekből 16 színes másolatot a megjelenő kötet is tartalmaz.

Az előszót Ágoston Julián tanítványa, Kilián István emeritus professzor írta.

GÁRDONYI EMLÉKÉV

Gárdonyi és a ciszterciek

Dr. Bárdos József (1877–1970) magyar-latin szakos tanár volt iskolánkban 1918–26 között. Tanári munkáján felül tevékenyen vett rész Eger város társadalmi és kulturális életében, tagja volt Gárdonyi Társaságnak is. Gárdonyiról több írása is megjelent, az alábbi a *Gárdonyi–Társaság Első Évkönyve 1924 c.* kiadványban.

GÁRDONYI ÉS A KATEKIZMUS

A forradalom lezajlása után történt, egy szép májusi nap reggelén, amikor egy kalocsai pap régi ismeretség alapján látogatott meg, hogy megnézzé Eger nevezetességeit, élvezze Isten adta gyógyfürdőjét és hogy lássa a magyar irodalom élő nagy alakját, Gárdonyi Gézát.

Eger múltjának köemlékei, az omladozó vár nagy időket átélt falai megindultságot keltenek minden magyar szívében: e hatás alól nem volt ment az én barátom sem, akinek történelmi tanulmányai, de főleg Gárdonyi „Egri csillagok”-jának fenséges regényrészletei szinte kapaszkodó körmökkel fogódtak a vár fokába s kalandoztak, aztán szerte a képzelet világába, ahol a múlt és jelen költői harmóniában él, ahol a valóság a képzelet tündérmeséivel elegyedik össze. Ábrándozó lelkünk szelíd megnyugvással pihent meg az ősz írónak fenyőfákkal szegélyezett, egyszerű kis hajlékán, melyben Gárdonyi Géza teljesen elvonnulva a délelőtti órákban még családjától is, szorgalma szellemi munkában szokta lelkét foglalkoztatni.

Tudtam jól, hogy a délelőtti órákban nem szívesen nyitja meg ajtaját: szabad ideje csak a délután folyamán állt rendelkezésére jóbarátainak, írotársainak és ismerőseinek. Mégis elszánt léptekkel haladtunk át a vár kapuján s mivel sem törődve kopogtattunk be az íróhoz.

Belépésünkkel egy pillanatig sem éreztük a meglepettségnek, vagy a szívesen nem fogadásnak jeleit; félbeszakította tanulmányát és rendelkezésünkre állt vendégszerető jóságával.

A forradalom erős nyomokat hagyott testi egészségén. a még másfél évvel ezelőtt csak öszülni kezdő férfi haja egészen megderesedett. E megfigyelést magyar nyíltsággal értésére is adtam a mesternek.

– Nem csoda – válaszolt, nagy időket éltünk át és élünk még ma is. Volt nap a forradalom idején, amikor még az én lelkem is megroppant az emberek gonoszsága miatt. Nem megrendítő-e az a jelenet, amikor egyik reggelen a temető keresztfai közül egyet udvaromba bedobva leltem?

Kinek vagyok az útjában én, aki tudtommal nem ártottam embertársaimnak? Hát még az én életem is kívánja a forradalom vészáradata? De hála Isten, bár egész nap és napokon át rettegve vártam a gonosz emberek reám leselkedését nem történt semmi balom.

– Bizony nagyon keserves órák és hónapok voltak azok, amikor egy ezeréves haza omlott össze. Emlékszik-e, Mester, amikor 1918. szept. 24-én egy írotársa előtt elhangzott nyilatkozatát figyelemre sem méltatták – („jegyezze meg az úr magának, hogy már hatalmasabb országnak is kettéharaptuk a nyakát”) –, és azóta szegény magyar hazánk nyakát is kettéharapták.

E szavak – látszott rajta – szíve mélyéig hatottak és bizakodó reménnyel és hazája jövő boldogságába vetett hittel e szavakat mondotta:

– Csak beleharaptak, de ketté nem harapták. Én, hiszem, hogy e fájdalmas sebet kiheveri a nemzet.

Aztán beszélgettünk a haza sorsa után mindenről. Amikor észrevette a mester, hogy látogatótársam megértő férfiú és igaz pap: egészen váratlanul terelte át a beszélgetést vallási kérdésekre.

– Főtisztelendő uram, én sokáig foglalkoztam a gyermekek nevelésével és amióta megváltam az iskola padjaitól, azóta is állandóan érdeklődöm a nép nevelése iránt és figyelmemet nem kerüli ki az a munkásság, amely a kis elemiiskolás gyermekek valláserkölcsei, nevelését célozza. Amikor még magam tanítottam a bibliát és katekizmust, nem volt olyan oldal, vagy talán sor sem a kis vezérkönyvecskékben, amely sorokon meg ne ütköztem volna. Először is nagyon bosszantott a kis katekizmus magyartalansága, azután főleg az, hogy az elvont dolgokat a katekizmus nem magyarázza meg és sokszor, olyan részletek is előfordulnak a könyvecskében, amik a fiatal gyermekeknek egyáltalán nem valók.

Váltig erősítettük, hogy az újabb katekizmusok a régi fogyatkozásokat kijavították és a lelki életet megértő tankönyvírók azon fáradoznak, hogy az elvont eszméket helyes kifejezésekkel hozzák közelebb a gyermekek lelkéhez.

Ilyen tökéletes katekizmus, mely az író kívánalmait magában foglalta volna, még nem jutott a kezébe és kérve kérte paptársamat, küldjön neki egyet.

– Egész őszintén, nem kíváncsiságból kérem, hanem azzal a céllal, hogy magam is dolgozom egy kis katekizmus átmagyarártásán és szeretnék olyan tökéletes hittani tankönyvet nyújtani a magyar ifjúság kezébe, amely iskolás könyv teljesen magában foglalja majd szentegyházunk törvényeit, valami kézzelfogható magyarázattal akarom megvilágosítani az elvont fogalmak értelmét, például a „malaszt” kérdését, és világos egyszerűséggel akarom kifejezni az eddig cikornyás mondatokat. De egy a bökköny – fűzte tovább fejtegetését – világi ember nem írhat katekizmust, vagy ha ír is, azt az egyházi hatóság nem fogadja el és nem adja ki.

– Én azt hiszem, nem zárkózik el az Egyház és szívesen magáévá teszi a Mesternek katekizmusát, ha abban minden tétel összevág az Egyház hirdette tanítással.

Gárdonyi szívesen fogadta a buzdító tanácsot és kész örömmel vállalkozott, hogy fölhagyja eddigi zárkózott életével, meglátogatja az Egyháznak a hit tanítására hivatott tagjait, akiknek irányításával majd megoldja életének hátralévő részében a legszebb tervet, mit maga elé tűzött.

A katekizmus kérdésének letárgyalása után nem sokáig raboltuk az író idejét: búcsút vettünk tőle.

A kis katekizmus megvalósítása azonban csak terv maradt. Az élet gondjai, a gazdasági eltolódás a forradalom véres napjaiban arra készítették Gárdonyi Gézát, hogy megfeszített munkával rendezze irodalmi műveit és

olyan újabb alkotásokkal lépjen a nagy közönség elé, amelyek tetszetősek és amelyek révén családja gondját eloszlathatta.

Majd jött a kérelhetetlen halát, és Gárdonyinak szép terve nem valósult meg.

GÁRDONYI GÉZA: ELŐSZÓ

Maczki Valér: Szántottam vettem c. 1911-ben megjelent könyvéhez

Pogánykori magyarok tetemeit falazták be az egri Dobó-síremlék mellé. Az ünnepre a fővárosból is jöttek ide hírlapírók. Unatkozva jegyezgettek a sokadalomban.

Egyszer csak egy pap lép a szószékre. Fehérreverendás, fekete-

skapulárés, erős fejtartású ember. Ősz haja tüskésen áll. A szemén cvikker villog. És dörgő szózatú szép magyar ejtéssel kezd beszédet. A hírlapírók néznek, hallgatnak. A szemüket eleinte csak az ember fogja meg, a figyelemüket a hangja. De aztán maga a beszéd is.

Az egri hősökéről beszél, aztán csakhamar átcsap a honfoglaló hősökre, meg azoknak messze-múltban homályzó származására. De nem a halszagú rokon népeket emlegeti, hanem valami szumirokat. Még akkor nem kuruttolt nálunk a béka sem a szumirokról.

– Ki ez az ember? – kérdik egymást susogva a fővárosi hírlapírók. Hiszen ez fenomenális szónok!

– Kard illene az oldalára, – véli a másik. Tomori Pál lehetett ilyen

– De micsoda tudós ember! – fakad ki a harmadik.

S hozzáfordul egy kékposztó-mándlis benszülöthöz:

– Ki ez a pap?

A kérdezett vállat emelint: – Hát ki vóna: Maczki Valér.

A ceruzák sebesen száguldanak a papíroson. Ezt a beszédet nem lehet két szóval jelenteni a hírlapnak. S másnap bő kivonatban jelenik meg a beszéd, sőt hasábkra terjedőn is a Budapesti Hírlapban.

Mink egriek büszkén tudjuk, hegy ki az a Maczki Valér, és szinte csodálkozunk, ha idegen vetődik ide és kérdezősködik felőle. Negyven éve tanít a ciszterciák magyar-lelkű gimnáziumában. Tanítványa csaknem az egész város úri népe. Történelem, stílisztika, poétika, filozófia a kedves tárgya. Dörgő hangja kiharsog olykor az utcára is, kivált mikor Zrínyi Miklósnak az igéjét fejtegeti: *Ne bántsá a magyart!*

De nemcsak az iskolájában lobog az ő tüzes lelke: nincs Eger városának olyan nemzeti megmozdulása, hogy őt ott ne lehessen látni. A közepén vagy az elején a

rajzásnak. A politikai mozgalmakban, megyegyűléseken, városi közgyűléseken, kulturát intéző bizottságokban, hazafias ünnepeken. Még a dalkör nyilvános szereplésében is ott áll a fiatalok között, és oly buzgón bújja a kontra-basszust, mintha ezzel is valami nemzeti ügyet szolgálna.

Ez a kálvinista-nyakú katolikus szerzetes Egernek vérrel megszentelt kövei között született. Egeré is volt szívének minden dobbanása, lelkének minden világossága. Ritka nagy tudását, világiártában szedett észleleteit nemcsak az iskolájával osztotta meg, hanem kívül is, – mint valami mozgó lámpás, – készséggel világít ma is mindenkinek. Így azután nem csoda, hogy egy-egy nagy sugarat vető beszéde után hálásan szólongatják:

– Írd le ezt Valér bátyánk! Hiszen vétek ezt múltó hangnak hagyni!

Hát le is irt ő néha egyet-mást. De persze csak az egri lapokba. A lap aztán elhányódott, új lapok mögé került, feledésbe múlt. Az is gyakran megtörtént, kivált az utóbbi időben, hogy egy-egy deresedő régi tanítvány beszélgetett vele:

– Emlékszik-e tanár úr, mikor egyszer erről meg erről beszélt nekünk...

Maczki persze rég elfeledte.

S megint csak megújul a szó:

– Beh kár, hogy nem írta le!

Hát bizony nem írta le. Ma már nem is tanít az iskolában. A magvető elvégezte a munkáját: nyugalomba vonult. De a nyugalma csöndességében maga is elgondolkodik:

– Szántottam, vettem ... de hol a termés?

S a csöndesség válaszol: – körülöttem, mindenütt, ahol a tanítványaid lélekeznek. A te lelked tüze és világossága negyven év negyven emberrajának a lelkében él tovább.

Azonban a munkához szokott jó öreg professor mégse bírja megszokni, hogy ő már ezután csak hallgasson és hallgasson és tétlenkedjen. Előbuzogatja a fiókjait: itt egy elfakult téma-írásos beszéd; ott egy elsárgult nyomtatása értekezés; amott egy ceruzával felvázolt értékes töredék valamelyik tanításból ...

Összeszedi, mint a jó gazda az elhullott kalászokat. S íme: könyvben tanít tovább.

Az ekevas kopton-kopik az idővel, de annál fényesebb.

CURRICULUM VITAE V.

További részleteket közlünk Kilián István diák-társunknak „folyamatosan készülő” életrajzából.

1956. AZ IGAZSÁG NÉHÁNY NAPJA

A sors úgy adta, hogy egyetemi éveimben, s ma sem nagyobb pénzzel soha nem rendelkeztem, rendelkezem. Máról holnapra éltem akkor, ma legfeljebb máról holnap utánra. A pénzhiány nem volt ez egészen különös, hiszen nagyon sok évfolyam-társam hasonló nyavalyákkal küszködött. Amikor erre módomban volt, igyekeztem ösztöndíjamat más forrásokból eredő pénzzel is kiegészíteni, ezért 1956. október 15-én Egerbe hazautaztam s napszámot vállaltam, puttonyozást szüretkor. Ilyenkor, szüret táján az egész várost valami különös illat árasztotta el. A Bükk felől már a kora őszi szelek illatát érezhette az idelátogató és az itt lakó. S az egyfogatos kocsik hordókban hordták haza a leszüretelt termést. A vedrekbe szedett s puttonyokba átöntött gyümölcsöt előbb hordóba gyűjtöttük, a hordókat szekéren szállították a pincékbe, s itt hatalmas kádakba került a megdarált szőlő. Akinek nem volt darálója, az gyerekekkel megtapostatta a szőlőt, hogy minden szem kiengedje a levét. Majd hatalmas vödörszerű faedényekkel a „sutu”-ba azaz a satuba öntötték, s amikor az megtelt, addig tekerték a sutut, amíg az utolsó cseppet is kipréselték az összetört szőlőszemekből. S a természetesen még nem tiszta mustot kézi szivattyúval folytatták le a pince valamelyik hordójába. Ilyenkor, szüret idején a must mézédességet érezte mindenki, aki a városban megfordult.

Hát azért jöttem Egerbe, hogy segéd munkát vállaljak, puttonyozzak reggeltől napnyugtáig, s míg a szedők vedreikből megtöltik a kövér szőlőfürtökkel a puttonyomat, addig én egy-egy kívánatos fürtöt kiválasztottam magamnak, s a partról lefelé, a hordó felé tartva leszedegettem és megettem a mézédességet. A szőlő, különösképpen az egri szőlő számomra mindig a legfinomabb gyümölcs volt, s igazán csak szüret alkalmával tudtam belőle jóllakni. A napszám, ahogyan ezt Egerben nevezték, 80 forint volt, így egy hét alatt összedolgoztam 480 forintot, s ez az összeg körülbelül megfelelt egy havi ösztöndíjnak. Akkor ennyi pénz nekem nagyon sokat jelentett.

Még október 21-én, vasárnap is dolgoztam, hétfőn azonban vonatra ültem, s felutaztam tanulmányaim színhelyére, Budapestre, ahol már ezen a napon is különös hangulat fogadott, az újságos standok előtt hosszú, végláthatatlan embersorok kígyóztak, mindenki értesülni akart a legfrissebb hírekről. Mindenki mindenről mindent pontosan tudni akart. Az emberek hírérsége ekkor határtalanul nagy volt. Egy tucat év eltelt a háború után szegénységben, megpróbáltatásokban, kiknek börtönökben, kinek deportáltak, sokunknak szabadon, de kényszerpályákra igazítva. Mindenki tudta, hogy hazugságban élünk, s minket is folyamatosan arra kényszerítettek, ezért én is, évfolyam-társaim is s minden tisztességes magyar állampolgár vártunk valami minimális változást. Az ország ura, Rákosi Mátyás erőszakosan akart minket, Magyarországot a szovjetrendszerbe kényszeríteni. Talán még az is megfordult az agyában, hogy a Szovjetunió egyik tagállamává szervezze országunkat azért, hogy önrendelkezésünknek azt a minimális lehetőségét, amivel

úgy, ahogy még élhettünk, elvegye tőlünk. Ezért mindenki végighallgatta a magyar rádiók összes hírét, s hogy az igazságot is kideríthesse, szinte belebújt az Amerika hangja és a Szabad Európa rádió agyon zavart adásaiba. A külföldi adók közül talán a leghírhettebb az angol rádió híryanaga volt, s a legtöbb balgaságot a magyar rádió árasztott magából. Arról azonban, hogy a magyar ifjúság valami elképzelhetetlenül nagy demonstrációra készült volna egyetlen egy rádió sem szólt egyetlen szót sem. Az emberek félelme a gulyáskommunizmus ébresztő hatására egyre inkább csökkent, s hírérsége ekkor óriási nagy volt. A tények összehasonlíthatatlanul gyorsabbak voltak, mint a rádiók híradásai. Pesten a mintegy négy órás utazás után valami végtelen furcsaság fogadott... Hihetetlen hírek kaptak lábra. A műegyetem hallgatói kiadták a maguk 12 pontját, s ebben a politikai változtatás legfontosabb kérdéseit fogalmazták meg követelményszerűen. Ugyanők a Petőfi szobornál kisebb demonstrációt terveztek, ezt azonban a magyar belügyminiszter és Gerő Ernő az ország nagyhatalmú és magát tévedhetetlennek tartó minisztere és pártpolitikusa nem engedélyezte.

Kedden reggel, ahogyan már megszoktam, szentmisét hallgattam a Keleti Károly utcai Krisztus király kápolnában, s onnan egyenesen az egyetemre mentem, ahol bizony nagyon forró hangulat fogadott. A Műegyetem 12 pontot tartalmazó kiáltványának pontjaira már nem emlékezem, de az bizonyos, hogy sok kérdésben hasonlóak voltak a követeléseik, követeléseink azokkal a pontokkal, amit 1848 ifjúsága fogalmazott meg március idusán. Világosan megszövegezték a legfontosabb politikai kérdéseket. Szabad, független, magyar kormányt akartak. A megszálló szovjet haderőt legszívesebben hazaküldték volna, hiszen az itt táborozó egységek már évek óta a Magyarországon ideiglenesen állomásoztak állítólag idestova egy tucat esztendeje. Tervezték ugyan a műegyetemisták, hogy demonstratív felvonulást szerveznek, ezt azonban a pártközpont nagyhatalmú ura, Gerő Ernő letiltotta. Ez ellen azonban már más egyetemek diákjai is felháborodottan tiltakoztak, majd a korábban csak a műszaki egyetem diákjainak szervezett tüntető felvonulása azonnal valamennyi budapesti egyetem hallgatóinak megmozdulásává vált. Az egyetemen valami elképzelhetetlenül lázas munka kezdődött. Rigmusokat, jelszavakat fogalmaztak meg társaink, hogy a felvonulás, a szabadság első perceinek fékezhetetlen örömeiben önnön magunkat mégis féken tudjuk tartani. Ne legyen egyik jelszavunk se bántó, antipolitikus, nagyon harcias hangulatú, hanem legyenek azok a békés változtatást kérő ifjúság ügyesen megfogalmazott kívánságai.

Elsőként a Petőfi szobor környékére vonultunk ki. Itt beszédek, szavatok hangoztak el, majd megszólalt a himnusz is, amely ekkor mindannyiunk ajkán, hívően, kételkedően és hitetlenén egyaránt forró imádsággá változott: Isten, áldd meg a magyart! Úgy emlékezem, hogy a további program már az indulás előtt kialakult. Az egyetemen minden hallgató kapott magyar és lengyel kokárdát is, s többen vállaltuk, hogy a jelszavainkat tartalmazó transzparenszeket is visszük magunkkal. A Petőfi szobornál szavatok, beszédek hangoztak el. Bennem ez különösebb emléket nem hagyott. Nem tudom ki beszélt,

azt sem, ki szavalt, már arra sem emlékezem, hogy ki mondta el a Nemzeti dalt, talán, az akkor még nagyon fiatal Sinkovits Imre. Inkább őrzöm annak az aggódo feltésnek a hangulatát, amely a mindig precíz, mindig pontos Ritook Zsigmond vagy a végtelenül humánus Szepesi Tibor ajkáról számtalanszor elhangzott: Csak azokat a jelszavakat kiabálják, amelyekben megegyeztünk, s amelyeknek szövegét mindenki kézbe kapta!

Azt viszont soha nem felejttem el, hogy az én kezemen lengyel mozgalommal egyetértő szövegű transzparens volt. Kiáltottuk is eléggé hangosan, hogy a lengyel, magyar két jó barát. Ha a mi tüntetésünk szimpatizált a lengyel mozgalommal, akkor az természetes volt, hogy a Petőfi szobortól az egyre növekvő tömeggel a Bem szoborhoz vonultunk. Egyre másra csak azt láttuk, hogy mindenki kinyitja az ablakot, vagy kiáll az erkélyre, s boldogan üdvözi a menetelő fiatalokat. Valami végtelen nagy biztatás sugárzott minden minket üdvözlő férfi vagy nő arcáról. Nagyon gyorsan megteltek az ablakok, s integettek, mosolyogtak férfiak és nők, gyermekek és felnőttek, civilek és egyenruhások, hiszen ekkorra már minden ember szabadnak kezdte érezni magát s nem félt senkitől és semmitől. A hatalmas Bem tér megtelt ezzel a végtelen sok emberrel. Itt Veres Pétert láttam, de nem hallottam szónokolni Nem álltam messzire a szobortól, azért minden lényegeset láttam, ha hallani legfeljebb csak szófoszlányokat hallhattam. Hangosítás nem volt. Ki is gondolt volna éppen erre, hiszen nem hittük, hogy a tömeg ily gyorsan fog gyarapodni. A tömeg a Bem téren már hatalmas volt. Ez a tér már nem tudta befogadni az összegyűlt embereket. Hallani itt nem lehetett egyetlen szónokot sem. A tömegben mindenki csak a saját és legfeljebb szomszédja hangját hallhatta és hallotta. Majd egyszer csak legalább tízezer torokból szól a régi kívánság:

Kossuth-címert akarunk! Kossuth-címert akarunk! S a különös az volt, hogy néhány perc múlva a Bem téri katonai kiegészítő parancsnokság erkélyén megjelent egy hatalmas, ember nagyságú Kossuth címer, természetesen korona nélkül. Máig nem tudok erre feleletet adni. Hogyan kerülhetett oly gyorsan az erkélyre, hiszen ilyen hatalmas címert megfesteni ilyen gyorsan szinte teljesen lehetetlen volt? Vagy a padláson hevert már évtizedek óta, mióta egyáltalán ezt címert kivonta a forgalomból a párt, s most előhozta rejtekhelyéről a tömeg szinte fékezhetetlen öröme. Valami elképzelhetetlenül nagy éljenzés következett ezután a Kossuth-címer láttán. S ha jól emlékezem, eztán a himnuszt énekeltük el olyan szívvel és olyan lélekkel, mint még talán soha. Ez olvasztotta egybe ezt a hatalmas tömeget. S ha már a Kossuth címer megjelenhetett a kiegészítő parancsnokság erkélyén természetes volt a következő, a magyar zászlókból ki kellett bicskával vágni vagy ki kellett szakítani a sokszorosán meggyűlölt és minden tekintetben idegen népközársasági címet. Nem hiszem, hogy maradt akár csak egyetlenegy zászló is ezzel a címerrel a tömegből bárki-nek is volt a kezében. Lelkesedésünk ekkorra már szinte leírhatatlan volt.

S egyszer csak elterjed a hír:

Megyünk a parlament elé! S mentünk a parlament elé végig ismét a Margit hídon, a nagyképpen, de mások által meg némi gúnyjal emlegetett fehérház, azaz a belügyminisztérium előtt, amelynek trónusán a neve szerint is Piros belügyminiszter trónolt és uralkodott. S ekkorra

már nemcsak a kiadott jelszavakat skandálta a tömeg, hanem a spontán kitaláltakat is, amelyek bizony higgadtaknak, politikai tekintetben mérsékelteknek egyáltalán nem voltak tekinthetők. Mire a parlament elé érteztünk megduplázódott megtriplázódott a tömeg. Majd hamarosan egy szívvel egy lélekkel kiáltottuk:

Nagy Imrét akarjuk! Nagy Imrét akarjuk!

A tömeg valami elmondhatatlanul óriási volt. Ekkora tömeget egyben én még sohasem láttam, tömeget, amelyben minden ember egyet akart: Rákosi Mátyás és Gerő Ernő menesztését, a megszálló szovjet hadsereg hazatessékelését, önálló, független, felelős magyar kormányt, s valamiféle parlamentáris demokráciát a szocializmusnak nevezett diktatúra kényszerű vakfegyelme helyett. Bennem fel sem merült az a gondolat, hogy valamiféle másik rendszerre kellene váltani, hogy ezt az úgynevezett szocializmust meg kellene szüntetni, s helyette valami nyugati típusú polgári demokráciát kellene létre hozni.

A tömeg azonban szinte szünet nélkül ezer torokból kiáltozta: Nagy Imrét akarjuk! Nagy Imrét akarjuk!

A Parlament ügyeletesei, belügyesei meg azt hitték, hogy a tömeget majd szépen fel lehet oszlatni, s haza lehet tessékelni az éjszaka közeledtével, ezért mindent megtettek, hogy késleltessék a nemrég rehabilitált pártmunkás, a tömegnek rendkívül szimpatikus exminiszterelnök és parlamenti képviselő megjelenését. Hirtelen teljes sötétség lett a parlament előtti téren. A tízezer torokból azonban, mintha százezren lennének a felhördülés szörnyű moraja hullámázott végig a tömegen. Az ifjúság azonban azonnal talált választ a mesterséges sötétségre. Mindenki előhúzta zsebéből az éppen aktuális Szabad Nép című kommunista újságot, amelynek lapjából százezer fidibuszt csináltunk, s gyufáinkkal öngyújtóinkkal pótoltuk azt, amit a parlament bölcs urai elvettek tőlünk. Ha nappali fényt nem tudtunk teremteni, de hittünk szerint nagyobb világosság volt a Szabad Nép lán-goló lapjaitól, mint az elektromos fénytől. Aztán visszakapta a tér az elektromos világítást, hiszen a tízezer apró láng esetleg tüzet is okozhatott.

Én a parlament fölépcsőjétől néhány méterre álltam bal felől, s egyszer csak megjelent a szűk erkélyen a várva várt Nagy Imre. Akkor ő jelentette számunkra és számomra is a békét, a nyugalmat, a humánusmot, s a magyar nemzeti erőt, s amit csak tőle remélhattunk, a demokráciát. Megjelenését hatalmas tapsorkán követte. Éljenztünk, tapsoltunk. Örültünk, hogy őt láttuk. Az ifjúság s az egész tér minden tüntetője számára Nagy Imre a békét és fejlődést jelentette. Majd hamarosan technikai szakemberek megteremtették a tér hangosítását, s most már az egykori kormányfő, az elmarasztalt pártmunkás, aki a mezőgazdaság erőszakos kollektivizálását mérsékelni akarta, s mindenképpen egy emberségesebb politikát akart megvalósítani, végre megszólalhatott. Rá vártunk. Második szava azonban szörnyű felháborodást váltott ki. Első két szava ennyi volt:

Kedves elvtársak! – A tízezer, százezer torokból hal-latszott a szörnyű felzúdulás: Nem vagyunk elvtársak! Nem vagyunk elvtársak!

Nem tudom hányszor skandáltuk el ezt a három szót: nem vagyunk elvtársak, nem vagyunk elvtársak, nem vagyunk elvtársak. Sokan még kezükben szorongatták a transzparens tartó rúdját, mások a lengyel zászlót lobogtatták, nagyon sokan pedig a szocialista címertől

megszabadított, magyar zászlót emelték magasba. Csend csak akkor lett, amikor Nagy Imre szót és hangot váltott:

Barátaim! Drága magyar, barátaim!

Azóta Nagy Imre minden szavát szó szerint ezerszer elismételte a magyar média, őt idézni éppen ezért nem lenne sok értelme, de az bizonyos, hogy az ifjúságot sikerült megnyugtatnia, s nem hiszem, hogy azóta valaha is inkább hittek volna bármelyik magyar kommunistának, mint neki. A tömeg látszólag megnyugodott, Nagy Imrének sikerült mindenkiben megszelídítenie az indulatokat annak ellenére, hogy az egy tucat esztendő nagy keserűvé tette szájunk ízét. A beszéd után lassankán oszolni kezdett a tömeg.

Én egyetemista koromtól kezdve mindig is albérletben laktam, sikerült mindig igen olcsón szobát kapnom, s egyedül laktam, el sem tudtam volna képzelni magamat kollégistaként. Harmad-, negyedéves koromban Budán a Mártírok útjából nyíló Kisrókus utcában béreltem szobát. Természetes volt, hogy a tömeg lassú szétoszlása után én lassan hazaballagtam. A Margithidon csak gyalogos közlekedés volt lehetséges, s még a hatos villamos is leállt a Mártírok útján, pedig ez a járat normális körülmények között még éjszaka is közlekedett. A Kossuth tértől körülbelül félóra alatt sikerült haza érnem. Házigazdám, Gács Kálmán bácsi és felesége Elvira néni akkor már aludtak, amikor én csendben beosontam a kiscsiny, harmadik emeleti lakás cselédszobájába.

Az alvással általában soha nem volt különösebb gondom. Mindig nyugodtan, s napi rendem szerint tudtam aludni. Általában tíz és féltizenegy között feküdtem, s reggel hat órakor keltem. Lustálkodást csak szabad napon engedélyeztem magamnak. Negyed éves korunkban, az első félévben a szerdai nap volt szabad, s 1956 októberében már negyedéves voltam. Ilyenkor nem keltem reggel hatkor általában hétig fél nyolcig is aludtam. Október 23-a 1956-ban keddre esett, a szerdai napra tehát lustálkodást engedélyeztem magamnak. Aludtam is nyugodtam. Szerdán reggel azonban Kálmán bácsi már hét óra körül berontott a szobámban s nagy izgalommal felköltött:

Pista hallod milyen fegyverropogás van odakinn? Addig, míg fel nem költött Kálmán bácsi, nem ébredtem fel a géppuska ropogásra, amint azonban nagy álmosan kinyitottam szememet, s halottam is valamit, nemcsak Kálmán bácsitól, hanem a családunktól örökölt kimustrált néprádióból is értesültem arról, hogy fegyveres huli-gánok városzerte lövöldöznek és ellenállást próbálnak szervezni. Én természetesen mindenben kételkedtem, a magyar rádió híreinek nem hittem, s leginkább magam tapasztalatára hagykoztam.

Az egyetemen ebben az évben az ösztöndíjat a bölcsészkaron minden a hónap huszonhatodik napján osztották. 23-án 24-én már sokadika volt, azaz pénzhányban szenvedtem, s ekkorra már mindenki kifogyott a pénzből, s vártuk a legboldogabb napot a 26-ikát. Ebédjegyet viszont egész hónapra váltottam, reggelit és vacsorát, hideget ettem, hideget, amire épen telt a pénzbömb. Barátaim, akik olykor el-ellátogattak hozzám, sokszor húztak azzal, hogy én a vajcsomagoló papírt szoktam a kenyérnek megmutatni. Nem éreztem magam szegénynek, de az bizonyos, hogy tíz deka vajnak elégnék kellett lenni egy teljes héten át minden reggelire és minden vacsorára.

Ezért ebédre természetesen be akartam menni az egyetemre.

– Hova akarsz te menni? – kérdezte házigazdám.

– Az egyetemre ebédelni. – válaszoltam

– Nem mégy sehova, ilyen veszélyes időben!

S én engedtem az önkénynek meg a szíves látásnak is. Ott ettem, pár napig ott is maradtam. Elvira néni és Margó néni igen jól tartottak. Kálmán bácsi meg a maga csinálta sörből kínált, s nekem az is nagyon jól esett. Egy két nap után azonban felmentem a Rózsadombra a Tapolcsány u. 2. alá, ahol valamikor Süveges Karcsival laktunk, Egykori albérleti szobánkban akkor két egri egyetemista lakott: a Villamosmérnök hallgató Petőcz Pityu volt, és Kiss Ernő, aki orvostudományi tanulmányokkal gyötörte agyát. Regulyéknál volt egy pingpong-asztal, s azon naphosszat játszottunk a teljesen nyitott erkélyen. Ragyogó időnk volt sütött a nap, a szél nem fújtt s nem vitte a világba pingpong labdáinkat. Jól esett mozognunk. A család házával szemközt terpeszkedett, s most is ott terpeszkedik az osztrák követség épülete, amely előtt rendőrnek kellett, kell állnia akkor is most is. A játékot látván a rendőr is kísértést érzett arra, hogy egy-két szettet játszhasson. Olykor benézett hozzánk, hiszen a hosszú pingpongozás a szeme előtt zajlott. Szívesen fogadtuk, hiszen egy emberrel több volt, akivel összemérhettük pingpongozó képességeinket. A pingpongból barátság lett, s ezt a lehetőséget természetesen ő becsületesen kihasználta. Talán a második nap a ház fiatal férfitagját, Zoltit arra is megkérte, hogy adjon neki valamiféle civil ruhát, hiszen itt és akkor nem volt a legtanácsosabb dolog rendőrruhában díszlelni. Kapott ruhát, majd levetette egyenruháját, s köpenyébe burkolta, s beállította az egész ruhaköteget összegombolva az őrbódéba, amit nálunk akkor csak fakabátnak hívtak. Majd a legközelebbi éjszaka velünk aludt a rendőr is, velünk együtt a földön. A következő napon azonban csoda történt. Az osztrák követ ugyanis reggel benézett az őrbódéba, s ott rémülten látta az összegombolt rendőrköpenyt, s az véltve, hogy a köpenyben halott a rendőr, azonnal beszólt telefonon a rendőrségre, hogy jöjjenek ki, mert éjszaka rendőrt meggyilkolták. A közeli parancsnokságról a legilletékesebb egy őrszemmel együtt megérkezett, s köszöntésükre barátunk, a civilruhában vedlett rendőr is kiment őket köszönteni. Így váltották le talán három vagy négy nap után újdonszerű rendőrbárátunkat a kemény s akkor éppen nem félelem nélküli szolgálatból.

Huszonharmadika óta már napok eltelték, s nyilván sejtettük, hogy otthon is izgulnak értünk, én meg kedves barátom és a család terhére nem szerettem volna lenni. Kezdtém megszervezni a hazautazást. Kerékpárt azonban ezekben a napokban senki nem adott kölcsön, hiszen Pesten ezekben a napokban csak ezzel lehetett közlekedni. Itt ragadtam tehát, s napjaimat pingpongozással, zenehallgatással töltöttem. Bántott is a lelkiismeret. Társaim közül sokan fegyvert fogtak, hogy ennek a szörnyűségesen hazug korszaknak véget vessenek, én meg lebzseléssel, pingpongozással töltöttem napjaimat, s fogalmam nem volt arról, hogy milyen kemény harc folyik a városban.

Október 26-án bementem az egyetemre, akkor még a Kisrókus utcából, felvettem négyszáz forintból álló ösztöndíjamat, s akkor született meg bennem a döntés, hogy haza fogok menni Egerbe, hiszen itt az egyetemen a tanítás ezekben a forradalmi napokban elképzelhetetlen volt. Kerékpárt tehát nem tudtam kölcsön kérni. A Keleti pályaudvarról semmiféle vonat nem indult ki, ellenben abban reménykedtünk, Kis Ernő azaz Sikkes, Petőcz Pityu meg én, hogy Kőbányán vagy Rákoson felkapasz-

kodhatunk valamiféle vonatra, amely Eger felé tart. A másik lehetőség az volt, hogy gyalog megyünk haza. Én az utat több naposra terveztem. Napi 30–40 kilométerrel közelebb juthatunk Egerhez, s így 3–4 nap alatt otthon lehetünk volna. Utunk azonban a tervezettnél sokkal gyorsabba sikeredett, de a bevezető, budapesti „városi gyalogtúra” nagyon rosszul sikerült.

Budapesten természetesen teljes volt a felfordulás. Tömegközlekedés egyáltalán sehol sem volt. Budáról a Margit hídon mentünk gyalog át, a híd budai hídfőjénél egy ágyú állt. Nem lehetett tudni, kik állították oda, de mintha oroszok lettek volna mellette. A hídon azonban eléggé gyorsan sikerült Pestre átjutnunk. A túldoldalon nagyot sóhajtottunk. A Nagykörúton mentünk végig, s a Rákóczi útnál az éjjel-nappal közértnél fordultunk a Keleti pályaudvar felé. Itt azonban új információt kaptunk, hogy ne menjünk a Keleti pályaudvarhoz, innen ugyanis semmiféle vonat nem indul. Ellenben javasolták a jól értesültek, hogy Kőbányától Eger felé indulnak vonatok. Az első utunkba eső utcán tehát jobbra fordultunk, s arra lettünk figyelmesek, hogy Köztársaság tér felől óriási tömeg rohan kifelé az általunk választott utcán, majd a tömeg nyomában egy lövöldöző tank következett. Harci eseménnyel én itt találkoztam először. A harcokos azonban a téren maradt, mi meg néhányan egriek beugrottunk a kapu alá, ahol az oda menekülőktől arról kaptunk hírt, hogy a tömeg a Köztársaság téri párházat ostromolja, s már egyeseket a börtönökből kiszabadult köztörvényes bűnözők élve nyúznak meg. Október 30-a volt. Ezen a napon akarta a tömeg a párházat elfoglalni. Ezt látva jobbnak láttuk, ha végig megyünk a Thököly úton, s a Bosnyák téren bal felé fordulva kimegyünk a 3-as főútra, s ott esetleg még autóstoppal is hazajuthatunk szüleinkhez Egerbe. A Thököly úton óriási tömeg igyekezett mindenfelé, sokan velünk szemben, mások ugyanarra, amerre mi. A Keleti pályaudvar előtti téren, ahol akkor is könyvesbolt volt, fegyveresek egy katonai ruhába öltözött férfit kísértek. Majd egyszer a tömegből kivált egy fiatalember, s ököllel egy hatalmas ütést mért a katonatiszti ruhát viselő ember arcába. Szörnyű volt a látvány, az önbíráskodásnak soha nem voltam híve, s egyébként is, talán ávós volt, aki minden bizonyára hatalmi pozícióban nem rendült meg más ember bántalmazása miatt, mint, de ember volt ő is, akit megalázása miatt nagyon sajnáltam. De gyorsan elsiettünk e látványnak sem kellemes incidens mellől, s gyalogoltunk tovább a Thököly úton.

Ez a két látott, hallott, élmény egy életre megmaradt bennem. S ezt látva, s erről értesülve képtelen voltam az ökölbajnokkal, vagy az embernyúzóval azonos véleményen lenni. Ez már nem az én világom volt. Ez már túl volt az emberségen, ezzel én már képtelen voltam azonosulni, még akkor is, ha tudván tudtam, hogy a Köztársaság téri párházban nem ártatlan emberek intézték az ország sorsát, s nem tudtam azonosulni azzal a járókelővel sem, aki ököllel csapott annak a tisztí egzenruhásnak az arcába.

S így jutottunk el végig a Thököly úton a Bosnyák térnél jobbra fordulva nagyon jó barátom, Delley Jóska albérleti lakásáig. Becsengettünk, otthon volt, tájékoztattuk, hogy hazafelé tartunk, ha akar, jöjjön velünk. Jóska azonnal igent mondott, s szedte a holmiját s jött velünk. Innen azonban még ki kellett gyalogolnunk a 3-as útra, ahol soha el nem képzeltem szerencsében volt részünk. Négyen voltunk, mind 20–25 év közötti fiatalok, s leállí-

tottuk az első utunkba kerülő és a mi irányunkban haladó teherautót: Autóstoppoltunk, s a kocsit Egerből tejeskannákban szállított Budapestre tejet, s nekünk az üres tejeskannák tetején jutott csak hely, de jutott. A sofőr azonban óvatos volt, valamennyiünket végigkutatott, fegyvert keresett nálunk, s minthogy egyikünkél sem talált, felszállhattunk teherautójára, s ha nem is kényelmesen, de néhány óra alatt hazaértünk városunkba, Egerbe, s szüleink is, testvéreink is megnyugodhattak, hogy élünk s nem ártottuk magunkat bele a fegyveres harcba. A csengetésre kisebbik nővérem jött ki, aki engem látva nyakamba ugrott, s azonnal sírni kezdett. Édesanyám hasonlóképpen fogadott, úgy mintha a másvilágról tértem volna haza. A másvilágon nem jártam, de egy másikban igen.

Még azon a napon leugrottam a főiskolára, hiszen Viki, akit nagyon szerettem, itt tett, vett ő is valamit a szabadság érdekében. A főiskola olyan volt, mint a megbolydult méhkas. A líceumi csillagvizsgálóba rádióadót telepítettek, a hallgatók röpcédulákat gyártottak és terjesztettek, mások fegyveres őrszolgálatot teljesítettek. Mindenki tett valamit azért, hogy más legyen a világ. Berzi tanár úr megíratta velem október 23-ai élményeimet. Megírtam, majd megmutattam neki, s ő meg néhol még bele is javított, ahol én ügyetlenül fogalmaztam.

S írásos beszámolóhoz Berzi tanát úr csak egy megjegyzést írt még hozzá nagyon szellemesen. A hirtelen fáklafények a sok-sok égő újság miatt, csak most látta meg az ifjúság, hogy mit ér a Szabad Nép, ha szabad a nép. Állítólag ezt a cikkemet, első nyilvánosságnak szánt írásomat beolvasták az egri szabad rádióba.

November 4-ig itt éltem és dolgoztam a főiskolán. Este hazakísértem Vikit, majd lemenve a Tündér parton felkapaszkodtam elég gyorsan a Vitkovics utcába, s haza értem. Másnap reggel megint indulás előbb a templomba, onnan a főiskolára, s dolgoztunk egészen estig. Hogy mit? Nem tudom. Híreket hallgattunk, örültük az esztergomi érsek, Mindszenty József kiszabadulásának, félve hallgattuk első rádiós nyilatkozatát, s meghallgattuk, és nem volt semmi aggodalmunk. Az évekig tartó borzalmas börtön nem viselte meg az érseket, s közéleti emberként nyilatkozott hosszú fogsága után nyilvánosan először. Előbb mindenről tájékozódni akart, de az egyházi institutiokat mindenképpen vissza akarta kapni. Az institutio alatt a primásérsek természetesen csak az intézményeket értette, az iskolákat, az árvaházakat, a kórházakat, azaz a munkahelyeket értette, ahol dolgozni kellett, s ahol az egyháznak inkább költségei, mint anyagi hasznai lehettek volna. Az institutio szóra határozottan emlékezem. S később, amikor a Kádár-rendszer valamennyire befészkelődött az emberek agyába, akkor a rosszindulatúak és a tudatlanok, a harcos antiklerikálisok az institutio alatt a földbirtokot is értették. S ezért nagy hangerővel támadták, az akkor már a maga kérte rabságban, az amerikai követségen számkivetést szenvedő Mindszenty.

November első napjaiban azonban boldogok voltunk, hogy végre mindenkivel mindent nyugodtan lehetett beszélni. Senkitől nem kellett tartanunk, együtt voltunk, egyek voltunk, egyet akartunk. November 4-e után pedig újból felvettük álarcainkat, s éltük életünket úgy, ahogyan október 23-a előtt abban a szörnyűséges kettős játékban. Isten veled Áldott Szabadság! Szegény apósje-löltem, későbbi apósom, aki áldott emberként él mindmáig tudatomban, az öreg és már felújíthatatlan háza

(Bartakovics u. 6.) melletti kocsibejáró udvar felőli oldalon kalickába rakta a tüzelésre vásárolt fát. Az általában egy méteres hosszúságú, hasított fatörzs darabokat toronyba rakta, hogy az orosz tankok ne tudjanak bejönni. Az orosz tankok nem jöttek be, mert nem is akartak. Az oroszokat jobban érdekelte a pesti parlament, a minisztériumok, a posták fákkal el nem torlaszolt bejárata. A számukra veszélyesnek sejtett tömeg Pesten élt, s ott kellett a fegyverek szavával rendet teremteniük...

1956 karácsonyán Budapestre kellett volna utaznom legjobb barátom, Reguly Zolti esküvőjére. Én lettem volna a tanú, de nem lettem, mert az egyetlen közlekedési eszközre, az autóbuszra akárhogyan is igyekeztem, nem fértem fel. Helyettesített tehát egy másik barátom, Süveges Karcsi, akitől emiatt a fricskát többször meg is kaptam az orromra, de mindig csak tréfából és sohasem haraggal.

1957 januárja eltelt, észre sem vettem. Unokahúgomhoz, Kilián Pirikéhez jártam le nagyon sűrűn, s az időt mindig beszélgetéssel, kártyázással töltöttük el. Majd hamarosan akadt még egy kártyapartner is, Szikla Jóska, aki láthatóan nagyon szívesen jött. No, nem az én kedvemért, nem is a kártya kedvéért, hanem a maga és Pirike kedvéért. Úgy járt ő, mint Mikes járhatott Rodostóban Kőszeghy Zsuzsival. Egyre többször fordult meg a híres levélíró gróf Bercsényi házában, s be is vallotta egyik levelében, hogy nem is Bercsényi kedvéért, hanem Zsuzsi miatt jelent meg egyre sűrűbben a gróf rodostói házában. Úgy is hívtuk Pirikét, hogy ő a kártyán nyert menyasszony. Két gyermeket szült, nagymama lett, s nagyon korán meghalt, mert férje még korábban távozott el véglegesen és a visszatérés lehetősége nélkül az örök hazába. Jóska is, Piroška is bizonyára mindent teljesítettek, amit az Isten elvárt tőlük már hatvanegynéhány éves korában, s magához hívta.

Az egyetemen a tanítás valamikor márciusban kezdődött el, s amikor már a fegyverek elcsitulnak, felültem a vonatra, s elmentem az egyetemi előadásokra, s végeztem úgy a munkámat, mintha semmi nem történt volna. Nem történt semmi? De történt... Az országban újból megjelentek nagy tömegben a tányérsapkás, gimnasztyorkás, vászoncsizmás orosz katonák. Október előtt is voltak, de kevesebben.

Decemberben még teljesen nem némult el a hóhítók, a látszatgyőztesek harci kedve. Egerben rendeztek tüntetést a nők, s az év utolsó hónapjában a stranddal szemben lévő Petőfi szobrot valaki láncokkal megbilincselte annak jelzéseként, hogy mi is bilincset hordozunk már több, mint egy évtizede. Ezen a tüntetésen még részt vettem. December 8-án édesanyám helyett reggel lementem a piacra bevásárolni, s amikor éppen jöttem ki a rendőrség melletti utcából, amely a Széchenyi utcának a Csiky Sándor utcával szemben lévő oldalán indult, láttam a kaszárnyából lejönni egy század munkásőrt, mellükre akasztott dobtáras géppisztollyal. Nem lelkesedtem értük, ők lettek Kádár János hűséges és gyilkos katonái, amint leértek a Széchenyi utcára bekanyarodtak a líceum felé. Én már akkor éppen az ellenkező irányban haladtam, s amikor az árvaházhoz értem, már hallottam a géppisztolyok folyamatos ropogását. Beugrottam egy kapu alá, majd amilyen gyorsan csak tudtam igyekeztem haza a megrakott kosárral. Ennyi fegyvert még a második világháború poklában sem volt lehetőségem egyszerre hallani működés közben. Nem tudom

mennyi halott volt. Állítólag az egri gyógyszerárakban nem volt annyi kötszer, amennyi a sebesültek bekötéséhez elég lett volna. Halottak is voltak sokan, akiknek halálát természetesen nem erre a napra, hanem korábbra vagy későbbre dátumozták. Hogy hányan lettek véletlenül áldozattá? Nem derült ki akkor sem, de még ma sem tudjuk. S aki a fegyverhasználatra a parancsot kiadta, s akik lőttek büntetlenül maradtak.

Később elterjesztették azt a hírt, hogy azért lőttek, mert a Dobó gimnáziumból valaki célzott lövést adott a menetelő munkásőrökre. S milyen véletlen! Ezért letartóztatták azt a Dobó gimnáziumi tanárt, aki még talán egy legyet sem volt képes megölni egész életében. S ez a tanár tanította nekünk a ciszterci gimnáziumban a németet. Könnyen rá lehetett fogni, hogy klerikális reakciós volt. Felesége s két gyermeke ott maradt fizetés, nyugdíj s mindenféle anyagi juttatás nélkül. S akadt diák, aki a letartóztatott és börtönbe zárt tanár családjának élelmet gyűjtött. Ő sem tette ezt sokáig, mert hamarosan kirúgták érettségi előtt a gimnáziumból.

S még valakiről be kell számolnom. Valamikor 1956. november végén vagy december elején megkeresett minket, szüleimet és engem a helyi újság hirtelen kinevezett főszerkesztője, Sklánicz Vince, aki szállást kért nálunk egy pár éjszakára, s ott aludt néhányszor nálunk, Egerben. Édesanyám és Édesapám szeretettel fogadták. De hamarosan szedte a holmiját és elutazott. Ez a fiatalember Pataki László tanár úrnak volt kedvenc tanítványa, s a közösen megszervezett irodalmi körnek ő is tagja lett, s én is az voltam. Jó néhány irodalmi összejövetelen részt vettem még természetesen 1956 előtt, többször, sokszor találkoztunk, gyakran ő keresett meg engem. November 4-e után azonban ő jobbnak látta elhagyni ezt az országot. Jól tette. Sorsa nem lett volna könnyű. De az sincs kizárva, hogy rá is, mint ekkor annyi hű honfitársunkra kimondták volna a halálos ítéletet. Ez a fiatalember később magyarosította a nevét Sklániczról Sulyokra. Az első híreket róla valamikor a nyolcvanas években hallottam. Akkor már tanítottam félállásban a budapesti tanárképző főiskolán, s egy tanítványom ösztöndíjjal kikerült Oslóba a norvégok fővárosába, s onnan hazaérkezve közölte, hogy találkozott Sulyok Vincével, akit Oslóban kiváló magyar fordítóként ismernek. Vincével később felelevenítettük diákkori jóbarátságunkat, én átadtam neki verseinek kéziratát, hiszen azok elsősorban őhöz tartoznak, ő pedig elküldött nekem egy kötetet legújabb verseiből. Jelzés volt ez, hogy ő még mindig ír, verseket. Fordít, magyar irodalmat, magyar történelmet ír norvég nyelven. A norvégok az ő tolmácsolásában ismerik a múlt és a jelen legnagyobb magyar íróit és költőit. Amikor verseskötetét tőle megkaptam, szinte versre kiéhezetten olvastam költeményeit, amelyek az egykori otthon és haza elvesztését fájlatják, amelyek szinte napra követik a magyarság utolsó nagy tragédiájának félelmetes napjait. Ő menekülni kényszerült, én maradtam itthon, s nyugodt lélekkel mondhatom, szerencsém volt, mert életben maradtam.

Verseskötetéről írt véleményemet elküldtem Vince címére, aki jónéven vette volna, ha írásom valamelyik magyarországi irodalmi lapban megjelent volna. Hiszen nem csak én vagyok egri, hanem ő is az volt, s ő nagyon erős szállal kötődött a tanárképző főiskolához, s talán valamiféle gyenge szerelmi szálak is emlékeztetik az az egri lányokra.

Folytatjuk

Harsányi Zsolt

Mért nem kerültem színre Amerikában

Hetven éve hunyt el Harsányi (Zoltán) Zsolt (1887–1943) regény és színműíró, aki középiskoláit 1896/97—1902/03. tanévekben a Ciszterci Rend Egri Kath. Főgimnáziumában végezte. A középiskola nyolcadik osztályát azonban már a sárospataki ev. ref. főgimnáziumban folytatta és ott is érettségizett.

(Érdekes, hogy az értesítőben a szűkre szabott hely miatt mindig „Harsányi Zolt., ev. ref.” névvel szerepel Zoltán helyett, – talán ez készítette később a választékosabb Zsolt használatára.)

Az itt közölt kis elbeszélése Egerben, a Gárdonyi-Társaság 1926. okt. 30-iki gyűlésén hangzott el; és megjelent a G.-T. Értesítője 1 sz. 1926. c. kiadványban.

Más városbeli ember nem tudja, mi az a Kacsapart*. Az igazat megvallva, a mai Kacsapartot én sem tudom. Csak a régit. A huszonöt esztendő előttit.

Én azt hiszem, hogy a Kacsapartot nem ismerheti igazán felnőtt úri ember. Ahhoz, hogy igazán élvezhesse, hogy rejtett titkait ízlelhesse, ahhoz rohanni kell. A Kacsaparton való lerohanásnak van valami különös zamata. Sajnos, magunkfajta idősebb úr bajosan száguldhat le feltűnés nélkül a Kacsaparton. De ha ez ember tizenhárom éves, akkor hajrá! Fenn kell elindulni a ciszterek felső sarkánál. A lépéseket jól ki kell számítani. A Kacsapartnak ugyanis bámulatos szerkezete van, egy isten-áldotta mérnök bizonyosan csakis a lerohanó kis fiúk számára eszelte ki. Mert hiszen nem mondom, kitűnő élvezet bármilyen meredek domboldalon lerohanni. De ezen a Kacsaparton, ó, az más. Itt ugyanis mindig van egy hosszabb sík aszfalt rész, aztán egy pár lépcső fok, aztán megint egy darabig sík rész, aztán megint szabályosan lépcsők. (*A mai Bródy Sándor utca – a szerk.*) És ha az ember a száguldás lépéseit jól kiszámítja, akkor ebből valami szabályos lendület jön ki, valami lódobogás-szerű galoppitmus, valami hexameter-forma nagy-

* Kacsapart Eger egyik legfestőibb része a régi városfalon kívül, a hajdani Récze köz, majd Gimnázium, később Werner apát utca – a mai Bródy Sándor utca – folytatásában emelkedő, pincékkal, borházakkal teleszórt, egyenetlen terepen, zezugosan, lazán beépült partoldal. Nevét az egykori „Kacsá” kocsmától kapta, mely a Gimnázium utcában volt. (Heves Megye Műemlékei II. 317. o.)

szerű lejtés, amihez a legfölségesebb rohanás közben pattogatni a latin sort: quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum**.

Már ti. ha egyébként a kedélyállapota rendben van az embernek, akarom mondani, a gyerekeknek. Mert van ám még egy fajfa lerohanás a Kacsaparton, szörnyű, szívdobogató és izgalmas. De ezt valamivel előbből kell kezdeni. Ott, hogy a gimnazista álmodik.

A dolog, a mennyországban kezdődik. Álomszerű gyönyörűség köröskörül, szeráfok tündéri muzsikája szól láthatatlan helyen és egy paradicsomi kert közepén áll egy gyémánt-uszoda partján emberek százezrei várják a világ hőst, a Naprendszer úszóbajnokát. Egy színaranyból készült tribünön ott ül a zsűri, úgymint: Marcus Tullius Cicero, Szederkényi Nándor országos képviselő, Perényi Kandid tanár úr és mint elnök, Korvin Mátyás magyar király. Előttük áll úszónadrágban egy kis negyedik gimnazista, aki most olyan fejést fog ugrani, hogy az egész földkerekség elámul és Magyarország fennhatóságát azonnal az egész művelt világ elismeri. A gimnazista keresetlen egyszerűséggel meghajlik a zsűri előtt, aztán kiáll a trambulín szélére, nemes szerénységgel nem is néz körül a lenn bámuló nemzetek millióira, hanem két karjával lendületet vesz, hogy leugorjon. De ekkor valami nagyon zavaró dolog történik. Egy túlvilági hang valahonnan ezt kiáltja: Kelj fel, már fél nyolc, elkésel az iskolából.

A gimnazista kényszeredetlen, álmosan, csámcsogva dűnyög valami teljesen érthetetlen dolgot, és egy szempillantás alatt már megint ott áll a trambulín szélén. Gróf Széchenyi István, aki, nem tudni, hogyan, időközben szintén odakerült a zsűri tagjai közé, így szól: „Ne zavarják ezt a fiút történelmi hivatásában.” És a gimnazista ismét lendületet vesz, lent előtte a sötét-zöld és jól ismert víztükör. Mert azt fölösleges mondanom, hogy a paradicsomban egri melegvízből van az uszoda.

Most! Most következnek a győzelem, a diadal. A gimnazista vékonyan kinyújtott testtel úszik a levegőben, hogy minden idők legnagyobb fejésével új korszakot jelöljön ki a világtörténelemben. És ekkor megint megszólal a zavaró hang, valahonnan jobbról a negyedik dimenzióból: „Fél nyolc elmúlt öt perccel, megint elkésel az iskolából!”

A gimnazista dermedten felül az ágyban és kinyitja a szemét. Isten veled zsűri, gyémánt-uszoda, hamar a harisnyát, hamar az inget, mama kérem a kávé, ejnye fiam, megint nem mosod ki rendesen a füledet, a mellyent végig újra ki kell gombolni, mert végig rosszul gombolódott, jól megmondta a haza bölcse, Deák Ferenc, hol a körző, az Isten szerelmére, hol a körző, tegnap este ide tettem, egész világosan emlékszem, megint olyan forró a kávé, megint el fogok késni, látod, mama, megint

** Jól skandalható hexameter Vergilius: *Aeneis VIII. énekéből.* Lakatos István fordításában: „Porzik a föld, a patás paripák dübörögve rohannak”

nem költöttél fel, ejnye fiam, hiszen egy negyedóráig rázogattalak, de nem lehetett beléd lelket verni, folyton valami fejest emlegettél; most aztán rohanj, öt perc múlva nyolc óra.

Itt következik az a rohanás, amihez ki akartam lyukadni. A nagytemplom páros, sárga tornya odalátszik a Kacsaparra. A számjegyek nem látszanak az oldalsó toronyórán, de minek is. Fekete lapján az aranymutatók tragikus könyörtelenséggel mutatják azt a jól ismert szöveget, amely az elkésési jelenti. A rohanó gimnazista kétségbeesetten hipnotizáló pillantással mered a mutatókra, hiszen annyit lehet olvasni a pillantás szuggesztív erejéről, hátha csoda történik és a mutatók megállanak. De nem, a csoda nem történik meg, a percmutató végzetes szívtelenséggel közeledik függőleges állapothoz, ami a pont nyolcat jelenti. És a fiú rohan le fuldokló lihegéssel a Kacsaparton, mint a gyalogmenyő.

Ez az a száguldás a Kacsaparton, aminek ziháló, lihegő emlékét nem törlik el évtizedek sem. A gimnazista vágtatva rohan le az aszfaltos meredeken, lent a sarkon rézsútra hajolva, ívesen fordul balra, akkor fel a kapun, végig a primusz-udvaron, el az öreg cukros görög előtt, aki már talán száz éve mindig így áll ott kis üveges ládájaival, és végre hajrá, be a folyosóra.

Nagy csend. A gimnazista szívébe belenyilallik a helyre hozhatatlan vasóság: elkésett. Ez valami végzet-szerű, amit nem lehel megváltoztatni. A magyar nyelv-tanban a példák között van egy mondat: „Mert a voltat ugyan ki tette lét-lenné?” Írta: Arany János. Milyen okos ember volt.

Az ajtó előtt hallgatóság Most már semmi kétség. Perényi tanár úr már bent van. Most segíts, találékony-ság. Milyen mentséget lehetne kitalálni? A gimnazista benyit. Az egész osztály feléje fordul. Részint kárörvendő, részint részvételtjes arccal. Ez a legrémítőbb futás a világon: elkésett diáknak odamenni a katedra elé.

– Tanár úr, kérem, a nővérem hirtelen rosszul lett és azonkívül megbotlottam és elestem, és azonkívül az óránk nem jól jár és ...

Itt a gimnazistának a torkán akad a szó. A katedráról egy kék szempár szegeződik feléje. Most bezeg másképen néz Perényi tanár úr, mint a gyémánt-uszodában, ezelőtt egy fél órával. Nincs égetőbb és szégyenletesebb büntetés, mint ez a néma pillantás, amely a vesébe lát. A hazugság folyékony mondatai dagadóan elgyávulnak, a gimnazista elpirul, akár a pipacs és maga elé néz földre. Nagy csend. A tanár megszólal:

– Délután háromkor feljössz a szobámba. Most eredi a helyedre.

A gimnazista óra alatt megpróbálja menteni, ami menthető. Jelentkezik, hogy felelni szeretne. Perényi tanár úr hűvös közönnyel néz el felette. A fiú minden módon igyekszik magát észrevéttetni. Nagyon szépen és illedelmesen ül a padban, a magyarázatot rendkívüli odaadásul figyeli; semmi hatás. Perényi tanár úr haragszik. Ha lehordana, ha lecsirkefogózna, az százszor jobb volna, mint ez a néma negligálás. Negligo, negligere, neglectum, neglectum. Csak már jönne ehelyett a pokoli kín helyett legalább a latin óra.

Hál egyszóval a délelőtt elmúlik. Otthon még egy hazugságot kell elsütönni. „Elkéstél reggel?” „Nem késtem el, szerencsémre Perényi tanár úr valamivel később jött be

az osztályba.” Ezzel a dolog el van intézve. De mi a világ rendje a lélekben háborgó viharhoz képest. A tanárok most ebédnél ülnek és Perényi tanár úr egészen biztosan elmondja a többieknek, Kassuba tanár úrnak, Küzdi tanár úrnak, Kovách tanár úrnak, Szalay tanár úrnak, mindazoknak, akiket úgy szeretek. Rettenetes szégyen elképzelni, ahogy ott ülnek a refectoriumban és valamennyien megbotránkozva, elkomorodva csóválják a fejüket. Csak ne múlna oly gyorsan az idő, hogy a három óra még késnék egy kicsit. Vagy inkább múljon még gyorsabban, hogy mennél hamarabb túl lennék rajta.

És három órakor ott áll a gimnazista a jól ismert szobában, a jól ismert íróasztal előtt; a falon a jól ismert szentkép és a jól ismert három betű: IHS. Tudom, tudom: Jesus Hominum Salvator. De mit használ itt a tudás, mit használnak itt a jelesek és remek dolgozatok magyarból, latinból, németből, számtanból s minden másból. Itt a szégyen és a büntudat. Csak már kezdene szidni hazug csirkefogónak, minden jól volna. De nem szid. A gimnazista földre süttöt szemmel érzi, hogy Perényi tanár úr néz rá. Nagy csend. Hosszú csend. Végre, végre megszólal... Nem kiabálva, nem szidva, dehog. Sokkal súlyosabb. Szelíd és fájdalmas szemrehányás van a hangjában:

– Halod-e, te egy idő óta rákaptál, hogy hazudol. Magyar gyerek vagy te? Milyen ember lesz belőled, ha meg nősz? Hát szabad nekem ilyen fájdalmat okozni?

Ez több, mint amennyit egy gimnazista-lélek egyensúlya elbírhathat. A mécses eltörik. Fájdalmat okozni neki, az imádott Perényi tanár úrnak, a bálványának, az eszményképnek. A gimnazista zokogva elbődül. Maszatos arcán sós könnyek két kis patakja fut le a szája sarkába, de valami ólomsúly lefogja a két karját, nem mozdul, nem veszi ki zsebkendőjét, a két könnypatak szabadon folyik lefelé.

– Fogsz még hazudni?

– Soha, soha.

– Megfogadod?

– Tanár úr, kérem, – szepegés, – fogadom, hogy – szepegés – hogy nem fogok hazudni.

– És, hogy becsületes polgára leszel a hazának?

– És, hogy becsületes polgára leszek a hazának.

Perényi tanár úr most feláll. Közeledik. Borzasztó. Most fog megtörténni, amit még soha se tett: most kapok tele egy pofont. Pedig már azt is megígértem, hogy polgár leszek. Rettegve várom a mozdulatát. Lehajlik, magához ölel, megcsókol. És a kis diák odaborul hozzá, ó milyen mondhatatlan gyönyörűség most már szabadon, felszabadulva sírni, hogy nincs baj, hogy nem haragszik, hogy tovább is fog szeretni.

Most pedig ugorjunk át húsz-egynehány esztendőre. A kis gimnazista úgynevezett felnőtt ember lett és végzi a dolgát hol szerény sikerrel, hol balszerencsével, kezében a tollal, amit Isten szerszámaul rendelt. Reggel nem költik fel nyolckor, hogy iskolába menjen, a Kacsaparton már nagyon-nagyon régen nem rohanat végig, a nagytemplom toronyórájával pedig legutóbb Gárdonyi gyönyörűség könyvében, a „Kürt”-ben találkozott.

Egyszóval nem régen történt, hogy találkozásom volt egy amerikai színigazgatóval, aki Budapesten járt. Magyar író számára az amerikai színigazgató annyi, mint a mesebeli tündérkirályné. A jenki úr a következőket mondta:

– Elolvastam fordításban az Ön „Vén gazember” című Mikszáth-darabját. Ezt a darabot én Amerikában elő akarom adni. Szerződést is adhatok, letehetek az asztalra ezen dollárt is, de van egy kikötésem. A darab nem maradhat meg magyar milióban. A mi közönségünket nem érdekli a magyar gentri problémája, nem érdekli egy magyar képviselőválasztás, nem érdekli a magyar vidéki élet. Hanem érdekli maga a nyers mese. A darabot tehát át fogjuk dolgoztatni. Amerikai környezetben fog lejátésszódni a dolog, amerikai figurák lesznek a magyarok helyett és természetesen amerikai nevük is lesz a személyeknek, nem magyar. Önnek tehát fel kell áldozni a darab magyarságát, de viszont kap tőlem egy jó amerikai slágerdarabot. És főként pénzt a magyarság helyett. Látnom, hogy az ajánlatom megzavarja egy kicsit. Gondolja meg a dolgot, holnapig várok a válaszra. Holnap ilyenkor hívjon fel telefonon. Good bey!

És én magam maradtam a fejembe ültetett bogárral. Aznap kedves vendégem is volt otthon. Valaha Egerben Lollok Sanyinak hívták, most vitéz Litvay Sándor és büntető járásbíró Budapesten. Ahogy diskuráltunk és cigarettáztunk és ő tett-vett a könyvtáram polcain, egyszer csak előkotorász egy elfakult kötetet. És meghatva olvassa a címet: „Az egri ciszterci rendi r. kath. főgimnázium értesítője az 1902–1903. tanévről.”

– Ez neked meg van? – mondja megindult, csendes, örvendő hangon.

– Odaadom szívesen kölcsön, – mondom, – vidd haza és lapozgass benne egy kicsit.

– Isten őrizz, – feleli ijedten, az lehetetlen. Tudod, a fiamat mindig azzal szedem ráncba otthon, hogy bezzeg én mindig tiszta jeles voltam. Kicsit kellemetlen volna, ha most hazavinném az értesítőt és a gyerek felfedezné benne, hogy csupa elégségesem volt. Azt akarom, hogy

ember legyen belőle, ehhez pedig apai tekintély kell, hát ezzel az ártatlan hazugsággal tartom előtte a tekintélyt.

Erre neveltünk mindketten, aztán elhallgattunk. Egyszer csak a csendben azt mondja vitéz Litvay Sándor:

– Hej, hogy összeszidna most Perényi Kandid, amiért hazudtam...

Ezen egy kicsit meghatódtunk, eltűnődünk. Aztán hazament és én egyedül maradtam a gondommal. A dollárok kísértése tovább vágkált bennem. Hiszen igaz, igaz, nagy áldozat megtagadni a saját írásom magyarságát, de hát a newyorki bemutató, az nem tréfa.

Ott tűnődtem az íróasztalnál, a tenyerembe könyökölve. Elöttem az értesítő régi, elfakult füzeté. Benne a gimnázium minden emléke, a Kacsapart, a primuszudvar, a pedellus, a sas a kalitkában, a régi fiúk, a régi tanárok, köztük Perényi tanár úr kiáradt tengerhez hasonló jósága, meleg kék tekintete abban az imádott és felejtethetlen himlőhelyes arcában és az a mondat, amit valaha mondott: „Hát magyar gyerek vagy te? Milyen ember lesz belőled, ha megnősz? Szabad nekem ilyen fájdalmat okozni?”

Eh, mit várjak azzal a telefontal holnapig. Felvettem a telefonkagylót és felhívtam a jenkit szállójában. Megköszöntem az érdeklődését, de a darabom magyar marad, akár játsszák Amerikában, akár nem.

Perényi tanár úr azóta valóban elköltözött a tündéri paradicsomkertbe, a gyémánt-uszodába, ahol most csakugyan Ő is zsűritag, mikor halott gimnazistákból lett magyar angyalok fejest ugranak az aranytrambulínról. Perényi tanár úr meghalt, mert halandó volt. De az a magyarság, amit itt lenn elültetett és amit hajdani társai ültettek a kis gimnazistaszívokba, az a magyarság halhatatlan és halhatatlan marad időtlen magyar időkig. Amen.

Perényi Kandid OCist (1873–1924) – akiről tanítványa oly szeretettel ír – 1899–1920 között matematika és rajz tanár az egri gimnáziumban és ez idő alatt az iskolába járt minden diák a tanítványa volt. Amikor az elbeszélésben leírt kis történet lejátszódott, az 1899/1900-as tanévben, ő volt Harsányi Zsoltnak osztályfőnöke és matematika tanára.

A fiatal korában elhunyt Perényi Kandidra tanártársa Tordai Ányos emlékezett az iskola 1922/23. évi Értesítőjében.

Néhány gondolat a nekrológból:

„...A jászapáti kántor Dezső fiát 1884-ben íratta be az egri gimnázium első osztályába. A hetedik osztály elvégzése után 1891-ben fűvette a Rend fehér novíciusruháját s a Dezső név Kandiddá fényesedett. ... Kiváló érzéke volt az exakt tudományok iránt és szaktárgyakul a budapesti egyetemen a mennyiségtant s az ábrázoló mértant választotta.

A tanítványok szeretetét az ő mélyeséges gyermekszeretete ébresztette és táplálta. ... Öreg diákjaink soha nem feledhetik el a tanulmányi kirándulások atyamesterét. ... A Ciszterci Diákszövetség gondolatát a legnagyobb buzgósággal karolta fel s a már széleskörű egri szervezetnek alapjait ő vetette meg. ... Megnyerte a szülők becsülését is mint az ünnepélyek, előadások előkészítője, szervezője, főképp mint a színdarabok rendezője is. ... Amilyen szeretetreméltó, finom lelkű volt itthon társaival szemben, olyan volt a rendházon kívül mindenki iránt is. Itthon egyszerűen »kedves«-nek hívtuk, odakünn jóbarátjainak »sógor«-a volt. Jász származásának ellenére is egrinek tarolta magát izzig-vérig. ... Nem is volt egri tanárságának huszonegy éve alatt a városban olyan társadalmi, művetődési, művészeti vagy altruisztikus mozgalom, amelyből ő hiányzott volna...”

Betegsége miatt 1920-ban Zircra helyezte apátja és itt halt meg 1924 márciusában.

A KEVÉS IS LEHET ELEGENDŐ

– beszélgetések Dékány Á. Sixtus zirci apáttal

A budai Ciszterci Szent Imre Plébánia *Lépcső c. újságjának 2012. karácsonyi számában a fenti címmel jelent meg interjúból közlünk részleteket.*

A beszélgetést és ennek szerkesztett változatát Csányi Tamás, a Szent Imre templom karnagya készítette.

...

Kérlek, adj egy vázlatot a gyermekkorodról, a családi otthonról és az innen hozott útravalóról.

A legfontosabb, amit hoztam magammal s ami az egyéniségem részévé vált, hogy szüleimtől megtanultam, miszerint a kevés is lehet elegendő. Ezen túl egyfajta egyszerűséget, amit most is megtapasztalok, ha hazamegyek. Semmi nem köt a fogyasztói versenyben megtalálható kényelemfüggőséghez, ez vált természetessé számomra. Igaz, nem is köthet, mert komolyabb anyagi háttér megteremtése az időben illúzió lett volna. A szegénység és a gazdagság közötti tág résben családuknak szerény helyet foglalt el, és hálás vagyok, hogy e kérdésben egyszerűen és könnyen tudok eligazodni. Az elégedetlenség szerencsés hiánya meghatározó örökségem, szerzésvágy nélkül kaptam útravalót.

Helyszín? Tágabb közösség?

Mosonmagyaróváron születtem, szüleim – édesanyám fodrász, édesapám kereskedő – a 60-as évek második felétől telepedtek meg a városban. Bátyám az egyhelyiséges lakásba született – ez nem volt ritkaság akkor – ő 9 évvel idősebb, mint én, s e korkülönbség részben kijárt ösvényt, részben versenyhelyzetet, vonóerőt is jelentett számomra. Ő lelkiismeretes, szorgalmas, jó eszű testvér, jómagam szétszórtabb, nyüzsgőbb öcsként alkalmasint erősen kellett csipkedjem magam.

A család és a helyi plébániaközösség hozadéka még az egymás mellé való odaállás – kiskorom óta részt vettem minden aprómunkában, amit a plébánia kívánt, szorgalmazott. A vidéki közösség más, mint például a szentimrevárosi katechetikai indítású, intellektuális minta; gyakorlatiasabb, célra tartóbb, kétkezibb. Jól éreztük magunkat kalákában, s mivel otthonom és a templom néhány ugrás csupán, az utóbbiba is hazajártam.

Később, felnőttként ezen tapasztalatok és indítás nyomán számos dologban kezdeményezőként léphettem fel: ifjúsági hittan, cserkészcsapat, karitatív tevékenység – a román diktátor bukása utáni erdélyi utak emlékével, vagy felvidéki kalandom a plébános Trabantjával és a benne csempészett könyvek sorsával – máig élnék bennem. Hálás vagyok azoknak, akikkel ebben kötelékben repülhettem; sajnos, ha hazamegyek, a temetőben már egyre több az ismerős név.

.... a(z) (el)nyomás hasznos is tud lenni egy közösség, például az egyház számára. 1989 táján mindez megszűnik, és a szabadság kitermeli a közömbösség formáit. E két ellentétes mozdulat egymással nem békíthető.

Véleményem szerint az egyház most sem szabad, amelyre virradtunk, az csak a demokrácia látszata. Ez nem garantálja az ember szabadságát, így ennek közösségeit most feltűnés nélkül, finom eszközökkel lehet gúzsba kötni. Az egyház pedig – talányos emberi jogokra hivatkozva – bármely pillanatban hecckampányok tárgya lehet, és ez a jól csomagolt fenyegetés félelmet kelt, amely csorbítja bátorságunkat, kezdeményező képességünket.

Másrészt szolgáltató intézményként tekintenek ránk, folyamatosan elvárásokat fogalmaznak meg velünk szemben, nem mérve fel a gyakori túlzásokat, és ez bénítólag hat; a megfelelési kényszer tönkreteszi az emberi lelket. A nevelés alaptétele a partnerség. Ki mit ad a másiknak, hogyan tudjuk egymást kiegészíteni. A diktatúra ártó fegyvere épp a kooperatív együttlét gátlásában volt hatékony, amelynek elsődleges célja az együttműködés megakadályozása. Ilyen helyzetben köszöntött ránk a szabadság, s ugyan mitől változna ez a látélet hirtelen meg? Az együttműködési hajlandóság bizony kevesebb, mint a megfogalmazott elvárások száma. Az egyént minden fölé helyező lárma igen hamar talajt fogott az emberekben: élj meg, ha tudsz, keresd meg magadnak, ami kell, szerezz azonnal és minden áron. Aki lemarad, azt hagyj az út szélén.

Tehát igazad van, a nyomás bizony hasznos, mert arra sarkall, hogy összezárjuk sorainkat, viszont a korlátlan individualizmus, amely odavágja a másik elé, hogy mit kéne, de nem tevékeny – ez a társadalom minden metszetében maradandóan rombol, bénít meg.

...

A ciszterciek világának szegletköve az oktatás-nevelés. Ez a két szó – bár kötelékben repül – egyre több értelmezést kell elviseljen, például a jogok és kötelezettségek egyre látványosabb aránytalanságát.

Pontosan. Az iskola, ha szolgáltató intézménnyé süllyed, elveszti hatékonyságát. Ez a fogyasztói gondolat lényege: mi az, ami nekem kell – a többi pedig nem érdekel.

...

Aki fekete-fehérben jár, annak talán a legfontosabb a nevelés ... A fegyelem, figyelem, a jogok és kötelezettségek közötti, gyakran torz arány kezelésében mit látsz kulcsfontosságúnak?

Igen nehéz úgy nevelni, ahogy mai korlátaink ezt lehetővé, alkalmanként lehetetlenné teszik. Finom akadályok gondoskodnak erről. Valamint nem előnyös a ketős, sőt hármas nevelés sem, mivel a család és az iskola közötti szándék sem mindig azonos, sem az elképzelésben, sem a megvalósításban. A világi közeg pedig erőteljesen tágtítja ezt. Egy rossz alma igen hamar fertőz. Mindaz, ami érzelmi hatással van az ifjú lélekre, nevel, alakít, befolyásol – a reklámpar erre az egyszerű tényre épít, ezt használja ki. Az iskola kevés, és ha a család ebben nem partner, akkor a kamaszt is elveszítjük. A

kisebb egyet nem értés lassan dagad hólabdává és elsöpri a jó lehetőségeket.

Ezek ellen kell egy működő magot összekovácsolnunk tanárokból, szülőkből, sőt diákokból, akik kovászként élesztenek. Ezt láttam Pannonhalmán, majd saját tapasztalatomban: a személyiség erejét semmi nem pótolja, sem a szavak, sem a tanítási módszer nem ad annyit, mint a példa ereje. A „ciszter” bármely városban attól lehetett érték, mert olyan személyek, „nagyagyúk” üzték hivatásukat, akikért lehetett rajongani, belőlük példát meríteni.

Valami azonban véglegesen megváltozott. Régen a tanár egyénisége lekötötte a diák figyelmét, amely alig szóródhatott másfelé. ...?

Szűk körben mozgok, mégis úgy hiszem, hogy beindul annak a pedagógiának a reneszánsza, amelyben tanár és diák együttműködik majd. Ez a tehetséggondozás alapja: a mester beavatja a tanítványt a tudomány világába, ahol együtt alkotnak valamit. A nagy és kis fogaskerék illeszkedik és együtt hajtják a gépezetet. Miközben kérdéseket tesznek fel, s kérdésekre válaszolnak, új igazságok útját nyitják meg ez által. El kell következzen a művészetek reneszánsza, a kézművesség becsülete, a szellem kreativitása le fogja győzni a mechanikus, gépies mozdulatokat. Mert az átmeneti öröm ezen formája üres, értéktelen. Egy pohár vörösbor jól esik, sőt hasznos, literszámra inni viszont az önkontroll elvesztésével jár. A számítógép mértéktelensége hasonló ehhez, tehát az ingerek a helyükre kerülnek majd. De ennek ára van...

és ideje...

és ideje. Nehéz elképzelni a közeljövőt, de egyre nagyobb lesz az emberek igénye arra, hogy a lelkükben helyre tegyék azokat a dolgokat, amelyek jelenleg nincsenek ott. Amelyek az emberi természethez kompatibilisek.

Életed meghatározó változása az apátság. Ha tíz év múlva bekapcsoljuk ezt a kis diktafont, mi az, amiről mindenképen jól esne szólnod?

Nem számítottam erre a szolgálatra, váratlanul, hirtelen ért. Nem érzem elégnek az időt, hogy nagy célt tűz-

zek ki. Rövid és erős szorításban kellett igent vagy nemet mondanom, láttam rendtársaim bizakodását, felszabadult várakozását. Nem vagyok hibátlan és tökéletes, de szeretném, ha majd látnák, hogy elszántságom és végzett munkám önzetlenül a közösséget szolgálta. Minden részletében. Ez a közösség általában visszajelez, mit vár, mit szeretne látni bennem...

és Te számítasz is ezen észrevételekre?

Ezek jönnek a maguk lábán – Várszegi Asztrik idézte viccesen, hogy egy németországi apátválasztás után az új előjáró mesélte társainak, hogy az esemény után néhány nappal egyszerre mindenki jobban tudta, mit kéne tennie – ez természetes, ahogy egy családban a gyermek is odavágja néha a kedves szülőknek, hogy miként (nem) kéne nevelni őt. Néha kényelmetlen, de szükséges ez, hiszen mindenkinek joga van elmondania segítő szándékú megjegyzéseit. Ez alázatra sarkall. Ahogy a család tagjai is családként hálásak egymásnak, úgy én sem várok egyénre szabott köszönetet, valamint – legfontosabbként – a visszaigazolás döntő részét a Jóistenre bízom.

Ami a koncepciót illeti; át kéne lássam a rendszer egészét, ez főként a rend ügyét illeti, de ez nem független az ország jelen helyzetétől. Mi a frontvonalban voltunk-vagyunk, magam is. Amikor az iskolában éltem és dolgoztam, nem láttam a belső viszonyokat, az ügyintézés hétköznapijait, a problémák teljes körét, a kapcsolattartás terheit. Most már látom: számtalan, józan diplomáciát, állandó protokolláris éberséget igénylő feladat toldódik rám és ez nehéz teher. Ez a belső animáció hiányát hozta magával; erre sokkal kevesebb időt fordítok, mint kellene és kívánám. Nehéz helyesen érzékelni, hogy a külső és a belső teendők egyensúlya arányos-e. A rendtársak, világi munkatársak bizonyosan többféleképpen látják cselekedeteim okait, és tudjuk, hogy a lelátón ülők többsége mindig jobban focizik, mint a pályán lévő tizenegy. Nem is szólva a bíró döntéseiről...

Bízom a Jóisten visszajelzésében, de ez lelki terhem, hiszen szeretném ezt hamarabb megkapni, mint ahogyan jönni fog.

Prohászka Ottokár Soliloquiájában olvastuk:

1921. Szept. 20. Elmentem Zircre és Bakonybélbe. – A zirci templom gyönyörű barokkstíl; lelkem elolvadt a fények szípközvetítésétől s a főoltár fölött – pajzsot s zászlót tartva kezeiben – elrepülő Mihály arkangyal fölségétől. Mily faragványok s mily finom s diszkrét stukko-dísz. Egy gyönyörű Magdolna a mellékoltáron jobbra Maulpertschtől, oratórium, és kredenc remek faragványok. Nekem ilyen templom a keresztény kegyelmi erők s tények hatalmas revelációja. Pondus-ok, állítások, teremtések, győzelmes belépések s kiindulások. Mit látok itt is Szent Mihály alakjában? A nagy szellemi harcok frontjait, új erők, új erősségek s hatalmasságok fölvonulását, új lelki erők fölvilágosítását s elszánt előrerobogását, s amellet az azt a tendenciát föl az égbe, a nemes, isteni érvényesülésbe. Szemben azzal a leszakadt egek s az egeket magukkal ragadó szellemek; ezek a boldogtalan tüzek, infelices ignes! A dekadencia, mely a poklok mélyeit kivájja s a boldogság hegyeit, mint leszakadó súlyokat s poklokat vajú görgetegeket használja. Jaj, ha a fölség alávalóság-gá s a boldogság pokollá válik. Jaj annak, ki Istent megunt, hogy aztán magát tépje. E nagy kontraszt, ez ütközés, ez égháború a maga villanásaival s pokolörvényeivel nemcsak preludiuma a szellemek csatáinak a földön, hanem összefoglalása minden összecsapásnak s harcnak s viadalnak, mely a világtörténelemben lefolytatódik. E sorokban küzdünk mi is! Mi is fölnezzünk a bajnokok elsejére, Szent Mihályra!

Ciszterciek Vietnámban

A legnépesebb ciszterci család

A '80-as évek végén kedves osztálytársam vendégeként több hetet töltöttünk a francia Riviérán. Egyik alkalommal a Cannes-i tengerparthoz közelfekvő Saint-Honorat szigetén levő ciszterci monostort szeretett volna meglátogatni. Hájónk azonban az egyre viharosabb idő miatt megszakította az útját, és a közbeeső Sainte-Marguerite szigeten kellett ki szállnunk. A látogatás elmaradt.

Velünk utazott egy 35 év körüli „távol-keleti” arcvonású kedves fiatalember is. Kézzel-lábbal és egy francia szótárral „beszéltünk” egymással. Kiderült, hogy ő is a ciszterci monostorba szeretett volna eljutni, s meglepetésünkre azt is megtudtuk, a svájci Orsonnens-ben levő ciszterci monostor szerzetese, még a nevét is leírta noteszünkbe: – Placidus NGUYEN. Vietnámból menekült 1979-ben, kalandos úton, 103-mad magával csónakban evezve. Azt is megtudtuk, hogy Orsonnens-i monostorban Vietnámból elmenekült ciszterciek vannak.

Nem gondoltam, hogy Vietnámban is vannak ciszterciek.

Lékai Lajos atya könyvében egy pár sorban említi őket, már 240 szerzetesről ír. A 2000-es évek elején egy alkalommal Zakar Polikárp főapátúr a Ciszterci Rendről tartott előadásában említette, hogy Vietnámban vannak a Rend legreményteljesebben fejlődő monostorai.

* * *

Vietnám a XIX. század közepétől francia gyarmat volt, de a második világháború és két „indokinai háború” után 1973-tól kommunista uralom alá került az ország. A történelmi Magyarországgal majdnem azonos, 330 ezer négyzetkilométernyi területén 2006-ban 86 millió lakosa volt (1960-ban még 30 millió !) A lakosság nagy többsége buddhista, csak 8%-a katolikus, 25 egyházmegyében

* * *

Sorsuk hasonló a magyar ciszterciekéhez: országukban kommunista hatalom szétszórta őket, többen pedig hazájukon kívül kerestek új otthonot. Mikor azonban ottani viszonyok lehetővé tették, a rend Vietnámban nagy fejlődésnek indult.

* * *

Sajnos hiába kerestem kedves ismerősömet, Nguyen Placid atyát, hogy a vietnami ciszterciekről közvetlen forrásból tájékozódhassam. Ezért az interneten olvasható egy Franciaországban teológiai tanulmányt folytató vietnami ciszterci szerzetes, Bernard Tran Hong Nhon írása és egyéb forrásokat felhasználva állítottam össze ezt a kis tájékoztatót.

A Phuoc Son-i Miasszonyunk monostor temploma

Az első vietnami ciszterci monostort Père Denis, francia missziós pap alapította 1918-ban a hosszan elnyúló Vietnam közepén található Quang Tri tartományban. A monostort „Phuoc Son” (a boldogság hegyének) hívták.

Père Denis Franciaországban, a La Manche csatorna partján fekvő Boulogne-sur-Mer-ben született 1880-ban. Vietnámba 1903. áprilisában érkezett meg, miután misszióra küldték egy hónappal a pappá szentelése után. 15 év alatt, amíg az Evangéliumot hirdette egy sajátjától eltérő kultúrájú és nyelvű országban, Père Denis egy olyan monostor alapításának gondolatát dédelgette a szívében, amely szerény körülmények között élő és szerzetesi életet élni kívánó vietnami férfiakat fogadna be. Indokínában számos szerzetesrend létezett a nők számára, de egy sem férfiak számára.

Engedélyt kért püspökétől, hogy néhány fiatalembert maga köré gyűjtsön és velük Szent Benedek Regulája szerint éljen. A püspök azt tanácsolta, hogy forduljon a trappistákhoz. Így Père Denis írt a francia-, és olaszországi apátoknak, majd a karthauziaknak és bencéseknek is, de nem kapott kielégítő választ. Ezzel a reménytelen helyzettel szembesülve azonban továbbra is az alapításra készülődött.

1918. augusztus 14-én a püspöke engedélyével egy vietnami tanítványaival együtt Phuoc Son-nak nevezett telken telepedett le, melyet egy híve ajánlott fel részére. A kis „közösség” a „Phuoc Son-i Miasszonyunk” nevet vette fel.

A nehézségek ellenére Père Denis vezetése alatt a közösség hamar fejlődésnek indult. Kezdetben kunyhókban éltek, majd kápolnát és monostort építettek, 1931-ben már kórházuk is volt. 1933-ban a közösség felvételét kérte a Közös Obszervanciájú Ciszterci Rendbe, ekkor a közösségnek már 300 tagja volt. A generális káptalan még abban az évben teljesítette kérésüket. Sajnos Père Denis 1933. július 25-én a nélkül hunyt el, hogy ezt megélhette volna. 1935-ben a túlnépesedő Phuoc-Son északon még egy új házat alapított.

A polgárháború miatt a Phuoc Son-i kolostor 1953-ban kénytelen volt délre, Thu Duc-ba, a jelenlegi Saigon-i egyházmegyébe költözni. A Dél-Vietnámot is elfoglaló kommunista hatalom 1978-ban elko-bozta az apátságok épületeit, a szerzetesek szétszóródtak, sokan visszatértek családjaikhoz, mások kis csoportokban éltek tovább Vietnam különböző tartományaiban, sokat bebörtönöztek.

1986-ban „Doi Moi” (felújítás) néven bevezetett reformok követ-keztében a közösségek helyzete némiképp megváltozott. Az anya-monostorukat is újjászervezték az apátság egykori gazdaságában, mely kezdetben kis létszámmal, mint az idősebb szerzeteseknek otthona működött. 1988 után már fiatalok kopogtattak a monostorok kapuján. Apránként jogi elismerést nyertek, apátságokba szervezték magukat és új tagokat toborozhattak. Azóta a szerzetesek száma is jelentősen növekedett.

Elmondható, hogy az eredeti kolostor drámai szétszóródása végül szerencsésnek bizonyult, mivel a szemlélődő életmód egész ország-ban történő elterjedését eredményezte és biztosította a Kongregáció fejlődését.

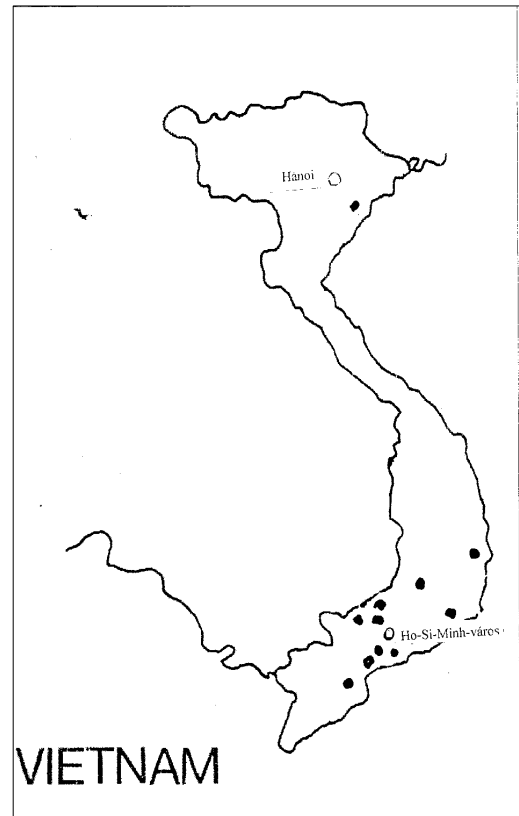
A szerzetesek számának ilyen nagymértékű növekedése azonban jelentős gazdasági gondokat hozott és nehézséget jelent az új szerze-tesek képzése is. A szerzetesek mezőgazdasággal, még hozzá rizster-mesztéssel és állattenyésztéssel (hal, sertés, marha stb.) foglalkoznak. Erőfeszítéseik ellenére a közösségek nehéz anyagi helyzetben van-nak.

A képzést elősegítendő filozófiai és teológiai iskolákat hoztak lét-re. Korábban kénytelenek voltak a szerzeteseket tanulmányok céljá-ból a kolostoron kívülre küldeni. Már több apátságnak van tanulmá-nyi háza, de kevés a tanáruk. A közösségek több tagja – testvérek és nővérek – filozófiai és teológiai tanulmányaikat európai intézmé-nyekben folytathatják.

Ma a vietnámi Szent Család Kongregációhoz 11 – 9 férfi, 2 női – közösség tartozik. A legnagyobb közösség a Phuoc Son-i Míasszonyunk Apátság, a Kongregáció anyaháza, amely délen, Saigon-tól 100 kilométerre fekszik. Ennek több mint 180 tagja van és évente tíz körül az új hívatások száma. A fogadalmas szerzetesek csak kisebb része áldozó-pap. Ez így van a többi apátságban is.

Az Egyesült Államokban is van monostora két vietnámi apátságnak.

A Vietnámi Szent Család kongregáció tagja Európában a svájci Orsonnens-i Fatimai Míasszonyunk önálló perjelsé-ge, ahol most 18 vietnámi szerzetes él – 10 áldozópap, 8 testvér. A monostorban az imádságokat és himnuszokat viet-námi nyelven mondják. A szerzetesek nyomdában dolgoznak, ahol főleg vietnámi könyvek készülnek. Többük szója

A monostorok elhelyezkedése

feldolgozásával, „tofu” készítésével foglalkozik, melyet a svájci városok – Bern, Loussan, Fribourg – üzleteibe szállítanak. Zarándoklato-kat is szerveznek, és egy 60 ágyas lelkiigyakorla-tos házuk is van.

Dél-Vietnámban Szent Család Kongregáción kívül még egy önálló perjelség is működik, – Mý-Ca B.M.V. de SS. Corde Jesu –, melyet 1934-ben alapított a franciaországi Lerins-i apátság. 1978-ban őket is elűldözte a kommunis-ta uralom. A „Doi Moi” reform után 1994-ben újjászerveződtek, s 2000-ben a Lerins-i anya-apátság segítségével új monostort építettek. 2008-ban 21 ciszterci élt itt, közülük 7 pap, valamint 4 novícius és több fiatal tanuló.

A Ciszterci Rendnek 2011-ben 2801 szerze-tese volt, közülük 880-an a vietnámi Szent Csa-lád Kongregációhoz tartoznak.

A Mý-Ca-i B.M.V. de SS. Corde Jesu monostor

160 éves az egri Sancta Maria Gimnázium

Varga Pál igazgató úrtól kaptunk tájékoztatót az egri Congregatio Jesu (angolkisasszonyok) „Sancta Maria Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium és Zeneiskola” ünnepéről.

160 éve, 1852-ben, Bartakovics Béla egri érsek hívására kezdték meg az angolkisasszonyok a leánynevelést, s az 1948-as szétszórátást követően 1990-ben indult meg újra az oktatás az évszázados falak között, a Kossuth utcai épületben. Az iskolában 2012. november 16-án bensőséges ünnepség keretében emlékeztek az évfordulóra, mely du. 4 órakor ünnepi szentmisével kezdődött iskolánk kápolnájában dr. Seregély István nyugalmazott egri érsek, Buda Péter és dr. Lengyel Gyula celebrálásában. Ezt követően a Szent Margit teremben folytatódott a program. Az egybegyűlt vendégek, öregdiákok elsőként dr. Lengyel Gyula atya előadását hallgatták meg, melyben a szerzetesrend történetéből idézett fel értékes gondolatokat. Majd dr. Seregély István érsek atya idézte fel emlékeit és osztotta meg gondolatait a rendszerváltozás utáni újraindítással kapcsolatosan. Végül Szilágyi Károly író mutatta be legújabb kötetét, melyben megemlékezik

Juhász Mária nővér iskolaalapító tevékenységéről. Az ünnepségen jelen volt 85 éves Tóth Ilona nővér is, aki nemcsak az argentínai magyar iskolában követhette Matter Juhászt, hanem később egy izgalmas, felemelő időszakban együtt dolgozhatott vele, amikor Egerben újraindították az oktatást az angolkisasszonyok iskolájában.

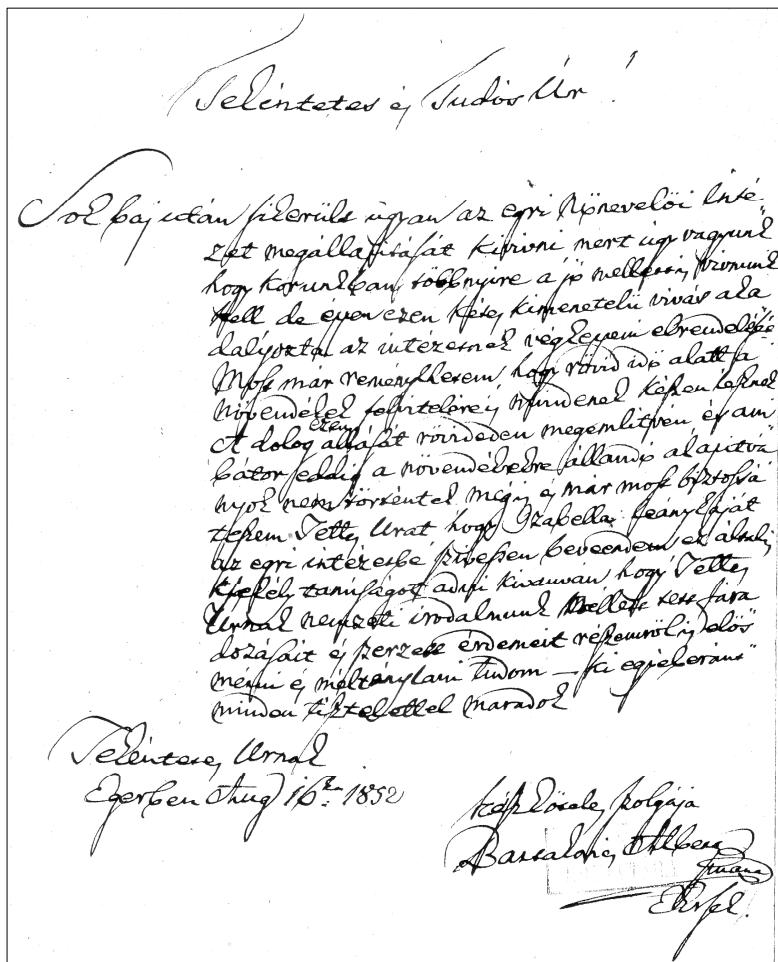
Az érdekesítő előadások között zeneiskolánk növendékei adtak színvonalas zenei műsort.

Ezt követően a Boldogasszony Ház folyosóján tekinthették meg az érdeklődők iskolánk tanulóinak munkájából készült kiállítást. Az ünnepélyt állófogadás zárta, ahol kötetlenül nosztalgiázhattak a vendégek az iskolával kapcsolatos élményeiről, s járhattak be a zezugos épület ismerős termeit.

160 év alatt nagy utat járt be a magyar katolikus oktatás. Ezen évtizedek alatt a tartalmak, az eszközök, a feltételek rohamléptekben változtak. A ma iskolája ezer szállal gyökerezik a múltjában. Örzi értékeit, hagyományait, hogy rajta biztos alapokon újítsa, fejlesszen, küldetését teljesítse.

***

Rövid áttekintés az iskola 160 éves múltjáról

Tekintetes és Tudós Úr!

Sok baj után sikerült ugyan az egri nőnevelői intézet megalapítását kivívni mert úgy vagyunk, hogy korunkban többnyire a jó szellemért vívünk kell de éppen ezen kétes kimenetelű vívás akadályozta az intézetnek végképpeni elrendelését. Most már reménylhetem, hogy rövid idő alatt a növendékek felvételére is mindenek készen laknak. A dolog ezen állását rövideden megemlítvén és ámbátor eddig a növendékekre állandó alapítványok nem történtek mégis és már most biztossá teszem Tekintetes Urat, hogy Izabella leánykáját az egri intézetbe szívesen beveendem ez által is tsekély tanúságot adni kívánván hogy Tekintetes Úrnak nemzeti irodalmunk mellett tett fáradozásait és szerzett érdemeit részemről is elösmerni és méltányolni tudom – ki egyéberánt minden tisztelettel maradok

Tekintetes úrnak

Egerben Aug 16. 1852

kézközeles szolgálja

Bartakovics Albert

manu (s. kezével)

E. Érsek

A Széchényi könyvtárban található kézirat másolatot az iskola 1942-ben érettségizett növendékétől, †Benkőné Lukács Ágnes-től kaptuk.

Pyrker László érsek tervét, hogy Egerben leánynevelő intézet létesüljön, utódja Bartakovics Béla érsek váltotta valóra. Meghívására érkeztek meg az angolkisasszonyok (Institutum Beatae Mariae Virginis I.B.M.V.) tagjai Bydeskuty Amália főnöksége alatt. Az intézetet 1852. november 1-én adták át. 1899-ig négy osztályú elemi iskolával, négy osztályú polgári leányiskolával, négy osztályú elemi előkészítő, II. fokú felsőbb leányiskolával és évről-évre felmenő egy osztályú tanítónőképzővel működött. Ekkor már évente 600–700 leány nevelődött az intézet falai között. 1916-ban nyolc osztályos leánygimnáziumot, 1917-től pedig felső kereskedelmi leányiskolát létesítettek. Az intézet töretlen lendülettel működött az államosításig, 1948-ig.

Az intézet épülete eredetileg jogintézet volt. 1774 és 1816 között különböző célokat szolgált, volt katonai lakotya, kórház, majd 1852-ig fiúgyermek internátusául és ezzel kapcsolatos elemi iskolául szolgált. Később épületet is folyamatosan bővítették, majd 1920-ban az egri Főkáptalan átengedte az iskola céljaira az intézet melletti kanonoki házat és telket.

A ciszterci tanárok is tanítottak az angolkisasszonyok intézetében. Az egri érsek a „felsőbb leányiskola” bővítése érdekében kérte Vajda Ödön zirci apátot, hogy az V. és VI. osztályok elindításához nyújtson segítséget. 1900/01. tanévtől hat ciszterci tanár, köztük *dr. Werner Adolf*, *dr. Kürti Menyhért Küzdy Aurél* tanítottak az intézetben.

Az értesítők tanúsága szerint 1948-ig több mint húsz óraadó ciszterci tanára volt az angolkisasszonyok iskoláinak.

* * *

1990. szeptember 8-án indult újra az egri „Sancta Maria” Leánygimnázium. Az iskola Juhász Mária I.B.M.V. igazgató és Szántó Erzsébet I.B.M.V. házfőnöknő vezetésével kezdte az első tanévet 1990 szeptemberében. Az újraindításban nagyon nagy segítséget nyújtott dr. Seregély István egri érsek és diáktársunk *Valuch István* kanonok. Németországból a nővérek és a testvériskolák küldtek taneszközöket, így a tantermeteket be lehetett rendezni.

A nyolcosztályos gimnázium első osztálya 40 leánygyer-

mekkel indult. Az évek során Gärtner Julianna I.B.M.V. irányítása alatt kiépültek az iskola jelenlegi szervezeti egységei, a nyolcosztályos leánygimnázium, alsó tagozat, zeneiskola és a leánykollégium. 2006-tól nyelvi előkészítő osztály indult és ezzel az iskola 13 évfolyamosra bővült. Nagy változás volt az iskola életében, hogy a 2007/08-as tanévtől már fiútanulókat is felvesznek mind az elemi tagozatba, mind a nyolcosztályos gimnáziumba.

Az intézet 18 osztályában 418 fő diák tanul; 25 %-uk kollégista, bejáró 40% és 35%-a helybeli.

A 2012/13. tanév félévi tanulmányi átlaga: 4,2 volt.

* * *

Intézetünk a szentignáci lelkeség szerint és Ward Mária rendalapító karizmája alapján három alappillérré építi érték közvetítő pedagógiáját: *tudás, lelkeség, szolgálat* – írja Varga Pál igazgató úr.

A *tudás* átadásánál a klasszikus gimnáziumi oktatás keretein túl a diákokban rejlő személyes tehetség kibontakoztatásá-ra törekszünk.

A *lelkeség* közvetítésében fontos, hogy minden diák és tanár megismerje a szentignáci lelkigyakorlatokat, életvezetésükben reflektált, fejlődőképes és elkötelezett emberek legyenek.

A *szolgálatra* nevelésben arra törekszünk, hogy diákjaink legyenek a társadalmi igazságtalanságokra, és síkra szálljanak az igazságosabb világért.

Ward Mária nevelési módszerei közül évszázadok óta kiemelt szerepe van a művészetre nevelésnek, így iskolánkban hangsúlyos helyet kap a zene, a színjátás és a képzőművészet. A Congregatio Jesu (angolkisasszonyok) szerzetesrend nemzetközisége tükröződik iskoláink idegen nyelvi oktatásában, ezért testvérkapcsolatot ápolunk a németországi Eichstattban működő Ward Mária iskolával.

HÍREK A GÁRDONYIBÓL

Az 50 óra közösségi szolgálatról

2012. szeptember 1-jétől kötelező feladata az oktatási intézményeknek a közösségi szolgálat megszervezése. A közösségi szolgálat: szociális, környezetvédelmi, a tanuló helyi közösségének javát szolgáló egyéni vagy csoportos tevékenység. A középiskola a 9–11. évfolyamos tanulóinak lehetőség szerint három tanévre arányosan elosztva 50 órát kell eltölteni ebben a szolgálatban.

Iskolánkban már ebben a tanévben elkezdődött ennek a szolgálatnak megszervezése, mivel ez a feladat a 2016-ban érettségizőket érinti először, a jelenleg 9–10 évfolyamos tanulókat, vagyis hat osztályt. Igyekeznek mindenki számára a legmegfelelőbb területet megtalálni, hogy ne csak kényszernek érezze a diák, hanem örömet is lelje a másokért, a közjóért való tevékenységben, és talán a pályaválasztásban is segítségére lesz, hogy sokféle szakmába betekintést nyer. Jelenleg a Magyar Vöröskeresztrel együttműködve, az ő szociális tevékenységükhöz kapcsolódva kezdtek meg a diákok a közösségi szolgálatukat: a kenyér és teaosztásban segítettek.

Ilyen jellegű feladatot az iskolánk diákjai már eddig is végeztek. Például többször voltak Bélapátfalván az Idősek Otthonában, legutóbb karácsonykor adtak műsort az ott lakóknak. Mint a Vöröskereszt bázisiskolája rendszeres veradásokon egyre nagyobb létszámban vesznek részt a diákok és tanáraink. Az Iskolánkban már 10 éve működik a Szent Bernát Karitás Csoport.

Lakatos Claudia 11. E tanuló interjúja Bozóné Tóth Gabriella tanárnővel MAG 2012/13 jan.-febr.-i számában

A Gárdonyi új könyvtára

A gimnázium 2013 tavaszán új, korszerű könyvtárral bővült, melyre az anyagi fedezetet az iskola fenntartója, a Zirci Ciszterci Apátság biztosította. Az új könyvtárat három egymásba nyíló tanteremből alakították ki. Az épületrész rekonstrukciója 2012 őszén kezdődött, amely magában foglalta a közműhálózat teljes cseréjét, fűtéskorszerűsítést, új padlózat kialakítását. A boltívekbe illesztett polcokon sorakoznak a közel 25 ezres könyvtári állomány. A könyvtár első része az olvasóterem, ahol egyidejűleg 24 diák kutathat, készülhet órákra, versenyekre. Innen nyílik a szabadpolcos rész, ahol a tanulók kedvükre válogathatnak a gazdag kínálatból.

2013. április 12. pénteken lesz az új könyvtárának ünnepélyes megnyitása és megáldása. Köszöntőt mond: *Dékány Árpád Sixtus* zirci apátúr és *Varga B. János* igazgató úr. A megnyitón előadást tart *Keller Péter*, Gárdonyi Géza dédunokája Dédapám: Gárdonyi Géza címmel.

Előkészületek az új tanévre

A 2013/14 tanévre az iskola az alábbi tagozatokra – összesen hat osztály – hirdetett felvételt:

Angol-magyar két tanítási nyelvű gimnáziumi képzés

Angol nyelvi előkészítő évfolyammal bővített gimnáziumi képzés

Általános gimnáziumi képzés reál specializáció

Általános gimnáziumi képzés

Szakközépiskolai képzés (pedagógia, pszichológia, kommunikáció, művészeti szakirányban)

Sportiskolai képzés

Az iskola honlapján már megtalálhatók a felvételi eredmények is.

I. Ciszterci diákkonferencia Székesfehérváron

Január utolsó hétfőjén a Rendnek mind az öt iskolájából összegyűltek a diákönkormányzatok képviselői és az iskolaújságok szerkesztői.

A házigazda fehérváriak nagy szeretettel fogadtak, és kiváló alkalmat teremtettek az ismerkedésre, barátkozásra. A családok láttak vendégül bennünket. Volt alkalmunk arra, hogy felfedezzük a „magyar királyok városát”. Az ebédet követte a konferencia érdemi része: minden delegáció prezentáció segítségével mutatta be iskolájának diákéletét és iskolaújságát. Majd a szekciókban arra törekedtünk, hogy összehangoljuk a terveinket, ötleteket adjunk és kapjunk az eredményesebb és tartalmasabb munkához. A vasárnapi közös szentmise zárta a programot, amelyet a székesfehérvári iskola lelki vezetője, Brückner Ákos Előd OCist. atya celebrált.

Nagyszerű ötletnek tartom ezt a programot – mondotta Beke Miklós Gárdonyi diákönkormányzatának elnöke –, mert nem elég az iskola falai között szervezni a diákok szabadidejét, most azt értettem meg, hogy kifelé is nyitnunk kell. Nagyon sok tapasztalattal gazdagodtam én is és társaim is: a programokat nagyon körültekintően szervezték, lehetett érezni az összehangolt munkát az egész konferencia alatt. Az iskolák vezetői, a tanárok, a szülők, de még Fehérvár több prominens személyisége is fölkarolta ezt a találkozót. Most egyrészt a tapasztalatokat és az új ötleteket próbáljuk felhasználni, másrészt tervezzük egy újabb találkozó megrendezését, talán épp itt Egerben, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban.

Lakatos Claudia 11. E tanuló interjúja MAG 2012/13 jan.-febr.-i számában

Iskolánk életéről szóló sorokat a *MAG – Mindennapok A Gárdonyiban* internetes diákújság és az iskola honlapján – <http://www.gardonyi-eger.sulinet.hu> – olvasható írásokból állítottuk össze *Kovács Ottó* tanár úr szíves közreműködésével.

LEVELEK – ✉ – TELEFONOK – ☎ – E-MAILEK – ✍

Még egyszer a harangunkról...

„Megszólt Szent Bernát templomunk Vizitáció harangja.” címmel és fotóval egy kedves emlékeztető jelent meg a lap karácsonyi számában. A kis írást olvasva idéződött fel bennem – mintegy 65 év el multával – egy kedves történet, egy szolid csínytevésünk.

Mi, 1948-ban végzős diákok – *Mátray Dezső, Nánássy Endre és Zsélyi György* – és egyben a Ciszterci Diákokotthon bentlakói, több héten is megszólaltattuk délben a templomunk harangját. A torony kulcsát a rendház bejárati ajtajának szomszédságában, egy kis szobában az atyák habitusát javítató Húsvéti bácsitól, aki egyben a templom sekrestyéi teendőit is ellátta, kértük el, akkor még titokban.

Ténykedésünket nem más, mint az akkori igazgatónk, Hegyi Kapisztrán igazgató úr derítette fel. Ugyanis az utóbbi években már a VIII. osztály terme az első emeleten közvetlen az igazgatói iroda szomszédságában volt. Az egyik „kiruccanásunk” napján a dolgunk végeztével

az első emeletre érve, lassan és lábujjhegyen igyekeztünk vissza az osztálytermünkbe, egészségtan órára. Hátunk mögött gyors léptekkel, reverenda „susogással” közeledett az igazgató úr, vissza az irodájába. Minket meglátva mindjárt kérdőre is vont: – „Ti, most miért nem vagytok az órán? Honnan jöttetek?” A lebukásunkat mentendő, Mátray Dezső szólalt meg: „Igazgató Úr, alázatosan jelentem, harangozni voltunk.” – „És miért hárman?” – „Azért, mert a több mázsás harangot 3 szakaszban – három „versben” – külön-külön működtettük. Az igazgató úr kissé derülten, némi szigorral válaszolta: – „Ezt jól kidagoltátok. Most gyorsan vissza az osztályterembe!”

Utóirat: Jó lenne, ha ma is gyakrabban megszólalhatna Szent Bernát templomunk harangja. Diákszövetségünk is elősegíthetné anyagiakkal a harangozás gépesítést. Így a mai diákok is hallhatnák a több mint 180 éves öreg „Vizitáció”-harangot.

v. *Mátray Dezső*

* * *

Mária néni, a sekrestyés

címmel az alábbi „újságkivágást” diákszövetségünk tagjától, *Koncz Attiláné Kláritól* kaptuk. A cikk az *Új Misszió* 1995. szeptemberi számában jelent meg.

Mikor megismertem 1951-ben *Baráz Máriát*, a húgával, Verával laktak együtt Egerben, egy kis hatvani-hóstyai házban. Vállalták, hogy a Hortobágyra kitelepített nagybátyám két kiskorú gyermekét magukhoz veszik – ha kiadnák őket a táborból (nem adták ki) –, és nevelik őket. Nem féltek a hatóság haragjától akkor sem, amikor befogadták Sixtus atyát, Debreczeni Sixtus ciszterci szerzetes papot, akit az ÁVH eltiltott a papi működéstől, és a ciszterci rendházból a rend szétszórásakor távoznia kellett. Külön megrázó történet az atya sorsa, aki előzetes „kísérletek” után közúti „baleset” áldozata lett 1954. február 21-én...

Amikor a ciszterci rendházat el kellett hagyniuk a szerzeteseknek sok könyvet, iratot és néhány bútort is Mária néniék mentenek meg a ciszterci rend számára. Amikor később lehetőség nyílt rá, mindent hiánytalanul visszaadtak.

Mint az egri Szent Bernát-templom sekrestyése, 1949-től 1993-ban bekövetkezett haláláig szolgálta Istent, hajnaltól estig a templomban. Mosott, vasalt, takarított, díszítette az oltárokat, kikészített mindent a szentmisékhez, olykor naponta 4–5-ször is. Ha vendégpap érkezett, jöhetett délben vagy délután és misézni akart – szó nélkül állt rendelkezésére.

A templom nyitva volt a déli ebéddőt kivéve egész nap, az imádságra betérő hívek, vagy a piaci bevásárlásból hazafelé megpihenni vágyó, idősödő asszonyok előtt. Sokan jöttek hozzá tanácsot kérni családi ügyekben: hogy lehetne az unokát megkereszteltetni, hogy lehetne hittanra taníttatni, de rózsafüzért javítani, „lábfejásra mit

ajánl?” kérdésekkel is. Látogatta a betegeket. Már 80 éven felül volt, amikor húgával, Verával együtt házukba hozták és ott hónapokig gondozták egyik kedves lelkipásztoruk beteg édesanyját mindaddig, amíg őt pap fia magához tudta venni.

Csillogó fekete szeme mindig mosolygott, ha kisgyerekekkel találkozott. Szerette a magyar nótát, minden szenténeket ismert és énekelt. Jókat tudott nevetni, de hamar felfortyant, ha úgy találta, hogy valaki nem megfelelően viselkedik a templomban. A papokról soha nem pletykált, azt se szerette, ha előtte szidták őket.

Élete utolsó éveiben – 87 évesen halt meg – már nehezen fogadta az újításokat, de igyekezett alkalmazkodni. Nagy veszteség volt számára húga halála, aki a háztartást ellátta. Erről kezdve rohamosan gyengült az ereje, de hősiesen végezte a munkáját. Téli időben, hogy ne kelljen a város széléről bejárnia a sötétben, beköltözött a templom melletti szobába.

Mi, akik ismertük, úgy jellemeztük, hogy Mária néni egy lett a ciszterci templommal, mint a bibliai Anna asszony a jeruzsálemivel. Kicsit meggörnyedt hátával, csoszogó járásával belenőtt a templomba. Mikor néha szidott bennünket, akkor se lehetett igazán megsértődni, mer tudtuk, hogy ő igazán önzetlenül az Istenszolgálatnak él.

Ha behunyom a szemem, most is magam előtt látom, ahogy átmegy a templomon, gyűjtja a gyertyát, perselyezve mondja: Isten fizesse meg!, vagy a névnapokon huncutkás mosollyal emeli a likőrös poharat: Isten éltesse!

Házát a ciszterciek templomára hagyta.

Fábián Zsuzsanna

hírek...hírek...hírek...

- **DR. KILIÁN ISTVÁN** diáktársunkat a Magyar Érdemrend Középreosztályával tüntette ki a köztársaság elnöke március 15-én a Parlamentben a „rég Magyar irodalom és színháztudomány terén végzett több évtizedes tudományos kutatói munkássága, oktatói és ismeretterjesztői tevékenysége elismeréseként”. Ezt a magas rangú kitüntetést mint irodalomtörténész, a Magyar Tudományos Akadémia doktora és a Miskolci Egyetem professor emeritusa – ahol 1995–2003 között az egyetem Bölcsészettudományi Karán a Régi Magyar Irodalom Tanszékét vezette, s nyugdíjazása után a mai napig is tanít – érdemelte ki.

Kilián István neve egygyé forrott a magyarországi barokk iskoladrámákkal, legfontosabb kutatási eredményei és publikációi e témakörben születtek.

Számunkra különösen kedves az a munkája, melynek eredményeként osztályfőnökének, *Ágoston Julián*: Kiadatlan versek c., illetve *Kerekes Károly* verseit tartalmazó Érdemes volt c. kötetet jelenhettek meg.

Diáktársai szeretettel gratulálnak e szép elismeréséhez. Isten segítse és adjon erőt további értékmentő munkájához!

- **ÚJ ISKOLÁKAT ALAPÍTOTT A BENCÉS REND**, mely az 1990-es rendszerváltás után oktatás terén óvatosan élt a szabadság adta új lehetőségekkel és nem indultak újra a régi bencés iskolák. 2009 tavaszától viszont úgy döntött a pannonhalmi bencés vezetés, hogy a szakiskola, szakközépiskolai oktatás irányában nyit: így jött létre a Szent Benedek Gimnázium és Szakképző Iskola több tagintézménnyel Szeged, Miskolc, Budapest, Budaörs és Balatonfüred székhelyekkel. A szakképzés az általános iskola 8. a középiskola 10. évfolyama után, ill. érettségivel rendelkezők számára indult. Szegeden és Miskolcon még gimnáziumi képzés is folyik.

A képzés az igényeknek megfelelően igen sokirányú. Többek között érettségi vizsgával rendelkezők marketing- és reklámügymintező, logisztikai ügyintéző, számítógéprendszer-karbantartó, gazdasági informatikus; az általános iskolára épülő szakközépiskolákban számítógép-szerelő, marketing- és reklámügymintező, gazdasági informatikus, vendéglátás-turisztika szakmai képesít szerezhettek a diákok.

- **ÁGOSTON JULIÁN** magyar tanárától kapta az első indításokat *Kalász Márton*, aki ez évben a *Balassi Bálint-Emlékkard* irodalmi díjat kapta. A Kossuth rádióban február 17-én beszélt pályájának indulásáról: „*Pécsre kerülve a ciszterciánál az irodalom tanárom egy nagyon tehetséges, nagyon jó fiatal költő volt. Ő is megragadott engem, mikor megmutattam egy kis verseimet neki. Egy mondatára emlékszem fölém hajolva mondta: »Édes fiam milyen nyelven beszélsz te magyarul...«*”. A „fiatal tehetséges” tanára *Ágoston Julián* volt.

Kalász Márton 1934-ben született, Sombereken. 1991–1994 között a stuttgarti Magyar Kulturális és Tájékoztatási Központ igazgatója volt. 1995-től a Károli Gáspár Református Egyetemen tanított. Budapesten él és alkot. 2001–2007 között a Magyar Írószövetség elnöke volt. 1955-ben jelent meg első kötete *Hajnali szekerek* címmel, azóta több mint harminc könyve látott napvilágot; a versek mellett regényeket és esszéket is írt.

A díjátadás – immár a tizenhetedik alkalommal – hagyományosan februárban, Bálint napján volt Budapesten a Gellért szállóban. Balassi Bálint-émlékkarddal a magyar líra élvonalába tartozó, európai szellemiségű költőket, valamint a magyar költészetet – köztük Balassi verseit – fordító idegen anyanyelvű külföldi irodalmárokat tüntetnek ki.

A fenti, már régebben megszerkesztett írást ki kell egészíteni: „*Kalász Márton ... a magyar és az egyetemes irodalmat egyaránt gazdagító költői életművéért, hiteles prózai műveierért, jelentős műfordításaiért, irodalomszervező, irodalmi-közéleti tevékenysége, életműve elismeréseként*” Kossuth-díjat kapott.

Szívvel gratulálunk Ágoston tanár úr tanítványának!

- **A CISZTERCI DIÁSZÖVETSÉG BUDAI OSZTÁLYA** februárban tartott közgyűlésén új tisztikarának az elnökségébe szervező titkárnak *Veres Zoltánt* választotta. Diáktársunk középiskoláját 1942–1948 között a Szent Bernát gimnáziumban végezte, majd államosítás után 1950-ben a Dobó gimnáziumban érettségizett. Felelősségteljes munkájához sok sikert kívánunk!

- **AZ EGRY ÉRSEKI PALOTÁBAN** kulturális, turisztikai és látogatóközpontot alakítanak ki. Az 1962-ben Eger-Gyöngyös-Vidéki Állami Pincegazdaság által birtokba vett épületet, melyet az Egyház nem régiben kapott vissza Eu támogatással alakítják át. A tervek szerint 2014 májusára készül el a több mint 2300 négyzetméteres, háromszintes épület, majd sor kerül a termék berendezésére. Szerencsére sok darab megmaradt az eredeti bútortárból, melyeket a lezárt kápolnában halmozták egymásra. Az első és a második emeleten kap helyet a magyar egyház ezer évét, valamint a magyar szenteket bemutató tárlat. Itt lesz az egri püspökök és érsekek arcképcsarnoka is. A második emeleten felújítják a kétemeletnyi érseki kápolnát, és újjászülik az épület előtti sétálóutcáról látható kert is.

Kalapos József diáktársunk küldött újságcikke nyomán.

• CISZTERCIEK KERTJÉNEK KAPUJA

A Ciszterciek kertje, melyet 1950-ben a Rendházzal együtt vettek el, a honvédséghez került. 1974/75-ös tanévben Katonai Kollégium kezdte meg itt működését, és ekkortájt bontották el a kert kőkerítését és vele együtt a Hajdúhegy felé néző kőkaput is. Ez a gyönyörű barokk kapu évekig ott állt a Jókai utca és Kosuth Lajos utca sarkán lévő üres telken.

Jelenleg az Érsek-kertben van felállítva.

A tábla felirata

**FARAGOTT BAROKK KŐKAPU
AZ EGGRI SZERZETESOK
HAJDÚ-HEGGYI
GAZDASÁGI UDVARÁBÓL

EGGER VÁROS TANÁCSA**

A képet v. Bartha István diáktársunk küldte, melyet unokája, Bartha Máté, a Ciszterci Gimnázium 9/c osztályos tanulója készített.

• **KÖSZÖNET AZ ADOMÁNYOKÉRT!** – *Puky Pál* (é. 1943.) Peterborough (Kanada) – 100 euró, *N. N.* (Franciaország) – 50 euró, *Dr. Tóth Sándor* (é. 1935.) – 25 000 Ft, *Dr. Nagy Andorné* (ny. igazgató) – 10 000 Ft, *Bajka Imre* (é. 1941.) Budapest – 10 000 Ft, *Dr. Hibay Györgyné* (Eger) – 15 000 Ft, *Dr. Székely György* (é. 1944.) Debrecen – 10 000 Ft, v. *Bartha István* (51) Eger – 10 000 Ft.

• **A 2012. ÉVI PÉNZÜGYI HELYZETÜNKRŐL** – közli *Vékonyné Hevesi Mária* az iskola gazdasági vezetője, aki volt szíves a Diákszövetség könyvvezetését ellátni.

		Nyitó állomány 2012. 01. 01-jén	840 097 Ft
<i>Bevételek</i>		<i>Kiadások:</i>	
– Tagdíj	144 700 Ft	– Fekete/Fehér újság (nyomdaktg.)	144 125 Ft
– Adomány	258 375 Ft	– Postaköltség	97 483 Ft
– Banki kamat	6 154 Ft	– Anyag ktg. (boríték, irodaszer).	28 840 Ft
Összesen	409 229 Ft	– Bankköltség	42 076 Ft
		– Gárdonyi G.C.G. támogatása	60 000 Ft
		– Egyéb kiadás (fénymásolás stb.)	9 227 Ft
		Összesen	381 751 Ft
		Záró állomány 2012. 12. 31-én	867 575 Ft

• **AZ EGGRI FEHÉR/FEKETE** – Interneten a www.uj.ciszterciekegerben.hu/ honlapon található **Gimnázium** linken. A honlap gondozója *Kaibás Gábor Márk*, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma olvasható, ill. letölthető.

HALOTTAINK

Diáktársunk, akinek halálhíréről értesültünk:

Turcsányi Tibor dr. (é. 1944) – Budapest
Kertész Pál dr. (é. 1947) Budapest

Dobrányi Zoltán (é. 1947) – Gödöllő
Kakuk Mátyás (é. 1951) – Kunszentmárton

Requiescant in pace!

Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál: *Oláh Gyula, 1114 Budapest, Bartók Béla út 25. III. 5/A*
tel.:(1) 386 2295 vagy E-mail: olah.gyula3@chello.hu

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)
Megjelenik Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.
Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt.
Felelős szerkesztő: Oláh Gyula

FUCHS XAVÉR FERENC EGRI ÉRSEK

A tanév elején iskolánkhoz került festmény iskolánk hosszú történelmének egyik jelentős támogatóját, *Fuchs Xavér Ferenc* Eger első érsekét ábrázolja. Külön érdekessége a fej fölött olvasható felirat, mely a főpap iskolánkhoz való kötődését magyarázza.

Jó állapotú, de egy jelentős sérülést szenvedett festményt Szent Bernát-templom sekrestyéjéből Dolhai atya adta át, mondván tegye az iskola méltóbb helyre. Természetesen fontossá vált kideríteni, hogy ki lehet e főpapi ornátust viselő személy. A kép azonosításában segítségünkre volt *dr. Löffler Erzsébet* Érseki Vagyonkezelő Központ Könyvtár, Levéltár és Múzeum igazgatója. Megállapította, hogy Fuchs Xavér Ferenc, az első egri érsek lehet az itt ábrázolt személy. S az általa felkért *dr. Németh Béláné* szerint a kép szövegének olvasata: FUNDATOR 17100 R(HENENSIIUM) F(LORENORUM) PRO I(NOPIBUS) ALUMNIS GYMNASII AGR(IENSIS) azaz: „17 100 rénes [rajnai] forint adományozója az egri gimnázium szegény növendékei számára”.

A Magyar Katolikus Lexikon szerint Fuchs Xavér Ferenc Pándorfalván született Moson vármegyében, 1744. aug. 24-én; s Egerben hunyt el 1807. jún. 27-én. Pannonhalmán, a nagyszombati és a budai papneveldeben tanult. 1768-ban pappá szentelték. Esztergomban káplán, majd gr. Andrássy Károly fiainak nevelője. 1773-ban Szomoron plébános, de rövidesen lemondott javadalmáról, és a budai akadémián bölcseletet tanított. Megnyerte

Batthyány bíboros tetszését, aki titkárnak magához vette. 1783-ban pozsonyi, 1784-ben esztergomi kanonok, 1787-től nyitrai megyéspüspök, ahol templomokat és kórházakat épített. Ösztöndíjat alapított 12 fiú számára a nyitrai gimnáziumban és 4 leánynak a nagyszombati orsolyitáknál. Költségén nyomatott könyvek ezreit osztotta szét a magyar Korona egyházmegyében. 1804. augusztus 20-án lett az első egri érsek, Heves és Külső-Szolnok vármegye főispánja.

Az 1861-62-es évkönyvünk (A CISTERCI REND EGRI KATH. FŐ-GYMNASIUMÁNAK TUDOSITVÁNYA AZ 186½-KI TANÉVRE) 7–8. oldalán olvasható a 1806. december 23-án kelt alapító okmányának „veleje”. Eszerint az alapítvány felügyelője a mindenkor egri érsek, ill. az egri főkáptalan lesz. Az alapítvány tőkéjének kamatjaiból „az egri gymnasiumban tanuló 12 szegény ifjú évről-évre nyerjen fejenként 60 azaz hatvan forintnyi ösztöndíjat, ha az erkölcsiség-, jámborság- az isteni tisztelet pontos látogatása- s a tanulmányokbani előmenetel- és szorgalomban, mely mellett az ösztöndíjat elnyerte nem hanyatlik; ellenkező esetben más méltóbbal fogván pótolni.”

A jutalmazandó ifjaknak, akik

- legalább közepes tehetségűeknek, de kitűnő szorgalmúaknak kellett lenniük, továbbá jártasak legyenek két nyelvben. Bírjanak egyet tökéletesen, másikat legalább középszerűen. A magyar és vagy a tót vagy a német nyelvet tökéletesen bírják, s a másik nyelv tanulását kötelességüknek tekintsék.

- előnyt élvezzenek a katolikus hitre áttért ifjak, vagy a vegyes házasságban élő szegény szülők katolikus, nemesi és nem nemesi származású gyermekei, kivált, ha árvák is.

- Moson, Pozsony, Győr, Nyitra, Trencsén, Szepes vagy Gömör vármegyéből származnak. Ha ilyen ifjú nincs, akkor az érsekség további hat megyéjében születettek legyenek

Az 1807-08-as tanévtől kiosztásra kerülő összeget az 1811-es devalváció jelentősen megtépázta, de Eger második érseke, Fischer István még értékét helyreállította: egy 40 váltó forintnyi évi összeget adott. (Viszonyításához szolgálhat, hogy 1777-ben a káptalan orvosa Egerben 75 forintnyi éves fizetéssel rendelkezett).

Az 1890-es évek elején 16 forint s 80 krajcár volt az ösztöndíj értéke. Az 1899–1900-as tanévben az egy főre kifizetett összeg 33 korona 60 fillért lett, amely 12 főre számolva 403 korona 20 fillér volt. Ezt az összeget az 1917–18-as tanévig – kezdettől fogva – nevesítve közölték az évkönyvek. E tanévtől az alapítványi kifizetéseket elvégzik az 1922–23-as tanévig, de már nem részletezték. Az 1922–23-as évkönyv bejegyzése szerint az alapítvány kiosztandó 136 koronáját már csak 3 tanuló kapta. A következő tanévtől a pénz értékének rendezetlensége miatt a kifizetést elhalasztották. Az 1928–29-es tanévben pedig már, mint megszűnt alapítványról emlékeztek meg.

Az alapítvány 116 évig működött, s megközelítőleg 1400 diák tanulmányainak végzéséhez jelentett segítséget. S az adományozó halála után több mint kétszáz évvel is elismeréssel adózzunk és köszönettel tartozunk e nemes cselekedetért.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a tanulók segítésének, jutalmazásának a XIX. században viszonylag széles köre épült ki. Nagy Béni munkájában három csoportba szedve említi meg e területet.

S befejezésül csak annyit kívánhatunk, hogy a mai középiskolásoknak is adjon az Isten ilyen bőkezű mecénásokat.

Kovács Ottó tanár úrnak

a (MAG – Mindennapok A Gárdonyiban) internetes diákújság 2012. decemberében megjelent cikke nyomán.

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja

Fénykép: Szücs Judit in: <http://epiteszforum.hu/a-zirci-ciszterci-apatsag-komplex-atalakitasa>

A ZIRCI BAZILIKA ÉS AZ APÁTSÁG MEGÚJULT FŐHOMLOKZATA

A TARTALOMBÓL:

Átadták a monostor látogatóközpontját Zirci „Névtár”...	<i>Kürti Menyhért dr.:</i> Gárdonyi pedagógiája <i>Kilián István dr.:</i> Curriculum vitae VI.
<i>Havas-Horváth István:</i> Révész Amadé tanár úr Angolkisasszonyok Argentínában	Beszámoló a 2013. évi érettségi találkozóról 75 éve énekeltünk a Líceum udvarán
<i>Benkéné Jenőffy Zsuzsanna:</i> Kriston Endre püspök Hírek a Gárdonyiból	Iskolánk 325. éves jubileumára készülünk... Endrédi apátúr „feljegyzései” az ÁVH börtönében
	hírek...hírek...hírek...

ZIRCEN

1. Átadták a monostor látogatóközpontját

Az új látogatóközpont

Az 1950-es szétszórás után az apátság épületeiben mindenféle intézmény volt kezdve a bölcsődétől, iskola, múzeum, turistaszállás, vándoriskola stb. 1993 végén az Apátság törvényes alapon birtokába vehette az egész épületegyüttest és kilátás nyílt arra, hogy fokozatosan használatba is vegye. Azóta is folyamatos volt a felújítás, melynek talán utolsó lépcsője volt az ún. látogatóközpont kiépítése uniós pályázati támogatással.

A díszudvar déli elő-épületében, a XIX. században épült pálmaházban („narancsház”) – megőrizve az eredeti épületrészeket – került kialakításra az Apátság több mint 800 éves történetét bemutató látogatóközpont. A Rend történetét bemutató kiállítás a kupolás téréből nyílik Harding Szent István szobrával vezetve fel az alapítástól kezdődő időszakot. A látogató a rend történetéről a tárgyi emlékek mellett vizuális információt is kap. A „rendtörténet”-hez tartozik az a tábló, melyen 44 rendtárs neve olvasható, kikre közel 200 esztendő börtönbüntetést mértek és vetettek börtönbe hosszabb-rövidebb ideig. A kronológiát tulajdonképpen megszakítja a kincstárterem, ahol üveg tárlókban helyet kaptak palástok, kelyhek és itt láthatjuk Clairvaux-i Szent Bernát életét bemutató nagyméretű gobelin-technikával készült kárpitokat, amelyek 1750 körül a franciaországi Aubussonban készültek. Megújult a templom és az apátság főhomlokzata is, a templom homokszínű, míg a rendház tört-fehér színezést kapott, és az időjárás viszonyok által megrongálódott homlokzati, szerkezeti elemek felújítására is sor került a díszítőkövek restaurálásával együtt.

Fontos cél, hogy a zirci Ciszterci Apátság a XXI. század embere számára is a „nyugalom szigete” legyen. Nem a profitszerzés motivált bennünket elsősorban, mondta Sixtus főapátúr az előzetes ismertetőben, hanem sokkal inkább, hogy mintegy oázisként működjünk az emberek számára. Nemcsak turisztikai látványosságért keresik majd fel monostorunkat, ide belépve tapasztalni fogják, hogy többről szól a mi életünk...

Az avatásra 2013. május 15-én ünnepség keretében került sor, melynek díszvendége Orbán Viktor miniszterelnök volt. Az ünnepségen részt vett még Ottó Péter,

Zirc város polgármestere, Rétvári Bence államtitkár, a ciszterci gimnáziumok igazgatói, szép számban a ciszterci szerzetesek, Zirc város polgárai és számos vendég.

Az átadó ünnepség kezdetekor Kubik Anna színművész mondta el Reményik Sándor Kegyelem című versét, majd Dékány Sixtus főapát köszöntötte az egybegyűlteket:

„Miért érkeztek pont ide 1182-ben Burgundiából, Clairvaux-ból a ciszterciek? Miért hívta őket hazánkba III. Béla királyunk? Miért épp Clairvaux-ból, a »fényes völgy«-ből? Minden bizonnyal azért, mert szüksége volt e hazának élő jelekre, melyek előre mutatnak, az igazra, a szépre, a jóra. Szent Benedek atyánk Reguláját követő ciszterci őseink jellé váltak ezen a földön. A krisztusi képmást mutatták fel ebben a világban, kis hazánkban – akkor még nagy hazánkban – saját életükkel, tanúságtelükkel itt a Bakony rengetegének, vadonjának közepén. Egy vad világot megszelídítettek, átformáltak, újjáformáltak. Ez az igazi emberi attrakció: jellé válva jelet hagyni, nem csak a világban, hanem a lelkekben.

A jelnek három fontos tulajdonsága van: egyrészt feltűnő, olyan mint a KRESZ táblák az utak mentén, amelyek jól látszanak és egyértelmű az üzenetük. A szerzetesnek létével kell felkeltenie a figyelmet, a keresést, az érdeklődést másokban az Isten felé, az Isten iránt. A jel nem csak feltűnő, hanem elüti a környezetétől, más mint az átlag, olyan mint a fény a sötét éjszakában, mely kiválik az éj feketeségéből. Az evangélium embere nem sodródhat a tömeggel, el kell, hogy váljon a környezetétől. Aztán a jel általában kicsi, mint az óra számlapján a kismutató: apró, de nélküle nehezen értelmezhető az óra működése. A jel mindenkor fontos szerepet tölt be az életünkben.

A szerzetestől, mint élő jeltől a Mester három erényt kíván meg: függetlenséget, vagyis elszakadni önmagától, elszakadni a látszólag fontos világi utaktól, a látszólag üdvözítő szellemi, lelki hamisságoktól. Aztán kíván még a Mester éberséget az igaz és a jó kereséséhez és megtartásához, a hamisság, a megtévesztés, a vetélkedés csapdájának elkerüléséhez. És kíván a Mester hűséget, bizalmat. A kudarcok, a nehézségek, az ellenségeskedések közepette is érdemes, bátran vállalható az állhatatosság.

Krisztus jellé vált értünk, a szerzetes pedig Krisztus útját választva krisztusi jellé akar válni.

E jel-lelkület tárul elénk a megújult épületünkben kezdve az alapítástól, a Kárpát-medencében való ciszterci jelenlét kezdetétől, a török utáni újjáéledésen át, az '50-es évek ateista terrorját is túlélve egészen napjainkig.

Hálás szívvel köszönöm meg mindazok munkáját, akik közre működtek monostorunk épületének megújításában és a szerzetesi életünk, létünk, lelkületünk bemutatását tartalmazó látogatói központ kialakításában.”

Üdvözlő beszédet mondott Ottó Péter zirci polgármester is, majd Orbán Viktor miniszterelnök mondotta el ünnepi beszédét:

A zirci apátság látogatóközpontját adjuk át. Ünnepélyes alkalom, ünnepi gondolatokat kíván. A leghíresebb ciszterci apát, az újraalapító gondolatát választottam:

Szent Bernát arra tanít bennünket – idézem őt – „csak lángolni kevés, csak világítani hiú dolog, lángolni és világítani: ez a tökéletesség”.

Mit jelent ez a gondolat ma Magyarországon és tágabb hazánkban. Én úgy fordítom a magam nyelvére, hogy bár saját magunkban kell gondoznunk a világosság forrását, de ennek csak akkor van értelme, ha mások is látják ezt a tüzet. Ismeretes, hogy lámpást sem azért gyújtanak, hogy a véka alá rejtsek. Alkotmányt és törvényeket sem azért alkotunk, mert ez a szokás, hanem azért, hogy világosságot, jelző fényt gyűjtsünk a magyarok, vagyis egymás számára. Meghatározzuk, mit gondolunk jónak, mit rossznak, kialakítjuk a szabályokat, amelyekkel békében, szabadon és boldogan élhetünk együtt. Ha azonban valahol lámpást gyújtanak, akkor a hirtelen támadt fény zavarhatja a homályban járók szemét. Európában pedig minden, ami érték és igazság volt, mára homályos emléképpé vált. Ma Európában csak olyanról tudunk beszélni, hogy mit nem szabad tenni, ahelyett, hogy azt mondanánk: mit is kell tennünk ahhoz, hogy kihúzzuk a kátyúból az unió szekerét. Mi magyarok látjuk, saját bőrünkön érezzük, az egykor méltányos és nagyvonalú Európa ma gyakran igazságtalan és néha bizony visszaél a hatalmával. Azt látjuk, hogy azokkal szemben elnéző, azokkal a nemzetekkel szemben, akik csendben meghúzódnak a homályban. Magyarországnak azonban nem szabad elfordulnia a saját hagyományaitól, mert mi csak a magunk útján, magyar és keresztény kultúránk ékeinkre építkezve lehetünk erős ország és sikeres nemzet. A saját megkezdett utunkon érdemes tovább mennünk, a saját felismert igazságainkat kell alkalmazni a saját életünkre.

Ha megakarjuk fogadni Szent Bernát életvezetési tanácsát, ha lángolni és világítani akarunk, akkor vállalnunk kell a saját úton járó nehézségeket, az érdekeink képviselésével járó vitákat, és soha sem szabad meghátrálnunk.

A ciszterci rend története arról tanúskodik, hogy tagjai mindig meg tudják találni azokat a területeket, ahol lámpást kell gyújtani. Amikor az Árpád házi magyar királyok ciszterci apátságokat hoztak létre, mint tudjuk, az ország számos pontján, akkor nem csak az a cél vezette őket, hogy keresztény uralkodóként eleget tegyenek kötelességüknek. Pontosan tudták, hogy a rend birtokain olyan magas színvonalú mezőgazdasági művelés zajlik majd, ami példaértékűvé válhat a magyarok számára. Amikor 1773-ban feloszlatták a jezsuita rendet, a ciszterciek vették át tőlük a gimnáziumi oktatást. Olyan kimagasló szellemek kerültek ki a ciszterci iskolákból, mint Vörösmarty Mihály, Semmelweis Ignác, vagy éppen Klebelsberg Kunó. 1945-ben a zirci ciszterci apátságtól kárpótlás nélkül elvették a birtokait, majd pedig 1948-ban a kommunisták államosították a rend gimnáziumait, végül a kommunista diktatúra még a rend működését is megtiltotta. Endrédy Vendel apátot megkínózták és elítélték. A rendtagok közül többen kerültek hosszabb-rövidebb ideig internáló táborba vagy börtönbe, mert ragaszkodtak fogadalmukhoz és a fiatalokat nem a marxista ideológia, hanem a kereszténység szellemében akarták nevelni.

A kommunizmus elvehette és el is vette a rendtől a birtokait, az iskoláit, az épületeit, de nem győzhette és

nem is győzte meg a rend tagjait arról, hogy lemondjanak fogadalmukról. Köszönet érte!

A rendszerváltást követően közösen vágtunk bele az ország megújításába. Megújulni viszont csak az a fa képes, amely gyökereivel mélyen kapaszkodik a földbe. Az a fa, amelynek elvágják a gyökereit menthetetlenül kiszárad. Csak az képes megújulni, aki nem tagadja meg őseit és nem tagadja meg a hagyományait, mert nem tudunk válaszolni a hová tartunk igen nehéz kérdésére, ha nem tudjuk, hogy honnan jövünk, kik is vagyunk. Így van ez Európában is. Ha Európa hűtlen lesz saját keresztény gyökereihez, ha elfordul hagyományaitól, akkor nem lesz ereje a válság utáni megújuláshoz, mert mint az Unió egyik alapítója mondta: Európa vagy keresztény lesz, vagy nem lesz.

A Zirci Ciszterci Apátság renoválási és fejlesztési munkálatai az 1990-es években kezdődtek el, először a kis kvadrum lakhatóvá tételével, majd körül köre folytatódott tovább: előbb az apátsági bazilika belső rekonstrukciójával, majd egy idő után kialakításával. A kormány örömmel állt a zirci apátság felújításának az ügye mellé. A beruházáshoz szükséges több mint 700 millió forintot előteremtettük. A felújítás keretében nem csak a zirci apátság épületei újultak meg, hanem a híres díszkert is valamint létre jött egy minden elvárásnak megfelelő látogató központ. A kormány a mai ülésén úgy döntött, hogy az arborétumot visszaadja az apátságnak, oda ahova tartozik: az apátság tulajdonába.

Magyarország tudja, mi mindent köszönhet a cisztercieknek. A ciszterciek tanító és nevelő munkája az egész országban megbecsülést és elismerést szerzett. Mi bizonyítjuk ezt jobban, hogy a mai ciszterci diákok is tiszteletreméltó eredményeket érnek el a különféle tanulmányi és művészeti versenyeken, és sport eseményeken.

Azt kérem végezetül önöktől, hogy hűen jelszavukhoz: *Lángolj és világíts!* – vállalják küldetésüket és tanítsanak, adjanak sok-sok kiművelt és komoly tartással rendelkező emberfőt hazánknak, Magyarországnak.

A közös szalagvágás

Az ünnepségen közreműködött a zirci Rapszódia Énekegyüttes gálakórusa.

Az ünnepség befejezése után Orbán Viktor átadta a ciszterci apátság új látogatóközpontját, jelképesen a nemzeti szalag közös átvágásával, majd Dékány Sixtus áldotta meg az új intézményt.

2. Zirci „Névtár”...

A Zirci Apátság életéről az Új Ember katolikus hetilap 2013. augusztus 25-i számában olvashatjuk Az *imádság nem tevékenység* címmel Elmer István cikkét. Ebben a „közel múltban befejeződött monostor-felújítás kapcsán kereste fel a zirci közösséget érdeklődve, hogy a külső megújulás mellett hogyan halad a belső, lelki építkezés?” A cikkben szó esik a közösség létszámáról is:

„Zircen ma tizennégy szerzetes él, az apátság teljes létszáma huszonöt. »Mindannyian ünnepélyes vagy ideiglenes fogadalmat tettek. A novíciusok külön létszámban szerepelnek – jelenleg sajnos nincsenek növendékeink.« Augusztus 19-én, Szent Bernát ünnepén Lénárd testvér tett ünnepélyes, másként örökfogadalmat, Benedek testvér pedig két évre meghosszabbította ideiglenes fogadalmát. Mindig akadnak a szerzetesi élet iránt érdeklődők, de »a hivatások nem születnek olyan egyszerűen«. A szerzetesi életet sokan valamiféle »különcséggnek« tekintik. Mi közben az egyik természetes – az ember természetéből következő – létállapot. S hogy pillanatnyilag nincsenek újoncaik? Pusztán emberi meggondolásokkal értelmetlen töprengeni ezen. Ha kell – s ez az isteni »kell« – támadnak majd hivatások.

A zirci monostorban néhány atya (*Elizeus, Konrád, Levente, Farkas, Vazul és János*) már túl jár a hetvenen, a többiek ötven alattiak (*Sixtus, József, Róbert, Mór, Atanáz, Lőrinc*, valamint *Benedek* és *Lénárd* testvér).

Budapesten, a budai ciszterci plébánián öt rendtársuk él. *Ipoly* atya a plébános, *Őrs* atya a Szent Imre Gimnázium spirituálisa, *Dániel* atya az Ulászló utcai kápolna lelkésze, *Alberik* atya káplán és *Vendel* atya nyugdíjas kíséző. Két idős szerzetes lakik Székesfehérvárott: *Brückner Ákos Előd* atya, »aki az én plébánosi helyemet vette át, és *Ujfalussy Ottó* atya, aki kilencvenedik életévét közelíti, de még mindig aktív. Előd atya, bár nyolcvanéves, a gimnázium spirituálisa, és hittant tanít nagy odaadással«. Pécssett három rendtársukat találjuk szeptembertől: *Bernát* és *Péter* atyát, valamint *Damján* testvért. *Iván* atya a Pécsi egyházmegye területén lévő Skóciai Szent Margit Szociális Otthon lakója.”

A cikk nyomán összeállítottuk a Zirci Apátság „Névtárát”:

Dékány Árpád <i>Sixtus</i> főapát (1969)	Urr Zsolt <i>Ipoly</i> (1968)
Virth Ferenc <i>József</i> perjel (1977)	Primász Gábor <i>Róbert</i> (1967)
Hervay Ferenc <i>Levente</i> senior (1919)	Tölgyesi Csaba <i>Alberik</i> (1968)
Ujfalussy Gusztáv <i>Ottó</i> (1924)	Huszár Géza <i>Lőrinc</i> (1967)
Keszthelyi Miklós <i>Vazul</i> (1927)	Kéri Benedek <i>Atanáz</i> dr. (1975)
Trimmer Elek <i>Iván</i> (1928)	Szkaliczki Csaba <i>Őrs</i> (1972)
Katona Ferenc <i>Farkas</i> (1929)	Kiss Gábor <i>Péter</i> (1975)
Bán Zoltán <i>Elizeus</i> dr. (1931)	Csécs Zoltán <i>Dániel</i> (1974)
Czike Imre <i>János</i> dr. (1933)	Bérczi László <i>Bernát</i> (1979)
Brückner Ákos <i>Előd</i> (1933)	Imrefi László <i>Mór</i> (1979)
Égi Ferenc <i>Konrád</i> (1935)	Grónai Gábor <i>Damján</i> (1983)
Nagygyörgy László <i>Vendel</i> (1931)	Rábaközy Bálint <i>Benedek</i>
	Nagy <i>Lénárt</i>

RÉVÉSZ TANÁR ÚRRA EMLÉKEZÜNK

Révész Amadé (1888–1962)

Tavaly volt halálának 50. évfordulója. *Havas-Horváth István* „fiatal” öregdiáktársunk írásával idézzük fel alakját.

Ő ugyan már nem lehetett tanítványa „Amadé bácsinak”, de családi kapcsolatai révén a még '50-es években Egerben élő tanárunkat jól ismerete, és sok emléket őrzött meg róla.

Révész Amadé tanár úr 1940-től taní-

totta a francia nyelv- és irodalmat iskolánkban, majd a háborút követő években még latint és éneket is.

1888. dec. 29-én született Székesfehérvárott és az ottani papi otthonban halt meg 1962. ápr. 12-én. Munkásságának legnagyobb részét Pécssett (1918–30), szülővárosában (1930–40), ill. Egerben (1940–48–56) fejtette ki. Latin-görög-francia szakos gimnáziumi tanár volt, a Rendbe 1909-ben lépett, 1914-ben szentelték pappá – ennek centenáriuma emlékezhetünk jövőre. Magánúton zenélni tanult, ennek eredménye is lehet későbbi bő nótatermése (többnek a szövegét is ő írta), ill. Egerben így lehetett énektanár is. Ifjúsági színdarabok, regények írója volt, összeállította a kiscserkészek, ill. farkaskölykök kátéját stb.

Mint az ifjúság lelkes barátja, cserkészvezető is volt Pécssett, a ciszterci főgimnázium 47. cserkészcsapatánál.

1916. április 17-én alakult meg a csapat, dr. Baumgartner Alán főgimn. hittanár volt az alapító parancsnok, és Révész Amadé a csapatfőnök. A lelkes, új cserkészek 1919 tavaszán rendezték meg első, nyilvános ünnepélyüket és kiállításukat. 1920. július 5-én a megszálló szerb határőrség az egység működését betiltotta. (Tizennégy hónapig tartott a tiltás.) Ez nem sokat ártott cserkészeknek, mert 3 hét szünet után folytatták a munkát – titokban. (1918. nov. 14-től 1921. aug. 22-éig Pécs nem tartozott Magyarországhoz, ld. „baranyai szerb-magyar köztársaság”). Ezalatt a vezetőkép-zés folyt tovább, és 1921 tavaszán 22 fő segédőrsvezető, ill. őrsvezető tette le az I. osztályú próbát. Ugyanekkor állította föl dr. Révész Amadé a farkaskölyök törzset.

Pécsnek is a Nemzeti Hadsereg megjelenése hozta meg a fölszabadulást. A cserkészcsoport részt vett a bevonulási ünnepélyen és a díszfölvonulásban 1921. aug. 22-én.

Székesfehérvárott a Fejér Megyei Napló mellékletét Ifjúságunk címmel ő szerkesztette – főleg gimnazisták-nak. Állandó rovata volt a levelezés is: tanácsait a „Mit üzen a Géza bácsi” sorozatban tette közzé. Fehérváron több társaság, egyesület és kör tagja volt: Vörösmarty; Vas Gereben; Magyar Nippon; Tinódi; Magyar Ifj. Irodalmi; Magyar Szövegírók, Zeneszerzők és Zeneműki-adók; Ciszterci Diákszövetség Székesfehérvári Oszt., Dunántúli Közművelődési T. stb. Szerzői munkáinak sorát egyrészt a Magyar Katolikus Lexikon ismerteti, másrészt a ciszterci Schematismusok, ill. a gimnáziumi évkönyvek tartalmazzák.

Egerbe kerülése után is cserkészcsoport vezetője, a Magyar Cserkészmozgalom Heves vármegyei Szerveinek főtítká-
ra volt. 1947-ben az iskola 213. sz. Koháry István cserkészcsoportjának bábszínházában színre került „János vitéz” c. bábjáték zenéjét ő szerezte. Ugyanez évben alakult meg a gimnázium furulyazenekara a Tanár úr vezetésével.

Nagybácsink dr. Turtsányi Ambrus kanonok, teológiai tanár barátságban volt vele. Ennek köszönhetően bátyámmal megismertük „Amadé bácsit” (ahogy az 1950-es szétszórás után szólítanunk kellett). Ekkor a Kisboldogasszony (az egrieknek csak „Kisasszony”) Plébánián lakott. Földszinti szobájának jellegzetes gyógytea illata volt. A „füvek” ismerői közé is tartozott...! Ő mutatta meg nekünk közös kirándulásainkon a méhfüvet (más néven mecseki tea). Nyilván pécsi éveiből ismerte ezt a gyönyörű, ajakos virágú, illatos növényt, ami a Nagy-Eged, Vár-hegy környékén is előfor-

dul. Szedtük is, majd otthon megszáritva nagybácsink gyakran főzött belőle teát (különösen a téli, könnyebb megfázásaink idején). A mecseki fü (Melittis grandiflora v. M. melissophyllum) finomabb volt, mint az akkor egyedülként kapható Planta tea (festett, aromásított szederlevél). Emlékezetesek voltak a két paptanár vezetésével tett természetjáró utak, melyeken

MADÁRDALOS TAVASZESTE.
Tassy László verse
Hallgató. Dr. Révész Amadé zenéje

Ma - dár - da - los ta - vasz - es - te
Ki - men - tünk mi a me - ző - re

Bo - gár sze - me, csó - kos aj - ka szi - vem meg - i - gész - te.
Ó le - ült a ham - vas fű - re ál - mo - kat ke - res - ni.

Egy - sze - ri - ben el - fe - led - tem az e - gész vi - lá - got,
En ez - a - latt ősz - sze - szed - tem a me - ző vi - rá - gát,

Nem é - rez - tem é - le - tem - ben i - lyen bol - dog - sá - got.
Es cse - ré - he kap - tam ér - te csó - kos pi - ci szá - ját.

Copyright 1941 by Dr. Révész Amadé Eger, Széchenyi-u.15-17. Minden jog fenntartva.

járó utak, melyeken néha barátaink is részt vettek. Egy alkalommal fehér fagyöngyöt (Viscum album) akart gyűjteni a Tanár úr. Szívesen mentünk segíteni: a fél-élősködő, örökzöld cserjéket a gazdafák koronájából kellett leszedni. A fára mászás nekünk, fiúknak igazán testhez álló földadat volt. Az összekészített „gömböket”

szorgalmasan megfosztottuk leveleiktől és a több kis zsáknyi zsákmányt örömmel vittük haza. Néhány nap múlva nevetve mondta nekünk a nagybácsink, hogy barátja újból kiment a gyűjtés színhelyére. Az történt ui., hogy Amadé bácsi rosszul emlékezett: a vérnyomáscsökkentő növény szárai tartalmazzák a drogot, nem a levelei. Persze, a keresett teának valót könnyen megtalálta másnap a Tanár úr és hazahozta. A gyógyfüvek főzeteiből finom likőröket is készített Amadé bácsi.

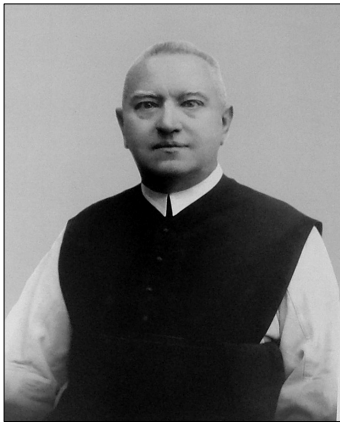
Hallottunk tőle a tárogató nevű hangszerről, és említette, hogy neki is van egy. Kértük, szólaltassa már meg. Nagy nehezen rávettük (ui. a tokban tartott ereklje egy szekrény tetején volt sok könyv, doboz stb. társaságában. A „famászó fiúknak” ez nem jelentett akadályt...!). Kíváncsian néztük a tokban rejtőző, több részből összeállítható hangszert, amit sajnos nem tudott megszólaltatni Amadé bácsi. Mint mondta, nagyon összeszáradt, és új fúvókára is szükség lett volna. Csodálkozva néztük a „zenész” mivoltára utaló emléket: egy piros kerámia „mézeskalács-szíven” egyik szerzeményének a kottáját a szöveggel. Azt tudtuk, hogy harmóniuma a Kisasszony temető kápolnájába került, ő egy „világvevő” rádiót kapott érte cserébe. (Tényleg óriási volt az Orion rádiója...) Ő mutatta meg nekünk, hogy lehet tölgy-makk-pupaccsal sípolni. Rögtön megtanultuk.

1956-ban (?) a székesfehérvári papi otthonba került. Talán 1959 nyarán találkoztam vele utoljára Egerben. Lehet, hogy diáktalálkozóra hívták meg. Köszönésemre megállt, és kérdezte, honnan ismerem. Mondtam, hogy Ambi bácsi unokaöccse vagyok, néhányszor együtt kirándultunk. Mosolyogva búcsúzott el tőlem.

Havas-Horváth István

GÁRDONYI EMLÉKÉV

Gárdonyi és a ciszterciek

Kürti Menyhért dr. (1875–1949) iskolánkban 1899–1917 között a magyar és a latin nyelv és irodalom tanára volt, 1924-től 1937-ig pedig a gimnázium igazgatója. Gárdonyi Géza idősebb fiának – aki 1899–1903 között a II–V. osztályban volt tanulója a Ciszterci Rend egri kath. főgimnáziumának – három éven át osztályfőnöke és magyar-latintanára volt.

Kürti Menyhért tagja volt Gárdonyi Társaságnak, mely az író halála után, Tordai Ányos kezdeményezésére 1923-ban alakult, elnöke Werner Adolf, a gimnázium akkori igazgatója lett, főtájkára pedig Tordai Ányos.

A közölt írást – mely a *Gárdonyi–Társaság Első Évkönyve 1924 c.* kiadványban jelent meg – a társaság ülésén olvasta fel Kürti Menyhért, aki ekkor a bajai ciszterci gimnázium igazgatója volt.

GÁRDONYI PEDAGÓGIÁJA

Annak a tartozásnak lerovásában, mely a Gárdonyi-Társaság irányában a számlámat terheli azért a kitüntetésért, hogy engem tagjainak sorába felvenni kegyes volt, legfőképpen két levél, Gárdonyinak hozzám intézett két levele, segített és segít. Az egyik itt van velem; a másiknak gondolkodásra készítő tartalma nevetői pályámon sohasem ment ki eszemből.

Az első levelet 1899-ben, tehát még akkor írta nekem Gárdonyi, amikor az egészen kezdő, hogy úgy mondjam, sűrűn feketehajú gyerekstanárban több volt a buzgóság, mint a meggondoltság; nagyobb volt a képzelte bölcsesség, mint a való okosság; amikor az ember saját tapasztalat és okulás híján jobbára csak az elődöktől rámaradt pedagógiai örökségből éldegélt. Mondom, ebben az időben írt nekem Gárdonyi levelet – okos levelet, – mely – noha eljárásomnak finom kritikája is volt, a szuverén és megfellebbezhetetlen tanárban nem az egészen természetes érzékeny hiúságot lázította fel, hanem az igazának belátására vezetett. Szóval tanultam belőle. – A levél így hangzik. „Főtisztelendő Uram! A fiam újságolja, hogy holnap félórai áristom vár rá. Én ebben megnyugodnám, hanem az aggaszt, hogy többed-magával lesz bezárva és a cimborák valami olyan mulatságra tanítják, mely romboló hatású lesz egész életre. – Alázatosan instálom, méltóztassék tekintetbe venni ezt az aggodalmamat. Nekem ez az együgyű kis tanuló mindenem. Az anyja alig három éves korában elhagyta és én dajkaként neveltem; így hát a viszony is szorosabb köztünk, mint apa és fiú között szokott lenni. – De mondom, nem a büntetéstől féltém, – mert ez kell, – hanem csak az alkalmától. – Kiváló tisztelettel kész szolgája, Gárdonyi.” – Nem is kell mondanom, hogy a levél hatása következtében valamennyi delikvens megszabadult az áristomtól, sőt e levél kitanítása után én gyerekeket áristomra soha többet nem ítéltém. – Nem azért, mert Gárdonyi írta ezt, – hi-

szen Gárdonyi akkor még csak fel-feltünezőben volt – hanem azért, mert nagy okosságot írt.

A második levélhez szintén a szülő és tanár egymásra utaltsága juttatott. Gárdonyinak „az az együgyű kis mindene” egyik napon nem jött iskolába. Önök tudhatják, hiszen a múltban lehettek szülők, vagy most, a jelenben azok, hogy a diáknak elmaradását bizonyítvánnyal kell igazolnia. Ezt írja elő egészen helyesen az iskolai törvény. – A kis Gárdonyi, mikor a kiállott betegség után először jött iskolába, bizonyítványt nem hozott, mert nem adott neki az – „apukája”. – Kívánságomra másnap magjött a bizonyítvány e szokatlan tartalommal: „Kérem a Tanár urat, szíveskedjék a fiam mulasztásának okául azt elfogadni, amit a fiam mond”. És én elfogadtam. – Nem azért, mert Gárdonyi kért rá, nem is azért, mintha elfogadhatóan, helyesen igazolt volna, hanem csak azért, mert a gyerek egészen biztosan azt mondta, amit az apa mondott volna, ha nevelői szándékosságából nem akarta volna fiára bízni az önigazolást.

Ez a két levél volt székfoglalómhoz témát keresgélő, kutató s e körül tétovázó gondolatomnak biztos egyesbe irányítója. Arra, hogy a felolvasásom Gárdonyiról szóljon, kegyeletes okom van. A végén ez okot majd meg is mondom. De tudok-e én Gárdonyiról valamit olyant mondani, amit mások szívesebben, jobban, művészebben meg nem írtak, el nem mondtak volna; vagy amit ezentúl szívesebben meg nem írnának, élvezetesebben el nem mondanának? – E két levélre gondolva, jutottam arra, hogy igen is tudok. Azt, ami e levelekben van, más el nem mondhatja, s ami a közelebbi megismerkedés után kettőnk meghitt beszélgetésében legtöbbször nevelési, tanítási problémákról folyt: az csak a kettőnk dolga maradt; ami ettől a Gárdonyitól s ebből a Gárdonyiból a közre jutott, a köznek jutott legbájosabb míve, „Az én falum” által: a nép tanítójának művészete az író művészetének

ragyogása, pompázása által mindezideig elfödve, eltakarva maradt.

Van tehát anyagom. Ezért megpróbálom a falusi élet idilljéből s poéziséből úgy-valahogy kivonni Gárdonyinak, a falu tanítójának, alakját, s ha Önök nem találnának unalmasnak, a Gárdonyiról való pedagógiai ismereteim összerakásából megrajzolom Gárdonyinak, a nép tanítójának, egyéniségét.

* * *

Dunántúl egy kis falujában vagyunk. Az iskola afféle falusi iskola. Benne van a tanító lakása is: két kicsi szoba. Egyikben alszik ő, a másikban az anyja. A vendégszoba meg a dolgozó szoba maga az iskola. Kettőjükön kívül más nincs a házban, mert a tanító még nőtlen, s ahogy most gondolkodik, talán az is marad. – „Ha valami búsítana – mondja Boriskának, a földesúr valamiféle bizonytalan rokonának, kit minden ismeretség és szívvonzalom nélkül neki szántak – az nem lehetne más, csak ha egyszer meg akarnék nősülni. Mert így, ami kevés vágyam van, arra a jövedelem elég. De ha nőt vennék a házhoz, a világ legnyomorultabb emberének érezném magamat. Tanítóné! Óh, mily szomorú cím ez, kisaszszony, és mily szomorú állapot. – Kell egy új ruha – az asszony nem mer kérni, mert tudja, hogy nincs. Én meg nem merem látni, mert tudom, hogy hiába. – Ha a feleségemnek vendégei jönnének, hogyan égne az arca, mikor a szalmaszékre ültetné őket. – Magam – így – mondom – gazdag vagyok. Nekem a szalmaszékek jó székek és a kis lakás nagy lakás. Mert a faluban sehol sincsenek jobb székek és jobb lakások, s a közönséges ember jobbat nem is kívánhat. Csak az úri osztály az, amely a jónál jobbat és a jobbnál különbet látván s ehhez fűződik minden gondja s ebben telik el az élete... Én nem akarok másnak látszani, csak annak, ami vagyok és nem akarok kedvetlenséget okozni azzal, hogy az vagyok, aminek látszom. Én csak egy fakó, falusi tanító vagyok... De én ezen egy cseppet sem búsulok: kell egy hídnak tennie, mely a paraszt osztályt az úri osztállyal egybeköti. Ez a híd a néptanító. Én szeretek az lenni, ami vagyok. Az én foglalkozásom kedves nekem. Én a faluban minden szíven és minden lelken uralkodom... Ez nekem öröm...”

De milyen nagy öröm!

Alig várta azt az októberi napot, melyen – miután a pap kihirdette, a kisbíró meg kidobolta, hogy krumpliszedés után senki se tartsa otthon a gyerekét, hanem küldje az iskolába – megkezdődik a tanítás. Az ablaknál áll és a hosszúszerűből pipázgatva lesi, várja a gyerekeket. A falu minden részéből szállingóznak a nagytarisznyás fiúk, meg a piroskendős kislányok. A fakilincs meg-megkattan az utcaajtón s Jézus Krisztust a sokféle gyerekhang egymásután dicséri már a pitarban. Egyiket-másikat már a lépéséről megismeri. – Ez a sánta Gál-gyerek, amaz a Tabi Jóska; most jön Istenes Imre, a legjobb deák; amott hunyorít a villogó feketeszemű, kis rajkó, a Sárközi Laci és szép csendesen ül az uraságygyerek, a szösze Dezső, aki fehér kenyerét naponkint kicseréli barnával, s akinek úgy megfáj, hogy ő nem járhat – mezítláb. Az ajtó előtt egy anyának a küzdelme

hallatszik. Kassné hozza a Rozikáját. A pöttön teremtés most jön először az iskolába. Azaz hogy nem akar bejönni. „Isten tudja – mondja – Gárdonyi – mit képzelnek el a kicsinyek a maguk kis eszével az iskoláról.” – Ölbe hozza be az anyja.

„Nem akart bejönni – mondja pihegve az anyja – so-hase láttam ilyet!” „Miért félsz te, Rozika? – kérdi és ölebe vonja a tanító úr a szösze, fehérképű kislányt. Látod, a többi pajtásod milyen vidám. Itt van ám a Tabi Jóska is, akivel a nyáron együtt őrizted a libát. Gyere ide Jóska! Mondd meg Rozikának, hogy kell-e itt félni? – Nem kell félni! – S a kis Rozi rámosolyog a könnyein át a fiúra”...

Több új tanulója már nem jön. Becsukja a nagy könyvet és végignéz iskoláján. Erre mind megcsendesülnek. Minden gyerek szeme rajta függ. Mennyi kék szem! Milyen tiszta, igaz, becsületes szemek. Mától kezdve mind az ő gyerekei. A lelkök az ő fehér papirosa, amit teleír a tisztességtudásnak és az egymás iránt való testvéri érzésnek jeleivel. – Többel: *Istenimádással*. Int nekik, hogy álljanak fel. Egyszerre felemelkednek mindnyájan. – „Imádkozunk,” hangzik az Isten-hívó mester szava. – Teleírja *honszeretettel*: „Ma délután a babiloni rabságot magyaráztam az iskolámban. Nem tudom, mi szükség van arra, hogy Baloghék, Szabóék, Pöhölyék, Gálék, meg egyéb örökösen falusi emberek ismerjék a zsidók hánykolódásait. Jobban szerettem volna a rodostói rabságról, vagy március tizenötödikéről beszélni, mert épen évforduló nap van.” – Teleírja *természetsszeretettel*, növény- és állatszeretettel: A folyosón gyermekcsizma kopog. A nyolc éves Eszter leány jön, hogy másnapra elkéredzkenjen. Amikor a mondókáját lesütött szemmel elmondta, felnyitja fekete selymes szempilláit s elébb a mesterére néz, majd hirtelen meglepődéssel fordul szeme az ablakpárkányon levő cserépvirágra. „No mi az, Eszter?” „Ismered-e?” – „Tulipán” – feleli mosolyogva. És tekintete gyönyörűségbe merülten áll a virágon. – Ez a kislány is olyan – írja Gárdonyi – mint a tulipán. Az arca gömbölyű és üde piros. A szemei feketék és mélytüzőek. – Ő az egyetlen feketeszemű leánya. A többi kékszemű, a többi orgonavirág. – És a nyolcéves tulipán nézi a nyolc-hetes tulipánt. „Szereted ezt a virágot?” – „Szeretem!” – „Hát megcsókolhatod”. – Erre odament az ablakhoz. Lábujjhegyre állt. És szemeit félig lehúnyva, csókot lehelt a tulipánra. Hiszen mindennapi valami, hogy az ilyen kislányok a tavasz kinyíltával bokrétát hoznak az iskolába és csókolgatják, meg egymással is csókolatják.”

Egy másik, bájos kép.

Elmúlt a tél. A tavasz ibolyaszagú, langyos lehelete már érzik a levegőben. – Egyszer csak beereszkedik az ablakon a napnak egy széles, fényes sugara, mint egy kifeszített sárga selyemszőnyeg. A gyermekek arca felderül. Mind arra fordítja a fejét. Az egyik Gál-gyerek elkiáltja magát: „Nini fecske!” A sok gyerek keresztbe tette mellén a kezét és a fecskét nézve mind mosolygott. Egymásra tekingettek, meg a fecskékre. Sőt a Daczó-gyerek felállott négykézláb a pad tetejére s úgy nevetett. – A jó tanító meg kinyitotta az ablakot s pihenést – fecske-

gyönyörködést – engedett. Mert a gyerekek öröme őt is felvidámította. „Milyen bohó is a gyerek! – kiált fel Gárdonyi – s micsoda érzékeny a lelke minden változás iránt! Az ő lelkük olyan, mint valami finom kis gép, mely erős munkára nem képes, de minden csekélységre megperdülnek a kerekei. Nekik merőben más a világuk, mint a miénk. A mi nagy dolgaink nekik semmiségek, s *amik* nekünk semmiségek, *azok* nekik az érdekesekek. A gyermek kacag olyanokon, amiken mi nem is mosolygunk és sír olyanokon, amiken mi a homlokunkat se ráncoljuk. Egy tintacsepp, egy cserebogár, egy botlás: tud nevetni rajta, – És sír, ha a tolla eltörik, ha csúfolják, ha fázik. Aztán sírás közben valami kellemesen hat rá, – akkor a könnyein át mosolyog.” (Gárdonyi: Az én falum. II. 2.)

Óh, kedves szülők és kedves nevelők, ha úgy ismernétek gyermekeitek lelkének csodálatos szerkezetét, mint ahogy Gárdonyi ismerte és úgy bánátok vele, mint ahogy ő igazgatta, de sokkal több mosoly, de sokkal kevesebb könny volna a világon!

De a Gárdonyi családjában is, mert az ő iskolája valósággal család volt, olykor-olykor hajba kapnak a gyerekek. Marci új irkát hozott az iskolába; a kezében hozta, hogy össze ne gyűrődjék. A padon még szépen ki is simítja s nagy akkurátussággal minden előkészületet megtesz az íráshoz. Épen a madzagra kötött tintásüvegből csavarja ki fogóval a dugót, mikor Kószó Jancsi hirtelen fordultában Marcit megtaszította. – Marci visszahökölt és kikerekedett szemmel, szinte dermedten bámult az irkára, a birsalmára meg a tarisznyára. Az üveg tartalma ezen három tárgyon folydogált. De csak egy pillanatig nézi, mert a következőben lobbót vetett a szeme s úgy teremtette képen a szomszédot, hogy az egyszerre a füléhez kapott. – A tanító úr épen ebben a tragikus pillanatban lépett be. – Marci sápadt volt. Jancsi piros. Az iskola csendes a visszafojtott izgalomtól s mindenki a tanító úr szavát leste,

„Először is spongyát!” – „Aztán meg ez a két fiú a tanítás után itt marad, mert most nincs idő kivizsgálni a dolgukat!”

Tanítás után megkezdődik a büntérgyalás.

„Hát Nagy Márton, te beszélj először!” hangzik a mester szava. – „No most meg már beszéljen a Kószó János!” „Nem láttam mit csinál a Marci – úgymond – csak ahogy megfordultam, hát meglöködött.” „Ha tudtad volna, hogy ténta van a kezében, meglökted volna-e?” – „Dehogy!” „No Nagy Márton! Bűnösnek tartod-e még Jancsit?” „Nem!” – „Jól tetted-e, hogy pofon vágtd?” – Egyet nyelt, aztán megint nyelt. Nos? – „Nem!”

„Tudod-e te azt, hogy nagy bünt cselekedtél? Tudod-e te azt, hogy az ember arca szent hely? Tudod-e te azt, hogy az ember arca a lélek virága. Aki az arcot megüti, a lelket üti meg. A lélek pedig Istentől való részünk – örökkévaló. Bánod-e, hogy ezt cselekedted!” „Bánom!” – „Hát ha bánod, csókold meg ott, ahol megütötted”. – Aztán Jancsi odafordította az arca jobb felét. – Marci meg megcsókolta.

Kérdem, vajon minden tanító, minden tanár így szokta-e lefolytatni a büntérgyalást? Vagy pedig az elcsattant

pofonra még egy pofont csördít? Már csak kövessük a Gárdonyi büntető kódexét, mert az ő büntető-csókjából rögtön kihajtott a szeretet bájos virága: Marci és Jancsi a havas kocsúton csendesen egymás mellett ballagtak hazafelé: dombon, a keresztnél, Marci megállt. Jancsi is megállt. Marci a tarisznyából kihúzta a nagy birsalmát meg a budlibicskát. – Az alma felét Jancsinak adta.

Gárdonyi iskolájának, ha efféle epizódok tarkították is a tanrendjét, egészen a szeretet melege, a jókedv derűje, a gyermeki léleknek félelemtől mentes könnyűsége és közvetlenségig szabadsága adott jellegzetes hangulatot. De mert annyira bensőséges életet éltek együtt az iskola testvérek és iskola-apa, ha az örömmel s búval teli élet olykor-olykor a szomorú képét mutatta az iskola felé, a hús szélfulalom valamennyiök szívét érintette.

Megbetegedett a kis Kovács Rozika. A jó tanító mindennap elküldi a maga követét, hogy hozzon hirt a betegükről. Ma délben a Gál gyerek nagyon rossz hírral jött vissza „Rozika már nem tud beszélni!” – E hírre maga a mester megy át beteglátni. – A lányka ott fekszik az ablaknál. A két keze a sokszorosan foltozott kék dunyhán. – A szeme bezárva. Az anya ott sírdogál. – Gárdonyi beköszön. A megszeretett ismerős hangra a lányka felnyitja a szemét s mind a két kezét felemelve, tanítója felé nyújtja. Ő aztán összefogja mind a két kezét és bele-simogatja a tenyerébe.

„Rozika, szól hozzá, látod, eljöttem. – Ha én beteg leszek, eljössz-e te is; meglátogatod-e a tanítódat? A szeme behunyásával jelezi, hogy meg.” – „Istenem, sóhajt fel Gárdonyi, a te sok szomorúságod közt nincs a világon semmi se szomorúbb, mint a beteg gyermek arca. S az ilyen foltos ruhájú kis parasztteremtésnek is épen olyan a szíve, mint a bársonyba öltözött grófleánykéé. A gyermekarc meg a gyermekszív. Ezt a Teremtő egyenlően osztotta szét az emberek között.”

Este 4 óra felé diktálásra írtak a gyerekek, mikor az iskola ablaka alatt nagy lépésekkel a bakter ment el. Ment a templom felé. A tanító úr nem tudott tovább diktálni. Istenes Imrének, a legjobb diáknak intett, hogy diktáljon tovább. – Megcsendül a lélekharang. A diktáló gyerek is elhallgat, Mélységes csönd. És minden gyerek nagyra nyíló szemmel bámult fel a tanítójára. Úgy érezték, hogy aki meghalt, nekik kis testvérük, tanítójuknak meg leánya volt.

„Imádkozzunk!” fejezte be a szomorú tanítást Gárdonyi.

Az a nagy szeretet, mely a Gárdonyi iskolájában honolt, mely a gondjaira bízott gyerekeket valósággal fiaivá, leányaivá varázsolta át, a legtermészetesebbnek, a legigazabbnak érezteti velünk Gárdonyinak ezt az elégius megnyilatkozását: „Mióta megszűnt a tanítás, *árva vagyok*. Milyen furcsa, mikor az iskola csendes!” – Nem is állja soká. A szeretet gyerekei után viszi. – A zsebébe tesz egy ábécés könyvet és kimegy a mezőre, mert a tanítványai mind odakünn vannak a szabad ég alatt. Az aprók libát legeltetnek, a nagyok a lovakat őrzik. Akikre aztán rátalál, sorba megleckézteti őket, hogy nem felejtették-e el azóta a betűket. A vak koldus unokája, az Ábris gyerek a patak vizéből ugrik elő, ahogy meglátja a

tanító urat; magára kapja ruhácskáját s csak úgy hajvizesen neki iramodik, nem hogy el-, hanem hogy hozzáfusson s a kicsi gyerek örömmel fogódzik a kezébe. (Gárdonyi nem engedte meg, hogy neki kezét csókoljanak.) – Bozói Ilonka meg a libát őrzi a patak parton. – A fűzfabokor árnyékában dalolgat s egy bodzafa-darabra rongyokat öltöget. A fadarabból baba lesz, a rongyokból selyemviganó. – Aztán a fadarabot odaszorítja ahhoz az együgyű kis szívéhez. Gárdonyi csöndes álltában hátulról nézi, nézi az ő kis kékszemű, fehérarcú gyermekét. S lám, a lányka megérezte, mert felugrott, hozzá futott s átölelte a két lábát. Ő meg megsimogatta. – „Tudok még mindent – szólt a kis teremtes, – kérdezzen ! S hogy tudott felelni, a szeme szinte könnybelábalt a boldogságtól. – Aztán megmutatta a babáját – írja tovább Gárdonyi. – A babához adtam egy vörös selyempántlikát, ami a könyvemben hevert, meg kifaragtam a baba fejét.” – (Gárdonyi: Az én falum. I. 35.)

Akik ismerjük a falu életét, tudjuk jól, hogy ott az „arisztokráciát” az uraság, a pap és – mondjuk – a jegyző alkotják. A tanítót csak befogadják ezek az urak a társaságukba. – Gárdonyi is jó volt a papjával, járatos volt a földesúrhoz, sőt a báró úr is tudott nyájas lenni hozzá; kezét is fogott vele; ő vele, ki még sohasem fogott báróval kezét; a bárónő öméltósága meg különösen is kitűntette, mert meg is látogatta egy kis francia traccsra, egy sakkpartira, miközben a zongorán is eljátszott egy-egy dörgő futamot.” – „Hiszen – vélekedik Gárdonyi – a falu oly kicsiny és olyan kevesen vagyunk újságolvasók, hogy itt a tanító is úrnak számítódik. De azért ő érzi, hogy csak „egy fakó, falusi tanító” s ezért észben is tartja, hogy minden társaságban ő a legkisebb; őt illeti az asztalnál az utolsó hely s a beszélgetők közt a hallgatás.

De a falu népe, ha a Gárdonyi definíciója szerint „összekötő híd” tud lenni a parasztsztyál és úriosztály között, ha igazán a nép tanítója: nem így vélekedik felőle s nem így érez iránta. – Akkor tiszteli is, szereti is. – Tiszteli tudásáért és munkáidért; szereti hozzávaló hajlandóságáért, meleg szívéért. Tiszteli benne az urat, szereti benne a nép fiát. – Tudatlanságban tudásért, tanácstalan bajban tanácsért; betegségben orvosságért hozzá fordul legnagyobb bizalommal; öröme van – az örömét, fájdalma van – a fájdalmát vele meg tudja osztani. Gárdonyi ilyen néptanító volt. Egy cseppet sem kapta el a báró úr kézfogása, se a báróné mosolygása: meg tudott maradni a nép tanítójának. Boldog volt, ha a nép fiai közé vegyülhetett, akár a pástortűz mellé heveredve, akár a falu kaszinójában, a malomban diskurálva, akár a fonóban mesét hallgatva. – Tanult tőlük és tanította őket. – A felhőbe burkolódzott sárkány, a rajta ülő barboncás (garabonciás) diák, aki *előolvassa* a zivatart; a lakatnyító vasfű; a kötőfékkel embert is lóvá változtató rusnya boszorkány; a boszorkányúzó ökörfark-kóro s nyírfaág; a kincset látó táltos; a kakason lovagoló cigányasszony; a forgó szélben táncoló ördög és boszorkánypár oly erős képzetek s oly szilárd tudatok a népünk lelkében, hogy ember legyen, nagyon okos ember, aki megbirkózik velök. – Gárdonyi csak tétovázva nyúl hozzájuk: „Az a

kérdés fordult meg az elmémbe – írja, – hogy meghagyjam-e az öreg Bordácsnak a sárkányos diákját, vagy elmagyarázzam tőle, hogy a nép is tudja: micsoda más erő keveri ránk a zivatart? Mert némely pogánykori hitünk maradékával kár ezt cselekedni. Kedvesebb az ilyen nekünk és többet ér, mint amennyit a tudomány ad érte. De gondoltam, jobb, ha a nép is abban ismeri meg a szépet, ami igaz. A természetnek ereje a maga fenséges valóságában többet ér, mint a babonák”. (Gárdonyi : Az én falum I. 28.)

Hogy a Gárdonyi bizalma bizalmat, szeretete szeretetet szült a nadrágos ember iránt ösidőktől bizalmatlan és szeretetében nagyon önző parasztemberben is, ezen sem fogunk csodálkozni. – Istenes Imre jó tanuló fiát a gimnáziumba szánta: majd a tanító úr mondja meg. – Burner András felesége nehéz beteg: majd a tanító úr létrehozza. – Kevi Imre szerelmi bánatában elbujdokolt: majd a tantó, úr eligazítja a dolgot. – Borza János török bankóval – váltóval – keveredett bajba: majd a tanító úr tanácsot ad. – Kadariéknál Soós Istvánék háztűznézni járnak: a Juliska és a Pesta szívét a tanító úr igazgatja. – Képcsináló jött a faluba. Kevi Pál a legszebb öreg ember. Kérhetnék őt császárok, királyok, hogy üljön a festőnek, azt már nem teszi. De a tanító úr kedvéért – csináljanak belőle akármi bolondot – már csak megteszi. – Fodor András a legjobb mesemondó, de csak ritkán oldódik meg a nyelve. – A *tanító* úr akarja ... „No hát, – jól van –, elmondok egyet!”

Mélyen tisztelt Hallgatóim ! Folytathatnám a példalózást akár napestig, hogy a jó tanító micsoda Isten-áldás a faluban! Én azonban más tanulságot akarok ebből a rövid kis szemelgetésből levonni. Azt az igazságot, hogy aki szereti a gyermeket és szereti a gyermekhez hasonló naiv népet, az jó ember. Gárdonyi nagyon szerette a gyermeket, nagyon szerette a népet: Gárdonyinak nagyon jó embernek kellett lennie. – Ilyennek mutatja magát írásai-ban, ilyennek mutatta magát egész életében s ilyennek ismertem meg pedagógiai elveiben. – Előtte többször fejtegette, hogy az emberiségre kívánatosabb a jó ember, mint a csak okos ember. És sokszor mondta buzdítólag, hogy inkább jó embereket neveljünk mint csak okos embereket. Én azt hiszem, hogy Gárdonyi a maga falujában jó embereket is, okos embereket is nevelt.

Mélyen tisztelt Hallgatóim! Ha valaki azt mondaná, hogy ezzel a semmisséggel, amit Önök előtt felolvasni szerencsém volt, kár volt a kis Magyarország legdélibb pontjáról a kis Magyarországnak csaknem legészakibb pontjára felfáradni, mikor meghallgatására az otthonból csak ide előadni is kár volt: a kritikusknak talán igaza lehet; de nekem is igazam van, mikor azt mondom, hogy nekem nagyon érdemes volt ide jönnöm. Oly jól esett ma délelőtt egy könnycseppet ejteni annak a jó embernek a sírjára, s oly jól esett most e kegyeletes ráemlékezéssel egy igénytelen hervatag, virágszálal tűzni az íróművész hervadhatatlan koszorújába.

Kürti Menyhért dr.

Beszámolók a 2013. évi érettségi találkozóról

Az egész ciszterci pedagógiánknak a családiasság volt az alapja. Gyerek, tanár összetartoztak, egy nagy családot alkottak. Természetes, ami beléjük szívódott, azt sugározták és innen származik az a még ma is nagy összetartás a volt diákok és a volt tanárok között, hogy ők magukat egy nagy család tagjainak érzik, melyeknek közösek az eszményeik és közösek az értékeik...

Dr. Palos Bernardin szavai 1989 májusában, Egerben

70 évesek – (1936–1943) – Dr. Ágoston Julián osztályának öt öregdiákja jött össze Budapesten június 23-án a jubileumi érettségi találkozóra és a budai Jó Pásztor templomban vettek részt szentmisén. Ennek a templomnak az altemplomában van elhelyezve Ágoston Julián osztályfőnökük hamvai. A szentmise előtt Bacskai Ottó osztálytársuk köszöntő szavai után helyezték el itt koszorújukat.

Kedveseim! 2008-ban úgy váltunk el Egerben egymástól, hogy a 70 éves találkozókat is itt tartjuk meg. Sajnos ez nem sikerült. Hiába, elmúlt öt év sok változást hozott. Ketten végleg eltávoztak s mi többiek egyre több gyengeséggel bajjal küszködünk. Így határoztuk el, mi páran – élők – hajdani osztályfőnökünk földi maradványai mellett megidézzük azokat, akik a világ különböző tájain távoztak el a földi életből. Pár percre hagy legyünk együtt valamennyien, akik egykor – érettségi után – együtt vágtunk neki az életnek. Együtt köszönjük meg Neki – Julián atyának –, hogy helyes utat mutatott nekünk, és Ő is – példát mutatva – azon járt. Hisz e keserves években, amikor nyögve, botladozva, elesve és újra felállva igyekeztünk emberhez méltón élni, Ő is példát mutatva, együtt szenvedett velünk. Valamennyiünket: Osztályfőnök atyánkat, elhunyt tanárainkat, osztálytársainkat, utánunk botorkáló önmagunkat a végtelenül irgalmas Úristen jóindulatába ajánljuk!

Ágoston Julián és édesanyja közös sírban

Az 1943-ban végzett osztály tablója, ahogy ma az iskolánk földszintjén látható

A szentmise után a közeli étteremben a hozzátartozókkal és a vendégekkel közös ebédet fogyasztva idézték fel a Szent Bernát gimnáziumban együtt töltött nyolc esztendő, majd az utána következő 70 év emlékeit.

A találkozón részt vettek: *Bacsikai Ottó* és felesége *Joly*, dr. *Erdős László* és felesége *Márta*, dr. *Janka Ferenc*, *Komoróczy László*, valamint lánya *Ildikó* és veje *Károly*, *Nagy Lajos*, *Simon Miklós* lánya *Simon Rita* és a Ciszterci Diákszövetség képviselője: *Oláh Gyula*.

Az 1943-ban érettségizett osztályból összesen 12-en élnek. A találkozón nem tudtak megjelenni: dr. *Csank István*, *Madarász Endre*, *Mátrai Imre*, *Molnár József*, *PukyPál*, *Simon Miklós* és *Szkladányi József*.

Az osztály tagjainak pályafutásáról dr. Erdős László diáktársuk készítette egy kis statisztikát: 49-en érettségiztek, közülük 4-en a háborús események alatt meghaltak. A felsőfokú tanulmányaikat az alábbiak szerint kezdték el, ill. pályájuk a katonák kivételével az alábbiak szerint alakult:

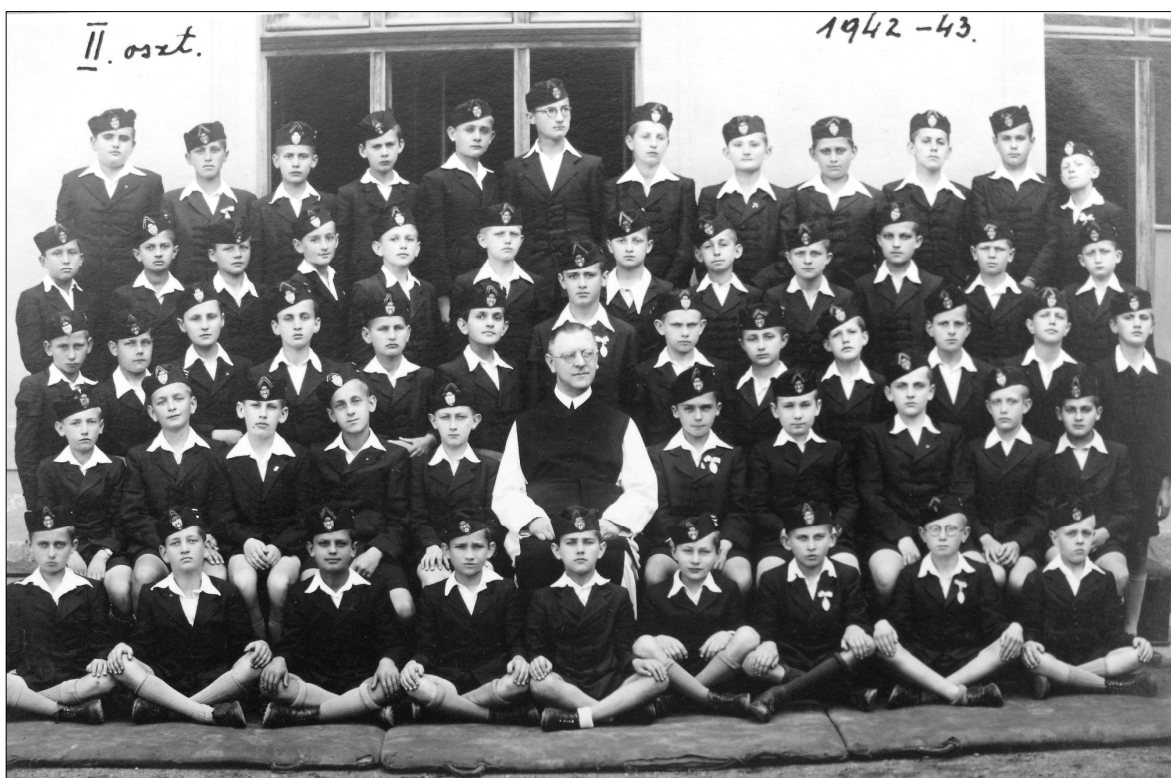
pap és szerzetes	7 fő	tanár	8 fő
jogász	3 fő	katona	3 fő
orvos	4 fő	egyéb foglalkozás	9 fő
mérnök	11 fő		

* * *

64 évesek – (1941–1949)

Olyan korosztályhoz tartozunk, melynek sorsát a háború és az azt követő évek kiszámíthatatlan politikai döntései erősen befolyásolták. 1944-ben sokan családotól menekültek, 1948-ban az iskolák államosítása és egyben a kollégiumok felszámolása befolyásolta sok társunk sorsát. A kényszerhelyzetek miatt távozottakat mindig is hű barátként tartottuk számon és amint lehetőség adódott a szokványos érettségi találkozóra, mindenkit meghívtunk, akivel együtt jártunk és akinek címe ismert volt.

Most a 64 évi érettségi és diáktársi találkozóra került sor. Sajnálatosan szeretett városunkban, Egerben az utóbbi két évben már alig maradtak közülünk. A részt vevők legnagyobb része Budapesten él. Sajnos korunk már nehézkessé teszi a le- és visszautazást, ezért – mint tavaly is – a találkozót Budapesten tartottuk és valóban emelkedett a résztvevők száma.

Másodikas korunkban *Erdélyi Guidó* osztályfőnökünkkel, aki az alsó négy osztályban vezetett bennünket

A közös elhatározás szerint 2013. május 12.-én 11 órakor részt vettünk a Budai Szent Imre ciszterci templom nagymiséjén, ahol Emil Atya szeretettel köszöntötte az egri ciszterci öreg-diákokat.

Mise után a közelben lévő Flamenco étterembe mentünk, ahol előre foglalt asztaloknál közösen ebédeltünk. Étkezés után a lassan kiürült étteremben egy rövid kötetlen beszélgetés volt, melynek egyik témája a jövő évi 65. jubileumi találkozó helye volt. A tradíció, a nosztalgia Eger mellett szólt, de sajnos ennek érvényre jutását akadályozza, hogy az

utazás miatt többen fognak bizonyosan távol maradni. A lelkesedés töretlen, de ez nem pótolja a realitást. Reméljük ebben valami ésszerű elhatározásra jutunk.

A találkozón családtagokkal együtt 17-en voltunk: *Bene István, Bőjthe Laci és Magdika, Fecske Laci és Gabi, Fikár Laci és Rita, Gyulai Gyurka és leánya Teodóra, Kékesy Tibi és Incike, Póta Béla, Szalmási Pali, Szedlacsek Józsa, Székely Gyurka és Enikő, Zsurkai János.*

Az elmúlt találkozó óta – hála Istennek – halál-esetről nem érkezett hír. Értesíteni ugyan mindenkit sikerült, de végül is családi elfoglaltsága miatt kimentette magát v. *Botár Sanyi és Nickl Karcsi barátunk, egészségükre hivatkozva Homonnay Tibor, Kovács Jenő, Molnár Laci, Pozder Miklós, Szemző Gyuszi, Tanyi Laci és Veres Árpád.* A távol maradtak kértek arra, hogy tolmácsoljam szeretet-teljes üdvözlötüket és sajnálatukat, hogy nem lehetünk együtt. Reméljük Isten segítségét, hogy jövőre is hiánytalan lesz a megjelenők és üdvözlötet küldők száma, senki nem hagyja cserben a régi barátait.

A beszámolót összeállította: Póta Béla

* * *

62 évesek – (1943–1951) – 2013. június 9-én a Szent Bernát ciszterci templom 10 órás miséjén találkoztunk. A szentmisét osztálytársunk Jéger Károly Hugyecz János templomigazgatóval koncelebrálta. Jéger Károly szentbeszédében a diákeveket idézte:

Nem hangzik elferdült patriotizmusnak, ha valaki azt mondhatja magáról: az egri ciszterci Szent Bernát Gimnázium tanulója voltam. Ez nem mellőngetés. Az egri falak lelki és fizikai értelemben is Szent Istvánig nyúlnak vissza. A város épületei és intézményei, a török után újraépülő Eger barokk lendületét örökölték ránk. Minden megismétli a kuruc püspök Telekessy szavait, aki a bécsi udvar sima modorú nyomozóinak faggatására keményen így válaszolt: „Ne engem nyúzzatok, beszéljenek a kövek!”

Mi évenként összejövünk, hogy meghallgassuk mit beszélnek a kövek, gondatlan fiatalságunkról, lassan a régmúlt színtelenségébe belekopott tudós, de ma is példaképnek tekinthető tanárainkról. Itt rakták le sokunk életének azt az alapköveit, amelyek a sorsot váltogató, délibábbal kecsegtető rendszereket segítettek áthidalni.

Megöregedtünk. – Ha a bennünk szunnyadó vitalitás nehezen is tud ebbe beletörődni, de mind újabb formában jelentkező tehetetlenségünk kemény válaszaival elfogadtatja mindegyikünkkel.

Hosszabb lesz évenként a névsor, amikor a misében elhunytjainkra emlékezünk. Az élők közül mind többen küldenek egy levelet vagy e-mailt maguk helyett: Lélekben veletek vagyok, de... de...

Megöregedtünk, de nem jelenthet ez önmarcangolást, tudatosan simuljunk bele az életünket végigkísérő Jóisten kezébe... – Megöregedtünk, adott az Isten alkalmat, hogy az alkotás lázában sokszor elfelejtett, vagy abbahagyott imádságainkat újrazekzdjük. A beszélő kövek hangtalan duruzsolása így selymesedik át a kesergés helyett szelíd hálaadássá.

Hugyecz atya név szerint megemlékezett az elhunytakról. Eddig 29 osztálytársunk halt meg, ebből 21 volt ciszterci diák, nyolc pedig Dobós. A szentmisén a beszámolót készítő unokája: *Bartha István* 11.D. osztályos tanuló ministrált.

A szentmise után a hittanteremben jöttünk össze beszélgetésre. Demeter László felolvasta *Szűk egri utcákon* c. versét.

Bágyadtan bóklászok szűk egri utcákon,
Esőtől, tócsáktól nedves lábam, arcom,
Mert ilyen szomorú, rideg a november,
S úgy érzi, hogy többé esélye már nincsen,
Sorsa bús öregség, léte reménytelen...

Elhaltak mellőlem víg, vessző dalos cimborák,
Elcsitultak lassan régi, kedves nóták...
Idegenné váltam Egerben úgy érzem,
Nem ismernek itt már csak nagyon kevesen...
Akad-e még barát, vagy régi szerető,
Vidám, vagy szomorú emléken merengő...?
Tán bús és elgyötört, tele gonddal-bajjal,
Ámde mégsem fogad panasszal és jajjal,
Hanem felkínál egy kényelmes széket,
Netán egy pohár bort, s biztat, hogy beszéljek...
Van oly öregcserkész, kinek lelkében még
Régi tábortüzek emléke benne ég?
Kivel együtt jártam a székely csúrdöngölőt,
S népdalt tanítottunk, vígát és kesergőt?

Akad még önzetlen, együttérző lélek,
Kivel gondolatot, eszmét cserélhetek,
Kinek elmondhatom; nincs még minden veszve,
Ha bízunk egymásban vállt a vállhoz vetve,
Segíthetjük egymást bajban, betegségben,

Hogy tilos csüggedni és letörni teljesen!
Hiába hanyatlik, gyengül öreg testünk,
A kijelölt úton tovább kell még mennünk,
S közben el kell hagynunk átkot, gyűlöletet...
Csak derű és szeretet kísérhet bennünket.
A „Kaszást” legyőzni úgysem tudjuk soha,
Dac és lázadás hát meddő és ostoba.
Olyan jelt kövessünk, mely jó felé mutat,
Tegyük virágossá azt a végső utat...

Elmondhatnám nektek öreg barátaim;
Úrrá lehetünk még életünk gondjain,
Ha megszorítjuk egymás bátorító kezét,
Derűvel fokozva szívünk szeretetét,
Ha rátalálunk újra régi önmagunkra,
Gyermekkorai tiszta, tündér-álmainkra,
Ha próbálunk ismét gyermekként szeretni,
Könnyebb lesz az úton végleg hazatérni...

Szűk egri utcákon, bús őszi esőben
Valami felcsillan a gomolygó ködben;
Szép egri életem s a fiatalságom
Oly valószerűen, olyan tisztán látom...
Tudom elfogadni a múltat s önmagamat,
Békésen, derűsen megélni sorsomat.

Szomolya, 2009. november

Majd átmentünk a Santofer vendéglőbe, ahol megebédeltünk és még sokáig elbeszélgettünk.

A találkozón jelen voltak: v. Bartha István és felesége, Demeter László és felesége, Gödl Károly, Kárpáti Jenő és felesége, Tilless Béla, Jéger Károly és Beniczkyné Magdi, Rozgonyi (Poszet) László és felesége.

Távolmaradásukat jelezték: Bogdán Kálmán, dr. Csányi László, Kocsis Antal, dr. Jobbágy Aladár, dr. Kilián István, Varga Pál, Vargha László, Szabó Bálint. Többnyire egészségügyi okokra hivatkoznak.

v. Bartha István

100 évvel ezelőtti 50. éves érettségi találkozó

Csák Györgytől, iskolánk nyugalmazott tanáratól kaptuk ezt a képet, mely dédapjának találkozásán készült.

„A 325. évét ünneplő Alma Mater évfordulójához jól csatlakozik ez a kedves családi kép – írja Csák tanár úr. – Dédapámék 1863-ban érettségiztek. A korabeli Évkönyvben – akkor »A Cisterci Rend Egri Kath. Főgymnasiumának TUDÓSÍTVÁNYA az 186^{2/3}-ki tanévre« volt a címe – olvashatjuk, hogy a nyolcadik osztálynak 30 tanulója volt. »Nagyságos és főtisztelendő Kassuba Domokos főgimnáziumi főigazgató úrnak tiszteletük jeléül« küldték a fényképet a képen látható öregdiákok; balról jobbra: Csák György, Babócsay Sándor, Csák Gyula, Böck Géza, Foltin Pongrác és Dulovics Béla. (Csák Gyula a dédapám, Csák György az unokatestvére.»

75 éve énekeltünk a Líceum udvarán

Talán még emlékeznek egy páran arra a gyönyörű tavaszi estére, amikor 1938 májusában – a 34. Eucharisztikus Világkongresszus és Szent István év alkalmából – az egri középiskolák kórusai együtt énekelték a Líceum udvarán.

A korabeli Eger újság összeollózott tudósításból – Huszty Zoltán írása – idézünk:

Az egri ifjúság Szent István-hangversenye

Eger, május 9.

Az egri középiskolák vasárnap este rendezték meg Szent István énekversenyüket a Líceum udvarán. Több mint ezer fiatal diáklány és diák ajkán zengett fel az Istendicséret ezen a hatásaiban megkapó és emlékezetes estén, ezer dalos ajakról zengő, hőmpölygő hanghullámok csapódtak a magasba, mint áldozati tűz lobogó lángnyelvei az Eucharisztiaiban örökké uralkodó Krisztus király felé.

E színesen beszédes keretben lenyűgöző látvány volt a több mint ezer leány és fiú-gyermek hatalmas összkórusa. Aki látta s hallotta a friss, ragyogó hangokon felcsendülő Gebhardi-kánont: „Glória szálljon a mennybe fel” – annak lelke ellenállhatatlanul szárnyalt fel a magasztos magasságok felé. Rássy Paulin gimn. tanár vezénylő keze biztonsággal fogta össze az egybefonódó szólamvonalakat. Ezután áhitatosan zendült fel a magyar szívek évezredre visszatekintő fohásza, „Ah hol vagy magyarok tündöklő csillaga”, esdően kérve az apostoli király, nagy Szent Istvánunk segítségét, jöjjön ismét vezérről az az újabb ezer év felé.

a cisztercita gimnázium vegyeskara, amelyet most hallottunk legszebben énekelni. Rássy Paulin tanár legnagyobb sikerének tarthatja e szereplést, mert a kényes és nehéz művekkel a széphangú kórus valóban remekelt.

(Mozart: Ave verum, és Viadna: Exultate justi volt a két ének-számunk – a szerk.)

A nagy műsor – 22 énekmű! – fordulatos és gördülékény-előadását a teljes összkar zárta le, a kongresszusi eucharisztikus himnusszal és a Halmos-zsoltár remek, tömören zúgó akkordjaival. Bitter Dezső energikus vezetésével, amit a fellelkesült hallgatóság ismételtetni is kívánt.

CURRICULUM VITAE VI.

Kilián István diáktársunkat 80. születésnapján tanítványai, tanártársai, tisztelői – több mint 50-en – „SZÍN – JÁTÉK – KÖLTÉSZET” c. 450 oldalas kötetben köszöntötték tanulmányaikkal.

A kötetet bevezető laudáció a mi szívből is szól:

A tudományos életben egyre kevesebben tudnak vagy akarnak iskolát teremteni: Kilián István az iskolateremtő tudósok közé tartozik – irtuk tíz évvel ezelőtt. – Kilián professzor 70. születésnapján. A megállapítás azóta is igaz: az elmúlt évtizedben két kiemelkedő hallgatója védte meg PhD disszertációját, az általa vezetett tudományos műhely három kritikai dráma-kiadást, egy modern helyesírású passió gyűjteményt, két tanulmánykötetet és számos szakcikket jelentetett meg, három nemzetközi konferenciát szervezett. A dráma-kutatócsoport ma három generációs, határon túli magyar és kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal. Kilián István – immár professor emeritusként – rendszeresen tart órát a Miskolci Egyetemen, előad konferenciákon, szinte napi látogatója a kézírattáraknak és levéltáraknak. Nyolcvanadik születésnapjához közeledve is energikusan dolgozik, most készült/ készül el két nagy, a teljes

seget közelítő gyűjtemény sajtó alá rendezésével a régi képverseket és az archaikus magyar-latin betlehemes játékokat tartalmazó kötetekkel. Eközben a csíksomlyói misztériumjátékok következő kötetrészei is ott vannak a számítógépén.

Vagyis: fáradhatatlanul dolgozik fiatalokat megszágyenítő energiával. Úgy látszik, alig pihen: vagy csak néha, amikor népes családja körében – három gyermekével, tizenöt unokájával és három dédunokájával – lehetősége van a kikapcsolódásra.

Nyolcvanadik születésnapján azt kívánjuk Kilián Istvánnak, az iskolateremtő tudósnak, a 2013. évi Magyar Érdemrend középkeresztje kitiüntetettjének, hogy a további évtizedeket is hasonló szellemi frissességgel és teljesítménnyel töltsé.

Boldog születésnapot! – Tanár Úr.

Isten éltesse! – kedves Pista.

* * *

További részleteket közlünk Kilián István diáktársunknak „folyamatosan készülő” életrajzából.

MUNKAHELYEIM

1950 nyarán a bervai volt cserkész menedékház területén hatalmas építkezés kezdődött. Valamiféle „csokoládégyárat” építettek itt, amelyről már az alapásás, azaz építkezés első pillanatától kezdve mindenki tudta, hogy az löszgyár lesz. Az alapok építése kezdetén hatalmas autók fordultak meg ezen a vidéken, s hordták el innen a talajt vagy szállították ide a törmeléket azért, hogy a talajt egyenlő szintre hozzák. Magyarul egy hatalmas területen kellett a dimbes-dombos talajt nagyobb gépek, legfeljebb teherautók segítségével vízszintessé tenni. Ide jelentkeztem segéd munkára. Mindössze egyetlen napig vitézkedtem itt, s minthogy az égető napban a gatyámon kívül mindent lehajítottam magamról, estére vagy talán már délutánra be is lázasodtam. Nyilván napszúrást kaptam, s emiatt emelkedett meg jelentősen a testhőmérsékletem. Munkám nem volt különösen nehéz. Egy döngölő gépet bíztak rám, amit békának neveztek, s ez gombnyomásra ugrott egyet, majd lehuppant a talajra, s ezzel tömörítette, döngölte a frissen ásott vagy hordott talajt. Két hatalmas karszerűséget tartottam a kezemben s azon volt az a bizonyos gomb, amelyet ha megnyomtam, ugrott a béka. Túlságosan nem tetszett ez a nem különösen nehéz feladat, de a magasra szökött lázam is elkedvetlenített, s ezért másnap egész nap feküdtem, talán azon az este, de e következő egész napon sem éreztem jól magam. Ezért talpra állásom után már el sem mentem még egyszer oda dolgozni. Annyira nem érdekelt a dolog,

hogy még az egy napi munkabérem sem izgatott, ott hagytam a pénzem a vállalatnál, csak így reméltem, hogy elfeledkeznek rólam.

A GÖDÖRÁSÓ

Magántanuló koromban azonban már dolgoztam. Hárman az egykori oblátusok közül elmentünk fizikai munkásnak a MÁV-hoz dolgozni és a MÁV Villamos Felsővezeték Építő Vállalat segéd munkása lettem 1951-től. A cég telephelye előbb a kőbányai állomáson volt, később ugyanezt átköltöztették a rákosi állomásra. S így minden nap korareggel, azt hiszem már hat órára kint kellett Rákos állomáson lennünk.

Munkát végeztünk. A győri vonalról leszedtük az elkopott vezetéseket, s azokat, amiket még lehetett valamelyest használni, beépítettük a Rákos állomás területén azok fölé a vágányok fölé, amelyek nem voltak oly sűrűn használatban. Így dolgoztunk sokszor több héten át is a győri vonalon. Amikor Rákos állomáson elkezdődött a villamosítás akkor a segéd munkások beálltak gödröt ásni, majd oszlopokat állítani, s ha az oszlop már több vagy inkább sok ember kemény munkája révén már állt, akkor betont kevertünk s ezeket a munkákat azonban én hivatalos gödörösői minőségemben végeztem. Kinevezésemet máig őrzöm. Hónapokkal később, amikor már a Rákos pályaudvar valamennyi sínpárja felett már kiépítettük a villamos vezetékét, akkor kezdtük az oszlopokat telepíteni a Gödöllő felé tartó vonalon. Én dolgoztam Gödöllő és Aszód között is. A villamosítás láthatóan nagy ütemben haladt.

Igen érdekes volt a vállalat személyi állománya. A hivatalokban, azt hiszem, jóindulatú és jóakarátú mérnö-

kök dolgoztak és terveztek. A segéd- és a szakmunkás gárda viszont eléggé tarka volt. Akadtak természetesen olyanok, aki ezt a munkahelyet végelegesnek tartották, s képzésük másra nem, csak erre jogosította fel őket. Akadtak viszont olyanok, akik szükségből, kényszerből helyezkedtünk el itt, s arra gondoltunk, hogy a politikai helyzet fordultával majd korábbi pályaválasztásunk lehetőségeit keressük meg.

Egy oblatustársam édesapja találta a MÁV-nál részünkre ezt a munkát. Ez segédmunka volt, de óriási előnyt jelentett, hogy segédmunkásként kaptunk vasutas igazolványt, s ezért a magyar MÁV területén mindenütt ingyen vagy nagyon kedvezményesen utazhattunk. S az olcsó utazás lehetősége mindhármunkat felvillanyozott. Az a cég, ahová némi protekcióval bekerültünk, a vasúton belül egy külön vállalat volt, amelynek az volt a feladata, hogy karbantartsa az egyetlen győri vonal villamos felsővezetékét, illetőleg a tervek szerint elkezdje a Budapest-Miskolc vasútvonal villamosítását. Segédmunkások lettünk itt is. Gödörösői kinevezést kaptam, kaptunk ugyan, de mindent végeztettek velünk, amit egyáltalán építeni kellett. Ezen a munkahelyen egy évet töltöttem el. Munkánk volt bőségesen. Akkor kezdték a Budapest-miskolci vonalat villamosítani. Ennek a munkának azonban hamarosan jelentkezett a legnagyobb akadály. Nem volt elegendő nyersanyagunk. Hiszen a kiépített villamos felsővezetéknek nagyobb százalékban rézből kellett lennie, rezünk meg akkor sem volt, s ma sincs, de építeni kellett. A győri vonal „munkavezetője” azaz az a vezeték, amelyről a vontatómozdony áramszedője kapja az áramot, már nagyon kopott volt, s minthogy óriási feszültséget hordozott, az esetleges szakadás, szörnyű tragédiákat okozhatott volna. A győri vonal egy szakaszáról tehát le kellett szedni a kopott vezetékét, s ezeket az agyonhasználtakat kellett felhasználni Rákos állomáson. Az állomások mellékvágányain, természetesen kevesebbet használták el a vezetékek, s elszakadásuk nem is jelenthetett nagy veszélyt.

A gödörösőknak gödröt kellett ásunk, amelybe az oszlopokat állítottuk. Ez legalább 10 embert igénylő munka volt. A vasoszlopok alá keményfa görgőket helyeztünk, s ezeken a görgőkön toltuk a célba a hatalmas oszlopokat. Az oszlopok felállítását is még több ember végezte el. A vasoszlop keskenyebb végét kellett megemelnünk, majd alátámasztottuk két végén vaskos kötelekkel összekötött támasztékkal, majd a támasztékkal emeltük az oszlopot magasabbra, s egy magasabb támasztékot helyeztünk a megemelt oszlop alá. Ezután már csak az támasztó oszlopokkal emeltük a hatalmas vastestet tovább, s amikor már az oszlop nehezebb és szélesebb része a gödörbe belecsúszott, akkor mintegy 45 fokos szögben állt ferdén, majd újabb támasztékokkal sikerült függőlegesre állítani a súlyos vastesteket, s közben minden oldalról biztosan megtámasztottuk, hogy az oszlop tökéletesen függőlegesen álljon. S most már csak arra kellett ügyelni, hogy a szabványos méretűre ásott gödör közepén álljon a vasoszlop. Majd mind a négy oldalt kitámasztottuk, s ezután már csak sódert, cementet, s vizet kellett hoznunk, hogy keverjük a betont, majd dobáljuk és döngöljük a gödörbe az oszlop köré. Hatalmas munka volt ez, de a rákosi pályaudvar nem tudom hány oszlopát így állítottuk fel. A sínek két oldalára rendben

elhelyezett s bebetonozott oszlopokra ezután már csak rá kellett a vezetékeket szerelni, amikor a beton már megkötött. A két oszlop közé legelőbb dupla rézdrót sodronyt feszítettünk ki. Ebben a munkában már a csigasorok is segítségünkre voltak. A két oszlop egymástól való távolsága olykor még ötven méter is lehetett. Az áramot fogadó hatalmas oszlopok tetejére vasigát raktunk, amelyre szigetelő csigákkal ellátott vezetékeket húztunk, majd összekötöttük az áramot hordó vezetékekkel, s így a munkavezeték is kapott annyi áramot, amennyi szükséges volt ahhoz, hogy egy Kandó mozdony óriási terheket elhordozzon.

Ez a munka természetesen nem volt veszélytelen. Én akkor 17 esztendő voltam, s természetesen nem a legnehezebb munkákat bízták rám. Nem is voltam annyira izmos és megtermett, hogy a nehéz fizikai munkát elbírtam volna. Látszott rajtam, hogy éveimet iskolában töltöttem, s legfeljebb csak a bükki kirándulások tették próbára kitartásomat, fizikai erőmet. Itt az oszlopok görgőn tolásával, az oszlopok felállításával igen nagy erőt kellett egyszerre, vezényszóra kifejtenünk. Az én feladatom az volt, hogyha az oszlop vége már elért a görgőhöz, s már lement volna róla, akkor a görgőt előre kellett vinnem az oszlop elejére, s úgy kellett elhelyeznem, hogy a gördítés során az oszlop erre is rámenjen.

Fizetésünk, fizetésem nem volt túlságosan nagy. Havonta kb. 500–550 forintot tudtam összeszedni. Reggel este hideget ettünk. Ebédet a munkahelyen fogyasztottuk el. A munkahelyen elegendő volt a melegétel, a reggelire és a vacsorára szánt pénzünk volt kevés. Keményen spórolnunk kellett, hogy egyáltalán ez a pénz elég legyen a kosztolásunkra. Nem emlékszem, hogy ezalatt az egy év alatt ruhaneműt vagy bármit is vettem volna. A cég ekkor még munkaruhát nem adott. Vasárnap is többnyire hideg ételt ebédeltünk, mert meleg étere végképp nem volt pénzünk. Máig emlékszem egy ebédemre. Vettem egy fél kiló kenyert meg egy fél kiló paradicsomot s kenyérral együtt fogyasztottam el. Bizonyára nem mindig volt ez így, de erre az egy esetre nagyon jól emlékezem. Ha hazautaztunk a szabadjegyünkkel, akkor legalább a családdal együtt fogyaszthattuk el a vasárnapi húslevest, meg a paprikás csirkét.

Néhány hónappal később már beállhattunk a szerelők mellé is. Segédmunkások voltunk ugyan, de hamarosan kineveztek betanított segédmunkásnak, s akkor már a hatalmas vasoszlopokra is fel kellett másznunk, szerelnünk kellett az állomási vezetékeket. S így lassan ugyan, de beletanultunk a szakmunkába is. Ilyenkor a Rákos pályaudvar vezetékain táncoltunk és tornáztunk, szereltük, amit szerelnünk kellett. Volt közöttünk egy második világháborúban is szolgált repülő tiszt, aki természetesen nem félt semmitől, s az óriási vasoszlop tetején is bátran rábízta magát mentőővére, s végképp nem félt attól, hogy a mentőővre szerelt tartókötel egyszerű felmondhatja a szolgálatot. Ilyesmi valóban nem is történt soha. A sínek fölött az oszlopok között előbb a dupla sodrott vezetékét kellett félkör-ívben kifeszíteni. Ezekre kellett rászerezni a tartó vezetékét hosszanti irányban, s majd ez alá ugyancsak hosszanti irányban a több milliméter vastag réz-munkavezetékét, amelyről a „Kandó” szedi az áramot. A munkavezetékét a tartó vezeték tartotta. Mindenre, minden feladatra megfelelő alkatrészek voltak. Ha az oszlopon dolgoztunk, akkor két kézzel kellett szerelnünk, azaz úgy kellett magunkat kikötni,

hogy elegendő távolságra kerüljünk a szerelésre váró darabtól, s így mindkét kezünkkel szabadon dolgozhatunk. A repülő extiszt ilyenkor természetesen nem mulasztotta el fülünkbe sügni, hogy most fog a betonban stabilan álló vasoszlop eldőlni, vagy éppen most fog leszakadni az a vezeték, amihez kötöttük magunkat. De az oszlop soha ki nem dőlt, a vezeték egyetlenegyszer sem szakadt le. Soha senki nem zuhant a mélybe, mindenki maradt ott fenn, ahol éppen volt. A tériszonyban szenvedő embernek azonban most sem ajánlanám ezt a munkát. Míg ott dolgoztam áramütés senkit nem ért, senki nem égett szénné, s mindenkinek megmaradt keze, lába, szemvilága, mindene.

A segédmunka természetesen néha nehéz volt, vagy csak hozzá kellett szokni. A cementes zsák nekem is meg a fizikai tekintetben nálam sokkal erősebb embernek is 50 kilós volt. De nekem, az első vagonkirakáskor valóban nagyon súlyos volt. A vagonból elég távol eső raktárig kellett csak hordanunk, de én keményen megszenvedtem vele. De lassan-lassan én is izmosodtam, s nagyon nehéznek nem éreztem az ötven kilós zsákokat.

A szombati műszak mindössze csak 8-tól 11-ig tartott. A Rákosi korszak csúcán voltunk ekkor 1951–52-ben. Talán 1952-ben volt egy óriási áremelés. Minden élelmiszernek egyszeriben duplájára ment fel az ára. A plakátok szótlánul kiabálták a szörnyű hazugságot: A szocializmusban béremelés, a kapitalizmusban áremelés! A 3 forintos kenyér hat forint lett, a cukor, a zsír, a hentesáru minden duplájára emelkedett. Az órabérem ekkor 2 forint 52 fillér volt, s az áremelés hatására ez is megemelkedett 2 forint 56 fillérré. A napi bérünk tehát harminkét fillérrel emelkedett. Az élelmiszerek ára azonban dupla annyi lett, mint volt. Azóta nem hiszek én sem a politikának, sem a politikusoknak, sem a béremelésnek, sem az árcsökkenésnek. Minden azért emelkedik vagy alakul át, hogy az állam jobban járjon, s az államnak több legyen a bevétele, mint eddig volt.

A fizetésünk tehát majdnem ugyanott maradt, ahol volt, az élelmiszer árak pedig egyszeriben duplájára emelkedtek. S ha addig segédmunkás fizetésem mellett éhezniem kellett, nyilván ezután még inkább erre voltam kárthatatva. Egy teljes esztendeig dolgoztam a MÁV Villamos Felsővezeték Építésvezetőségén kinevezett gödörásóként, olykor betonozó szakmunkásként vagy villamos felsővezeték-szerelőként, betanított szakmunkásként. Zsebemben volt ugyan egy érettségi bizonyítvány, amit legfeljebb akkor használhattam volna, ha papi pályára szántam volna véglegesen magam. Mindenképpen szerettem volna egyetemre járni, hiszem álmom az volt, hogy középiskolában tanítsak, de bizonyítványommal, érettségimmel állami egyetemen semmit nem érhettem volna el. Ezért úgy döntöttem, s azt hiszem ezt jóváhagyta az is, akire ez a rend szempontjából tartozott. Tehát le kell vizsgáznom előbb harmadik gimnáziumból magánúton. Neki láttam s le is vizsgáztam, s hamarosan bekerült bizonyítványomba végzettségemről a közepes értékű bizonyítvány. Ugyanezt szerettem volt a negyedik osztállyal is tenni, ez azonban különböző, alább elmondandó okok miatt nem sikerülhetett.

Fentebb már említettem, hogy szombati napokon ugyan munka volt, de velünk azért nem tudtak mit csinálni, mert mi állandóan kiküldetésben voltunk. Tehát előbb a munkahelyre ki kellett utazni, majd ezután egy

nagy teremben össze kellett volna minket terelni, s ott valamiféle oktatást, rendszerint politikai oktatást kellett tartani. Az ötvenes évek elején volt a láncos kutya időszak. Tito, Jugoszlávia párttitkára és államfője volt a láncos kutya, ő ugyanis nem hódolt be úgy és annyira a szovjet erőknél, mint tették ezt a kelet-németek, a lengyelek, a szlovákok, a csehek vagy mi magyarok, hanem ők, Titóval az élen függetlenítették magukat a szovjet politikától, s önálló, független politikai nézeteket vallottak, s eszerint rendezték be életüket is. Nálunk természetesen azonnal meg is kapta az epithon ornanszt, az állandó epikus jelzőt: Tito a kapitalizmus „láncos kutya”-ja. Egy hosszú békétlen időszak kezdődött ekkor, s a napi politikában szinte minden újság, minden rádió a láncos kutyát azaz Titót emlegette és szidalmazta.

Szombaton tehát, amikor nem tudtak nekünk munkát adni, a láncos kutyáról hallgattunk különféle zengetes előadásokat. Engem ezek az unalomig ismételt politikai sajkózások végképp nem érdekelték. Rendszerint olvastam. Ekkor is egy erdélyi író, Nyíró József híres regényét az Isten igájában címűt olvastam. Szerettem ez erdélyi írókat. Valami egészen különleges világ volt az övék. Hiszen ragaszkodásuk ahhoz a tájhoz, ahol születtek, ahol éltek végtelenül erős és tartós volt. Kialakítottak ők egy egészen különleges magyar nyelvet, a szeplőtelenül tiszta és végtelenül képgazdag erdélyi magyar nyelvet. Hittem és hiszek is az erdélyi íróknak, hiszen őket a sors szakította el tőlünk, az anyaországiaktól, a hazától, s mégis hibátlanul tökéletes tisztasággal őrzik, őrizték azt a nyelvet, amelyet én is beszélek. Hát ebbe az általam említett regénybe merültem el teljesen, s fogalmam nem volt arról, hogy mikor, ki, mit beszélt éppen a napi politikáról.

A párttitkár elvtárs azonban le s fel sétált a teremben, s nyilván megrökönyödve láthatta, hogy én éppen egy regény olvasásába feledkeztem, s fogalmam nem lehetett arról, hogy mi történt a teremben. S amikor vége lett a politikai tárgyú előadásnak akkor következett a biztató-sok órája valahogyan így:

– Szóljunk hozzá elvtársak! – Nem akadt senki, aki szólt volna akár egy szót is.

– No, akkor Kilián elvtárs szóljon hozzá! – Felálltam és hallgattam.

– Mért nem szól hozzá, Kilián elvtárs? – kérdezte a párttitkár.

– Mert nem tudom, mihez kellene hozzászólnom.

– Miért nem tud hozzászólni? Mivel foglalkozott Ön a politikai oktatás alatt?

– Olvastam? – válaszoltam.

– Mit olvasott?

Én még úgy tanultam, hogy hazudni semmi körülmények között nem szabad. Tehát őszintén válaszoltam határozottan és érthetően:

– Nyíró József: Isten igájában című regényét.

No, nekem csak ennyi kellett! Egy politikai oktatáson kimertem ejteni az Isten szót, ez megbocsáthatatlan vétek volt. A párttitkár ezután nem kérdezett tőlem többet és többé semmit. Eltelt azonban néhány hónap, s egyre közelebb jött a tanév vége. Nekem is készülnöm kellett volna a magánvizsgámra. Ezért aztán írtam az Árpád Gimnázium igazgatójának egy levelet, amelyben arra kértem engedélyt, hogy körülményeim miatt hadd tegyek magánvizsgákat a negyedik gimnázium anyagából is. Ehhez azonban a munkahelyi vezető ajánlására lett volna

szükségem. Ezzel gond nem volt: a munkahely vezető tisztviselője, a lehető legjobb véleményt írta rólam. Alá kellett volna a párttitkárnak is írni ezt az ajánló levelet, ő azonban ezt unos-untalan halasztotta, most ezért, most amazért nem írta még alá. Én többször sürgettem, s nem győztem hallgatni csak a majdokat. S végül kipakoltam a titkár elvtársnak:

– Mi azt halljuk rádióból, ezt olvassuk az újságból, hogy tanuljunk, mindenki tanuljon, mert csak a tanult ember lehet igazán jó dolgozó? Ha én tanulni akarok, s a tanulásra mindenkinek megvan a lehetősége, miért akadályoz meg engem a titkár elvtárs ebben a határozott szándékomban?

Ezután már minden gyorsan ment. Másnap a párttitkár berendelt megához, s kezembe nyomott egy agyongyűrt borítékú levelet, adjam át az igazgatónak, ahol tovább akarok tanulni. Gyanús volt a levél. A ragasztás-

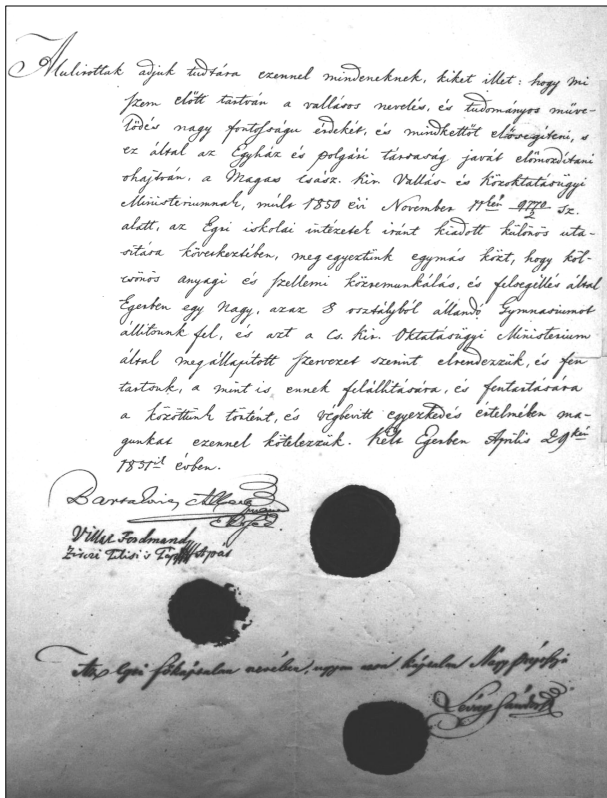
nál többször ráírta kezdetleges kézírásával: „csak saját kezű felbontásra”, majd a titkár neve is olvasható volt. Minden gyanúm megvolt arra, hogy a munkahelyi vezető igen jó ajánlását a buta és sötét párttitkár átírta, kézzel módosította. Ez történt. Bizonyos szövegeket módosított, másokhoz egy csillagot jegyzett be, s a levél alján megjegyezte, hogy a munkahelyi vezető véleménye nem állja meg a helyét. Ezt a levelet soha nem adtam oda hivatalos személynek, nem mentem tehát magántanulónak az Árpád gimnáziumba, hanem Benedikty Róbertné tanárnő jóvoltából a budafoki Budai Nagy Antal gimnázium negyedik osztályos, nappali tagozatos tanulója lettem. Így szereztem egy évi tanulás után végbizonyítványt s így érettségiztem le másodszor, s nyílt meg előttem a világi tanári pálya.

Folytatjuk

Iskolánk 325. éves jubileumára készülünk...

A régi Értesítőkből, a mai Évkönyvekben olvashatjuk „Iskolánk múltja” c. fejezetben: *Alig szabadult fel Eger városa 1687 végén a török járom alól, a következő évben már megjelentek falai közt a jezsuiták. I. Lipót telket, Széchenyi György esztergomi prímás meg a szepességi savniki ciszterci rendi apátság javait ajándékozta nekik. A gimnáziumi tanítás már 1689-ben megindul ...* – Ennek ünnepeljük 2014-ben 325. éves jubileumát.

Mai utód, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium ünnepséggel, kiállítással készül ezt a ritka szép jubileumot megülni. Az iskolatörténetét Kovács Ottó tanár úr dolgozza fel új fogalmazásban.

Kovács Ottó tanár úr kéri az öregdiákokat, akinek diákkorából vannak fényképei a jubileumi kiállítás anyagához, küldje el az iskolába.

Az államosítás után elkallódtak az iskolában őrzött relikviák: okiratok, jegyzőkönyvek, fényképek stb. Az jubileumi kiállításához intézet múltjának igen sok iratát, fényképeit kutatták fel a Gárdonyi gimnázium tanárai a Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei és Heves Megyei Levéltárában. Ezeknek kópiáival remélhetően jól bemutatható lesz a XVIII.–XX. század első felének ciszterci iskolája.

Veszprémben találták ezt az 1851-ben készült, a nyolcosztályos gimnáziumot elindító „Megállapodás”-t.

A Megállapodás egy mondatos szövege:

Alulírottak adjuk tudtára ezennel mindeneknek, kiket illet: hogy mi szem előtt tartván a vallásos nevelés, és tudományos művelődés nagyfontosságú érdekét, és mindkettőt elősegíteni, s ezáltal az Egyház és polgári társaság javát előmozdítani ohajtván, a Magas csász. kir. Vallás- és Közoktatásügyi Ministeriumnak, múlt 1850 évi November 11-kén 9770/2 sz. alatt, az Egri iskolai intézetek iránt kiadott különös utasítása következtében, megegyeztünk egymás közt, hogy kölcsönös anyagi és szellemi közremunkálás, és felsegállítás által Egerben egy Nagy, azaz 8 osztályból állandó Gimnasiumot állítsunk fel, és azt a cs. kir. Oktatásügyi Ministerium által megállapított szervezet szerint elrendezzük és fentartsuk, a mint is ennek felállítására, és fenntartására a köztünk történt, és végbevitte egyezkedés értelmében magunkat ezennel kötelezzük. Kelt Egerben Április 29-kén 1851-ik évben.

Bartakovics Albert (manu)

E. érsek

Villax Ferdinand

Zirczi Pili és Pásztói Apát

Az egri főkáptalan nevében, ugyan azon káptalan Nagypré postja Lévy Sándor

Angolkisasszonyok Argentínában

Mátér Juhász Mária (1914-2006)

Ez év tavaszán, miután a bíborosok testülete *Jorge Mario Bergoglio*t pápává választotta, nagy figyelmet keltett az argentin fővárosban élő *Fóthy Istvánnal*, a magyar kulturális központ elnökével a rádióban elhangzott interjú. „*Ferenc pápa – mondta – jól ismeri a Buenos Aires-i magyar közösséget, mivel a Platanosban élő magyar angolkisasszonyok lelki-vezetője volt.*”

Sokunknak felkeltette figyelmét ez a hír, hisz tudott volt, hogy több egri angolkisasszony is, köztük Mátér *Juhász Mária*, és Mátér *Bodolai Margit* hosszabb ideig éltek a platanosi rendházukban. Ők mindketten már a hatvanas években hazatértek, így nem valószínű, hogy Jorge Bergoglio atyával találkozhattak. Azonban mindkettőjük munkája maradandó nyomokat hagyott ebben az országban: Mátér *Juhász* alapította Zrínyi kör és Mátér *Bodolai* által szervezett leánycserkész mozgalom mai napig építi és őrzi a nemzettudatot az argentinai magyarságban.

Mátér *Juhász* argentinai tevékenységéről *Szilágyi Károly*: Szólnak, intenek, óvnak c. nemrég megjelent kötetében *Beszélgetés Mátér Juhász Máriával* – (1993.) címmel olvasható interjú. Az alábbiakban közöljük ebből részletet:

Mátér Juhász Mária 1914 januárjában született Eperjesen (a kötetben tévesen *Maklár szerepel* – a szerk.). Tizenhat éves korában belépett az Angolkisasszonyok Rendjébe. Magyar és francia nyelvet és irodalmat tanult Szegeden. Egyetemi ösztöndíjjal 1948-ban Franciaországba került, majd Angliába. 1952-ben Argentínába utazott és bekapcsolódott az angolkisasszonyok frissen alapított Magyar Intézetének munkájába. Ott indította el még az év augusztusában a Zrínyi Ifjúsági Kört, melynek keretében tizenkét éven át ápolgatta az anyaországtól oly messze született fiatalokban a magyar irodalom, a sosem látott haza szeretetét. Rendszeres hétvégi irodalom- és történelemoktatást vezetett be, szavaló- és fogalmazási versenyeket, vitaesteket, nyári tanfolyamokat, szabályos érettségi vizsgákat szervezett, több száz magyar fiatalot segített hozzá, hol megőrizze anyanyelvét és magyarságtudatát. Tanítványai közül nem egy ma már fontos szerepet tölt be a magyar emigráció életében, nemcsak Argentínában, hanem szerte a nagyvilágban is. A magyarságra nevelésükben kifejtett önzetlen és fáradhatatlan tevékenysége elismeréseként Mátér Juhász Mária 1992. március 15-én megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetését. ...

– „Fájdalmat kívánok nektek” írta tanítványaihoz 1962-ben a Zrínyi Ifjúsági Kör fennállásának tizedik évfordulóján, mert hitt abban, hogy a tetterős fájdalom küzdelemre buzdítja őket: Mondják, hogy mióta itt él újra Egerben, a város szinte zarándokhelyévé lett egykori tanítványainak. Kérem, meséljen argentinai növendékeiről!

– Annyi kedves tanítványom volt, hogy nem is tudom, kiről beszéljek. Megbántani sem szeretnék senkit azzal, hogy kihagyom netán. Mert van köztük néhány,

aki igazán sokra vitte az életben, de nekem a többi is ugyanolyan közel áll a szívemhez. Inkább csak egy-két hozzájuk fűződő emlékemet mesélem el tehát.

Azt mondják, szigorú tanárunk voltam. Lehet. Azt mindenesetre nagyon nem szerettem, ha mocorgás, szöszmötölés volt, amikor például verset olvastam fel. Nos, olvasok egyszer egy verset, hát az egyik kislány, aki maga is egyetemi tanár azóta, hirtelen közbeszól: Mátér, tessék megállni! Nem tudom, milyen pillantást vethettem rá. Pedig szegénykém csak annyit akart, várjak, míg papírt, ceruzát vesznek elő, mert le akarták írni a verset. Holott még csak ennyit hallottak belőle: „Isten, kit bölcs lángesze föl nem ér, csak titkon érző lelke óhajtvá sejt.”

Az egyik kislány a kitűnő érettségiért – közadakozásból – magyarországi utat kapott jutalmul. Hazajön, ellátogat a sárospataki könyvtárba, kezébe kerül Szántó Arator István *Újszövetség*-fordítása, és fel sem nyitva a könyvet, elkezd skandálni: „Próféták által szólt hajdan az Isten, / azt, kit ígért, íme, végre megadta, fiát”. Gondolja csak meg: idecsöppen a távoli Argentínából egy kislány, és emlékezetből elmondja az első magyar disztichont! Egy, másik lány meg egy iskolai dolgozatában arra a kérdésre, hogy melyik országba utazna el a legszívesebben, gyönyörű spanyol nyelvű versben írta meg, hogy Magyarországra és miért. Elképedve olvastam, amikor megmutatta: hogy lehet ilyen érzékletesen vágyódni valami után, amit még sosem látott az ember?

A többiek? Zömük Észak Amerikába került. Van köztük világhírű orvos (annak idején diákelőadásaink egyik letehetségesebb színésze volt), egyetemi tanár (nehéz fiúnak ismertem, de az esze vágott, mint a borotva), kiváló pénzügyi szakértő, és sok más kiemelkedő szakember. Nagy öröömre olyan is, aki ma is a Zrínyi Körben tanít, s folytatja a munkát, amelyet mi annak idején megkezdtünk.

– Szinte látom magam előtt a jelenetet. Idő: 1952 nyara. Szín: a platanosi Pintér stúdió táncterme. Egy magyar apáca, aki nemrég érkezett Argentínába, odaáll az önfeledten szórakozó fiatalok elé, és megkérdi: gyerekek, nem volna kedvetek azzal tölteni két-három hétvégi órát, hogy magyar irodalmat és történelmet tanuljatok? És a fiatalok arckifejezését is látni vélem...

– Hát, mi tagadás, nem fogadta kitörő lelkesedés az ötletemet. Tudja, olyasformán voltam vele, hogy vérbeli tanár létemre – Sík Sándor tanítványa voltam, égett bennem a tettvágy –, nekem legalább annyira szükségem volt ezekre a fiatalokra, mint nekik arra, amire meg akartam tanítani őket. De ezt akkor még csak én tudtam. Becsületükre legyen mondva, azért belementek a dologba. Eleinte, persze, úgy csináltuk, hogy egy kicsit táncoltak, egy kicsit beszélgettünk a magyar irodalomról, aztán megint egy kis tánc, majd egy kis történelem következett. Rá is ragadt az első nemzedékre a *táncos* jelző. Később lassan megváltozott az arány. Talán mert egy másik szórakoztató elem lépett a tánc helyébe: irodalmi előadásokat, színdarabokat rendeztünk, különféle emlékműsorokat, versmondó versenyeket, betlehemes játékokat. Mindig óriási lelkesedéssel, hatalmas beleéléssel szerepeltek növendékeim, és szép közönségsikerrel.

Szinte észre sem vettük, hogy a fiataloknak nemcsak az ismereteik bővültek; pompás kis közösséggé kovacsolódtak a társaság. S ami talán még ennél is fontosabb: kezdett kibontakozni a kreativitásuk is. Igen szép előadásokat tartottak például a nő és férfiideálról, időszerű szociális problémákról, fizikai felfedezésekről, a magyar zenéről.

És azok a dolgozatok! A veretes magyar nyelven írt, a magyar múltat szemléletes átéléssel megjelenítő munkák! Ilyen sorokat olvashattunk bennük például: „Balassi legszebb alkotásai istenes versei: a Biblia szenteltvíze és Magyarország forró vére folyik össze bennük”.

– Ez annál is különösebb, hisz ezek a gyerekek már odakint születtek. Olyanoknak kellett Zrínyiről és Petőfiről beszélni, akik sosem látták Szigetvár köveit vagy a háborgó Tiszát. Nehéz volt eléjük varázsolni az óhaza formáit, színeit, ízeit, levegőjét, szellemét?

– Valójában nem. Kiváló segítőkre találtam. Elsősorban a családokra, amelyek azt akarták, hogy tudjon magyarul a gyerek, ismerje meg az óhazáját. Az egyik kislány apja elmondta: ők mindig olyan társasjátékot játszanak, amelyek a gyermek magyar szókincsét, irodalmi, történelmi ismereteit bővíthetik. Aztán ott voltak maguk a magyar írók, költők: tájat, hangulatot, hagyományt megidézni, gondolkodásmódot, tisztességérzetet csiszolni ki is tudna jobban náluk? És az anyanyelv muzsikáját

belopnia gyerekek szívébe sem tudja senki különül Berzsényinél, Vörösmartynál, Aranyánál...

– Hogy jutottak hozzá a magyar klasszikusok könyveihez?

– Ez volt a legnehezebb: mindent jegyzetekből kellett megtanulniuk, mert nem volt magyar könyvünk. Mindig külön gond volt a szemelvények felkutatása, hisz olyan verset, prózarészletet kellett találnom, amely leköti az érdeklődésüket, megragadja őket. Ilyen volt például az az anekdota, amelyet, ha jól emlékszem, Kosztolányi jegyzett le. Arról szól, hogy Széchenyi egy nap összehívja a magyar urakat és elmondja nekik: elege van az egészből, nem érdeklí többé a magyar ügy. Mély megdöbbenés fogadja a szavait. Erre Széchenyi elneveti magát és így szól: – Erdemes újult erővel dolgozni ennyi nemes hazafival.

A könyvek hiányát különösen akkor éreztük fájónak, amikor elhatároztuk, hogy megszervezzük a spanyol matúrát kiegészítő magyar érettségit. Nem volt kézikönyvünk, hát írtunk magunk, összegyűjtött jegyzeteim alapján. Két hét alatt, a gyerekek segítségével. Napi nyolc órát dolgoztak, sokszor úgy kellett ágyba parancsolnom őket. Könyvünket egyébként még ma is használják Argentínában, nem kis örömmel. Legföljebb az bosszant egy kicsit, hogy avatatlan kezek helyenként „belejavítottak”. Ráskay Lea például azt mondja egy helyütt Szent Margitról, hogy „a test nélküli apáca”; hát ezt túl éterinek találhatta valaki, mert kijavította „misztikus apácá”-ra.

– 1948-ban úgy hagyta el Magyarországot, hogy szinte nem is volt más választása, hisz rendjüket a felosztás veszélye fenyegette. Önkéntes száműzetésének hosszú éveit után hogyan élte meg a végleges hazatérést?

Én úgy mentem ki annak idején, hogy úgysem tart sokáig az egész. A messzi Argentínában lélekben állandóan haza készültem. Még az állampolgárságot sem akartam felvenni. Végül jóakaróim figyelmeztettek: vegyem csak fel szépen, anélkül eszembe se jusson hazajönni. Így hát kénytelen voltam megvárni, hogy megkapjam az argentin állampolgárságot, és máris indultam haza. A kikötőben ott volt, integetett az egész magyar ifjúság.

A várakozás. öröme mellett, persze, volt bennem szorongás is, mert tudtam, mire jövök haza. Meg is volt már a határon a fogadjisten: udvariatlan, mogorva vámosok, alpári hangnem. Istenem, mondtam magamban, mit csináltak ebből a népből, hová lett a barátságos köszönése, érzéke a másikhoz való közeledésre, a humora? Eleinte fogalmam sem volt arról, tudok-e segíteni, szolgáltni, mihez tudok kezdeni. Szerencsére több idegen nyelvet beszélek, így francia, spanyol és angol magánórákat adtam, vagyis újra fiatalok között lehettem.

Szeretettel gratulálunk Mohás Livia József Attila-díjas írónak, az Angolkisasszonyok egri Sancta Maria Tanítónőképző Intézete 1948-ban végzett növendékének, abból az alkalomból, hogy Szent István ünnepe alkalmából a köz-társasági elnök részére a Magyar Érdemrend tisztikeresztje (polgári tagozat) kitüntetés adományozta „a közelmúlt és a jelenkor emberi történéseit feltáró regényeiért és esszéiről munkásságáért”.

Kriston Endre, az elfeledett vértanú

Kriston Endre egri segédpüspök szoros kapcsolatban volt iskolánkkal. Ott végezte középiskoláját, hosszú időn keresztül – 1931 januárjától – ő volt a Ciszterci Diákszövetség egri osztályának elnöke. Az iskola nagyobb ünnepein is mindig megtisztelt bennünket.

A Zirci Kongregáció tiszteletbeli tagja – konfrátere – volt, mint azt az 1947 évi Névtárban olvashatjuk.

Benkéné Jenőffy Zsuzsanna fiatal történelem szakos tanárnőtől köszönettel vetük ezt a cikket, ő Kriston püspök úr életének és munkásságának részletes feldolgozását tervezi. Kéri a ciszterci öregdiákok segítségét is, szívesen venne a püspök úrral kapcsolatos bármilyen emléket. („Szerkesztőségünkbe” küldött anyagot – leírás, szóbeli közlés, képek – szívesen továbbítunk részére.)

Sok egri emlékeiben hagyott nyomot Kriston Endre alakja. Ahogyan megöregedve, botjára támaszkodva, még a Rákosi-diktatúra legsötétebb éveiben is teljes püspöki díszben járt-kelt a városban, és mindenkire volt egy kedves szava, egy jó vicce, egy mosolya. Kriston Endrét Egerben csak úgy emlegették, hogy „a kedves püspök bácsi”. Bár szenvedéseiről beszélni nem volt szabad, az egész városban tudtak róla, min ment kereszt-

terci rend egri főgimnáziumában folytatta, ahol 1895-ben érettségizett. Felvételt nyert az egri szemináriumba, 1899. augusztus 23-án pappá szentelték. Kálban kezdte meg szolgálatát, fél évvel később már a székesegyház káplánja és hitoktató lett Egerben. 1902-ben Samassa József egri érsek maga mellé vette a szolgálatkész fiatal papot, ezt követően Kriston élete végéig az érseki udvarban tevékenykedett.

Az 1918–1919-es nehéz időkben Szmrecsányi Lajos érsek titkára volt. Főpásztora védelmében az életveszélyt is vállalta: 1919 júniusában a kommunisták letartóztatták, bántalmazták, és két hónapig fogva tartották. Szmrecsányi azzal hálálta meg helyállását, hogy előterjesztésére 1919. szeptember 30-án segédpüspökké nevezték ki Kristont. Püspökként szinte minden évben bérmakörúton volt, valamint társszentelőként közreműködött többek között Meszlényi Zoltán és Pétery József püspökké szentelésén. Jövedelmét jótékony célokra fordította, nagylelkű adományokkal támogatta a katolikus oktatás ügyét. Emellett rendszeresen publikált a helyi sajtóban, és több erkölcsnemesítő könyve is megjelent.

1943 januárjában elhunyt Szmrecsányi Lajos, s mint káptalani helynökre, ideiglenesen Kriston Endrére hárult az egyházmegye kormányzása az új érsek beiktatásáig. Ekkor született az a nagyböjti pástorlevél, amely miatt két évvel később háborús uszítás vádjával ismét letartózt-

Úrnapi körmenet Kriston Endre püspök úrral

tul a segédpüspök azért, mert figyelmeztette híveit a kommunizmus veszélyeire.

Kriston Endre 1877. április 15-én született a Szabolcs megyei Kemecsen, földbirtokos család első gyermekeként. Tanulmányait szülőfalujában kezdte, majd a cisz-

tatták a püspököt. „Mert az ellenség ágyúi valahol messze bömbölnek ugyan – írta Kriston –, és bombái száz kilométerek távolában robbannak, de nem csupán katonáink ellen törnek azok, hanem porrá zúzni igyekeznek még az ágyunk fölött függő feszületet is... és ledönteni

iparkodnak az oltárt... Ez az óriási méretű küzdelem dönti majd el, hogy egész földrészünk megmarad-e istenhívő kereszténynek, és a mi szeretett hazánk magyarnak, vagy pedig a rombolást végső céljaként szolgáló istentelenség porrá zúzza majd édes otthonunkat, a mi kedves, szép templomainkat, a keresztény buzgalom és műveltség minden évezredes alkotását, és végképp kiirtja a lelkekből az Úr Jézus szeretetének jótékony melegét.” Emellett a pásztorlevél a „végső győzelem kivívására” buzdított, holott keletkezésekor már megtörtént a doni katasztrófa, és egyértelműnek látszott, hogy Magyarország elveszítette a második világháborút. Kriston Endre inkább lelkipásztor volt, mint politikus, fogalmazása *Hetényi Varga Károly* szerint nagyfokú politikai tájékozatlanságra vallott.

A segédpüspököt 1945 májusában őrizetbe vették, az egri várban kialakított internálótáborba hurcolták, ahol brutálisan megkínózták. Az ügyből nagy botrány kerekedett, ennek nyomására kénytelenek voltak Kriston Endrét felmenteni és szabadon engedni. Ezután csendes visszavonultságban élt előbb az egri szeminárium, majd az érseki palota épületében. Az 1956-os forradalom idején a felkelők elfogták egyik kínzóját, az érseki palotába vitték, és szembesítették a püspökkel, de Kriston nem vallott a férfi ellen, mondván, bántalmazóinak már régen megbocsátott. A vértanú főpap 1960. május 3-án hunyt el. Földi maradványait a Gröber temetőben helyezték végső nyugalomra, majd később átszállították a Bazilika kriptájába.

Endrédy apátúr „feljegyzései” az ÁVH börtönében

Endrédy apátúr az ÁVH börtönében kikényszerített írásait az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában őrzik. Most olvashatjuk ezeket a Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség (METEM) kiadásában, *Cúthné Gyóni Eszter* szerkesztésében ez év májusában megjelent könyvben.

Cúthné Gyóni Eszter a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnáziumban érettségizett, egyetemi tanulmányait az Eötvös Loránd Tudomány-egyetemen végezte, 2008 és 2011 között az Eötvös Loránd Tudományegyetem Történelemtudományok Doktori Iskolájának állami ösztöndíjas doktorandusza.

„A zirci apátúr az ÁVH börtönében – olvassuk a könyvben a szerkesztő bevezetőjében – fogolyként kellett visszaidéznie apáti éveit, kortársait, barátait, rendtársait, munkatársait. Az államvédelmi nyomozók előre meghatározott kérdéseire kellett írásban válaszolnia az éjszakába nyúló vallatások alkalmával. Bevett államvédelmi módszernek számított, hogy a vizsgálati fogság idején ilyen feljegyzéseket, úgynevezett önvallomásokat írtak a gyanúsítottakkal.

Az elkészült önvallomásokat begépeltek összegezték, egyes részeket kiemeltek, és végül egymás mellé illesztették az eredetileg nem kapcsolódó részleteket. Az ily módon összeállított jegyzőkönyvet aztán aláírták a gyanúsított személlyel, majd a konstruált vallomások újra elmondásával folyamatosan »gyakoroltatták« velük a szöveget a tárgyalásra.

Endrédy Vendellel szemben a kihallgatások alatt különösen kegyetlen bánásmódot alkalmaztak. A kézzel írt feljegyzések között találkozhatunk olyan, rendkívülinek mondható kifakadásokkal, amikor a fogoly írásban »kiszól« a feljegyzéseiből: *»Ha nem lennék olyan halálosan fáradt és kimerült, mint amilyen vagyok, hiszen már körülbelül 67 órája összesen egy negyedórát sem aludtam...«*

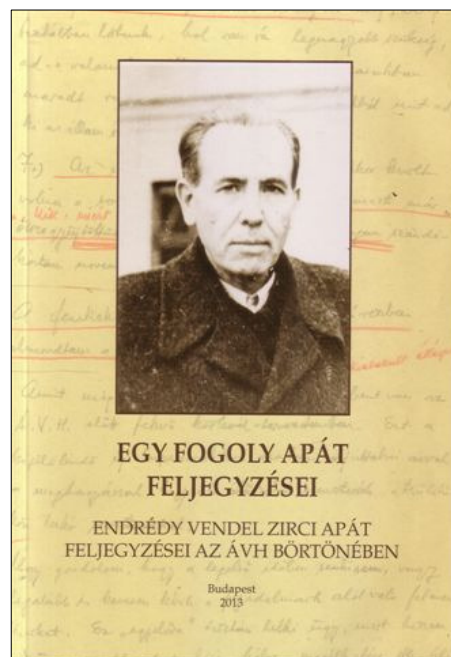
Összesen 25 „feljegyzést” olvashatunk a könyvben, köztük személyekről – Mindszenty Józsefről, Grósz Józsefről Gyomlay Lászlóról, Czapik Gyuláról, Shvoy Lajosról; eseményekről – 1948. évi utazásokról, az állam és az egyház közti egyeztetésekről a szerzetesrendekkel kapcsolatban, a szerzetesrendi megbeszélésekről 1950 tavaszától őszéig.

A könyvbemutató 2013. május 27-én volt Budapesten, a Sapientia Főiskola dísztermében, ahol megjelent *Várszegi Asztrik* pannonhalmi bencés főapát és *Dékány Sixtus* zirci főapát is.

Sixtus főapátúr méltatta a szerkesztő munkáját, majd bejelentette, hogy a zirci kongregáció – melyhez a kismarosi és a dallasi apátság is tartozik – kezdeményezi Vendel apátúr boldoggá avatási eljárásának indítását.

Beszédét a következő szavakkal zárta: *„... Nekiünk, fiatal rendtársaknak óriási erkölcsi és lelki tőkét jelent mindaz, amit az elmúlt ötven esztendőben végig kellett küszködni, küzdeni és szenvedni rendtársainknak, és közöttük elsősorban is Endrédy Vendelnek.*

Valójában az egyház megújulása mindig a szenvedésben rejlik, és e tekintetben mind Endrédy Vendel személyes sorsa, tanúságtétele, mind a vele együtt szenvedő rendtársai sorsa és tanúságtétele óriási lehetőség az egész egyház és a rendünk számára.”

HÍREK A GÁRDONYIBÓL

A ballagási ünnepség

„A kisharang szavára az osztályok elindultak osztálytermekből, végigmentek a folyosókon, az udvaron, ki a Széchenyi utcára, el a bazilikáig. Útjukat a sorfalat álló diáktársak jelezték. A menet élén az iskolazászló haladt, s két rézfúvós ballagási dalokat játszott.”

Az ünnepi szentmisét *Dékány Árpád Sixtus* zirci apátúr, *Soós Tamás* atya, iskolánk spirituális vezetőjével, *Hugyecz János* atyával, a Szent Bernát templom templomigazgatójával, *Marti József* atyával, a bujádi Szent Márton templom plébániai kormányzójával, *Varga József* atyával, az egri Jézus Szíve templom káplánjával együtt tartotta.

A szentmise után *Varga B. János* igazgató úr ünnepi beszéde következett. Befejező gondolatai: „... Mi, gárdonyis tanárok egy értékrendjében bizonytalan, meghasonlott korban akartunk nektek igazodási pontot mutatni. Tudjuk, hogy a befektetett munka meghozta eredményét. ..., Versenyeredményeitek, közösségi munkátok, viselkedésetek arról adnak bizonyosságot, hogy megérettétek, mi az, ami az embert emberré teszi. Köszönjük a szüleitek bizalmát, hogy ránk bízta neveléseteket. Büszkék vagyunk arra, hogy ebben a világban minket választottak, olyan értékeket vállalva és megélve, melyek örökérvényűek. Ez ad nektek szellemi és lelki tartást.

A mai fiatalság körében belülről fakadó igény van erre, bármennyire is úgy tűnik, hogy az új generáció számára nem a hagyományos értékrend a követendő.

Félve indultok le a hegyről, de tarisznyátokban ott találjátok Szent Ágoston örökérvényű gondolatát, melyet szeretettel adok át kollégáim és a magam nevében: »Tartsd meg a rendet, és a rend is megtart téged!«

Dékány Árpád Sixtus zirci apát úr a következő szavakkal szólt a diákokhoz: „25 éve ezekben a napokban érettségiztem Pannonhalmán, egy évvel Varga B. János igazgató úr után. Visszagondolva erre az eseményre, emlékszem azokra a jó tanácsokra, amelyeket mi akkor kaptunk. A tanácsok arról szóltak, hogy milyennekké váljunk. Ezeket a tanácsokat adom most át nektek. Legyetek hűségesek a szeretetben. Ne a csalódásokat, a kudarcokat elevenítsétek fel magatokban. Aki egy kicsit is szeretni akar, szeretni képes a másik embert, a hivatását, az túl tud lépni minden kritikán. Akkor leszel boldog, ha akarsz szeretni. ... Legyetek hűségesek az egyházhoz! Az egyház számít rátok, mint ahogy számít a szüleitekre, testvéreitekre, és jövődöbéli családjaitokra is. Legyetek hálásak! A szüleiteknek, akik vállaltak és vállalnak titeket. A tanáraitoknak, akik szolgáltak titeket, a lelkipásztoraitoknak, akik vezettek benneteket. Egymásnak mindazért a jóért, amivel segítétek egymást. S legyetek hálásak az Úrnak, minden reggel és este, hogy tehettek egymásért, az egyházért, a nemzetért és a világért!”

A ballagási ünnepen részt vett *dr. Molnár Miklós*, a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának elnöke is. Az ünnepségen Diákszövetségünk támogatásával jutalomban részesültek azok a ballagó diákok, akiknek keresztény hitélete és erkölcsi magatartása példaértékű: *Noszek Nóra* (13.A), *Kszel Zsófia* (13.E), *Bozsik Andrea* (13.K).

Dr. Hibay György, egykori ciszterci diák végakarata szerint jutalomban részesültek azok a végzős ciszterci diákok, akik példásan helytálltak tanulmányaik során és különböző versenyeken növelték iskolájuk hírnevét: *Mezei Anna* (13.A), *Kovács Dávid* (13.E), *Boros Dalma* (13. K), *Rudas Judit* (13.K).

Ballagó Júlia 12. K osztályos tanuló az OKTV döntőjében magyar nyelvből 1. helyezést ért el.

A felkészülésről és az OKTV-ről az alábbiakat mondotta: „A magyar nyelvi Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyen (OKTV) a novemberben megírt első forduló után az országos 8. helyezést megszerezve jutottam be a legjobb hatvan versenyző közé, így a második fordulóban a feladatom egy 30 oldal terjedelmű pályamunka elkészítése volt. Pályaművem témájaként a bírálóbizottság által megadott három választási lehetőség közül a *Nép és nyelv – A puszták népének nyelvhasználata Illyés Gyula műve alapján* címmel készítettem el a dolgozatot, melynek alcímét viszont én határoztam meg: *A nyelvhasználati jegyek és a társadalmi beágyazottság kölcsönhatása*. A mellékletekkel együtt 37 oldalas pályamunkát magyartanárom, *Lapinskasné Máté Erika* gondos útmutatása segítségével írtam meg. ... Az így elkészült pályamunkámat a zsűri 100-ból 97 pontra értékelte, így az első két forduló összesített eredményével a 4. helyen hívtak be a döntőbe, ahová az ország legjobb 30 versenyzője került be. A harmadik, döntő fordulóra április 5-én, Budapesten került sor, ahol végső feladatom a pályamunkám megvédése volt a nyolc tagú bírálóbizottság előtt. A bírálóbizottság elnöke *dr. Galassy Magdolna* nyelvész, tagjai pedig az ELTE tanárai és középiskolai tanárok voltak. A szóbeli fordulóban is kiemelkedően magas pontszámmal jutalmazott a zsűri: a maximális 100-ból 95 pontot sikerült szerezniem. Így végül a három fordulón nyújtott teljesítményemmel 1. helyezést értem el.”

Az OKTV díjkiosztójára május 31-én, a budai Móricz Zsigmond Gimnáziumban került sor, ahol *Hoffmann Rózsa* államtitkár asszony adta át a díjakat. Felkészítő tanárát *Lapinskasné Máté Erika* tanárnőt „Bonis Bona” kitüntetéssel jutalmazták.

Iskolánk életéről szóló sorokat a MAG – Mindennapok A Gárdonyiban internetes diákújság és az iskola honlapján – <http://www.gardonyi-eger.sulinet.hu> – olvasható írásokból állítottuk össze *Kovács Ottó* tanár úr szíves közreműködésével.

hírek...hírek...hírek...

- **Dr. HABIS GYÖGY** tanárunkról olvashatunk az Egri Magazin 2013. augusztusi számában *dr. Szecskó Károly* egri helytörténész, író tollából.

„Dr. Habis György Budapesten született 1917. július 14-én. Édesapja sámfakészítő mester, édesanyja villamoskalkulátor volt. Középiskolai tanulmányait Székesfehérvárott, a Magyar Királyi Állami Ybl Miklós Gimnáziumban végezte, ahol 1936-ban érettségizett. Szeptembertől a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti Karának rendes hallgatója, a Középiskolai Tanárképző Intézet és az Eötvös Kollégium tagja. Kiváló pedagógusok gondoskodtak a hallgatók magas színvonalú képzéséről. Görög és latin nyelvből úgynevezett kiegészítő érettségit tett az egyetemi évek alatt. Országgh László professzornál pedig angol fakultáción folytatott tanulmányokat. Magyar-német-olasz nyelvtanári diplomáját 1941-ben kapta kézhez.

Az év szeptemberétől Egerben, a Ciszterci Rend Szent Bernát Gimnáziumban tanított mint magyar-német tanár. Ebben az évben doktorált. Disszertációjának címe: *Goethe magyar utókor*. 1948 után a Gárdonyi Géza, a Dobó István, végül a Szilágyi Erzsébet Gimnáziumban tanított. 1945-ben kötött házasságot *Kozák Magdolnával*, aki szintén kiváló pedagógus volt. Magdi néni évtizedeken át jóban-rosszban hú társa. György fiuk az orvosi, László pedig a közgazdász pályát választotta. Sok örömet szerzett neki négy unokája: Kinga, György, Helga és László, akikkel megkedveltette az idegen nyelveket.

Pályája 1956-ban megtört, mert a Dobó István Gimnáziumban a munkástanács elnökévé választották, Tanítványait féltőn óvta a meggondolatlan cselekedetektől, 1957 februárjában mégis letartóztatták, internálótáborba vitték Tökölre, majd Kistarcsára. Bár négy hónap múltán szabadon engedték, 1959-ig nem taníthatott.

Nyelvtehetsége, magas szintű nyelvtudása kiváló pedagógiai érzéssel párosult. Egerben elsőként vezette be a nyelvoktatásban az idegen nyelvű sajtó olvasását, hogy életszerűbbé tegye azt. Vallotta, hogy a folyamatos nyelvtanulás egy életen át frissen tartja az agyat, még idős korban is. Szigorú, de igazságos tanár volt. Tanítványai szeretete övezte, akik tisztelték tudása és embersége miatt. 1977-ben ment nyugdíjba, amikor megkapta a Pedagógus Szolgálati Emlékérmét, 1994-ben pedig Eger Város Kiváló Pedagógusa kitüntetésre érdemesítették.

Életének 80. évében hunyt el 1996. szeptember 2-án. Az egri minorita templom kriptájában helyezték örök nyugalomra. ... 2008-ban a Dobó István Gimnázium aulájában az 1953-ban érettségizett IV. d. osztály diákjai emléktáblát avattak tiszteletére.”

- **A BUDAPESTI EGRI ÖREGDIÁKOK** május 13-án a budai öregdiáktársaikkal közös klubdelutánon voltak a budai ciszterci Szent Imre plébánia vendégei. *Urr Ipoly Zsolt* OCist plébános atya tájékoztatás adott plébániáról, a Rend életéről és problémáiról. Már hosszú idő óta nem volt összejövetelünk s a megjelent 15 egri öregdiák nagy örömmel jött „vendégségbe”.
- **AZ EGRI FEHÉR/FEKETE – Interneten** a www.uj.ciszterciekegerben.hu/ honlapon található **Gimnázium** linken. A honlap gondozója *Kaibás Gábor Márk*, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma olvasható, ill. letölthető.
- **KÖSZÖNET AZ ADOMÁNYOKÉRT!** – *Puky Pál* (é. 1943.) Peterborough (Kanada) – 100 euró, *N. N.* (Németország) – 200 000 Ft, *N. N.* (Franciaország) – 50 euró.

HALOTTAINK

Őszi Ferenc 1945-ben Budán érettségizett kedves diáktársunkat bizonyára kevés egri öregdiák ismerte. Újságunkon keresztül volt velünk kapcsolatban. Nagy segítségünkre volt a szerkesztés munkájában. Mint magyar-szakos tanár ő volt a szövegeink szigorú korrektora, így jól ismerte az egri ciszterci öregdiákok világát is. A Budai Fehér Fekete újságnak volt szerkesztője, és ebben a munkában tőlünk is kapott viszont segítséget. Április 17-én hunyt el. Újságuk húsvéti számát még el tudta készíteni. Hűséges ciszterci diák volt, emlékéit őrizzük!

Diáktársunk, akinek halálhíréről értesültünk:

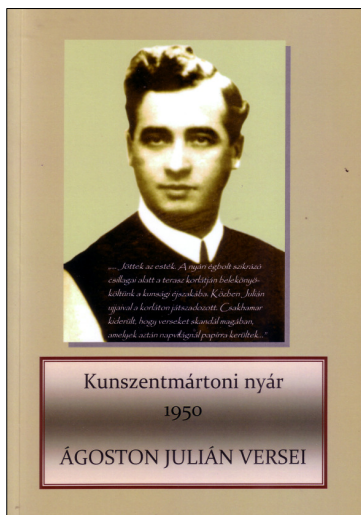
Kerey György (é. 1952) – Budapest–Eger
Jankovics Iván (é. 1941) – Svájc

Czapek József (é. 1951) – Szigetszentmiklós

Requiescant in pace!

Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál: *Oláh Gyula, 1114 Budapest, Bartók Béla út 25. III. 5/A*
tel.:(1) 386 2295 vagy *E-mail: olah.gyula3@chello.hu*

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)
Megjelenik Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.
Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt.
Felelős szerkesztő: Oláh Gyula

- **MEGJELENT ÁGOSTON JULIÁN** tanárunknak 1950 nyarán, kunszentmártoni internálás alatt írott verseinek kötete. A verseket – melyekhez illusztrációkat *Kelecsényi Ákos* ciszterci tanár készített – ebben a formában *Józsa László* nyugdíjas kunszentmártoni tanár őrizte meg, aki mint diák az internált ciszterci atyák önzetlen segítőtje volt. A kötet Ágoston Julián több, eddig nem ismert versét is tartalmazza.

HAJNALI ZSOLTÁR

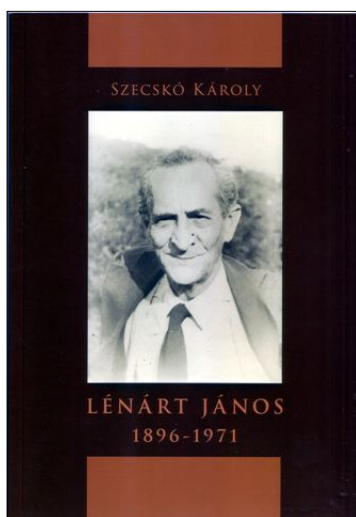
Megnyílt méhedből kiszakadt a reggel,
lidércálmokkal terhes éjszaka;
hajnalt köszöntő napunk, ó, te vedd el,
amitől rettegünk, amit a ma

fagyott fejekre légy te is hulló áldás,
simítás minden fáradt homlokon,
amíg az éjjel vissza nem oson.

titkos burokja rejteget magában,
hozz fáradt szívünkre pihentető
és nagynyugalmú perceket, vidáman
futó órákat és a szenvedő

Imáink fénylő koszorúd megáldják,
s amíg te áldasz, mi nem rettegünk.
Az éj riaszt: Mi lesz akkor velünk?

1950. aug. 1.

- **DR. LÉNÁRT JÁNOS** tanár úr életéről és munkásságáról jelent meg könyv a Egerben a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság kiadásában. „A Feldebrőn született Lénárt János Eger közéletének emblematisztikus tanáregyénisége volt a két világháború között és a II. világháborút követő szűk három évtizedben. A történelem-földrajz szakos tanár hatalmas munkabírással, példaértékű tartással szolgálta választott otthonát, Eger városát” – írja a könyv szerkesztője.

A Szent Bernát gimnáziumban nem tanított, de ennek a kornak ciszterci diákjai is – elsősorban a cserkészek – jól ismerték és tisztelték. Három „Lénárt fiú” volt diák-társunk, és rajtuk keresztül is közelebb éreztük magunkhoz. A „Jegyző-internátus”-ban – melynek ő volt az igazgatója – sok diák-társunk közvetlen kapcsolatban volt vele.

A könyv írója, *Szecsó Károly* kutatásai eredményeképpen megismerhetjük Lénárt tanár úr életútját, cserkészeten végzett különösen értékes nevelő munkáját. Képet kapunk az egri vár feltárási munkájában végzett szerepéről, ahol szorososan együttműködött Pataki Vidor ciszterci tanárunkkal. Külön fejezetben ismerteti a szerző a természetjárás területén végzett igen eredményes szervező munkáját.

Dr. Csank István és Szkladányi József diák-társaik visszaemlékező írásait is megtalálhatjuk a könyvben.

- **Dr. RENN OSZKÁR** diák-társunkat, Diákszövetségünk alelnökét 80. születésnapja alkalmából Eger város polgármestere, dr. Habis László köszöntötte: „...Olyan műszaki értelmiségi, aki sokoldalú, mindig is Eger közösségért dolgozott. Most is vállal közéleti szerepet, civilként is aktív. Az általa szervezett Egri séták kifejezi azt, amiért szeretjük ezt a várost – mondta a polgármester. – Több könyvet írt, elkötelezettje a tudományos ismeretterjesztésnek...”

Renn Oszkár Egerben érettségizett, a miskolci egyetemre járt, 56-ban a forradalmi diákszövetség egyik vezére lett. Két év börtönbüntetést kapott, 19 hónapot ült, majd szabadulás után jött a fizikai munka, végül diplomázott, majd doktorált.

Diák-társai is szeretettel gratulálnak, köszönve a diákszövetségünk és iskolánk érdekében végzett önzetlen munkáját. Ad multos annos!

- **Dr. GONDA IMRE** 1948-ban végzett diák-társunk gyémántmiséje volt június 23-án a Szent Bernát templomban, melynek több éven át volt a templomigazgatója. „Imre atya hálaadó szentmisét négy pap – *Veres Árpád, Csizmadia István, Hugyecz János* és a szervita *Fülöp* atya – koncelebrálásával mutatta be. Istennek hála, már a templom felújított orgonája kísérte a hívek énekét a zsúfolásig megtelt templomban. A szentmise elején Hugyecz János templomigazgató köszöntötte Imre atyát, majd a hívek nevében *Fábián Zsuzsanna* ciszterci obláta. A Kolping Egyesület nevében pedig *Bisztriczki László* világi elnök mondott köszönetet prézesüknek. A szentmisét jó hangulatú agapé követte a templom melletti hittanteremben – számol be az ünnepről *Fábián Zsuzsa* ciszterci „öregdiák-társunk”.

Gonda Imre a középiskola VIII. osztályát végezte a Szent Bernát gimnáziumban. Felszentelése után káplán majd plébános volt az egyházmegyében. 1970–72 között Rómában ösztöndíjas, majd 1972-től 2005-ig, nyugdíjba vonulásáig Egerben a Hittudományi Főiskola tanára, közben 1992–96 között a Pápai Magyar Intézet rektora volt Rómában.

Diákszövetségünk nevében mi is szeretettel köszöntjük kedves diák-társunkat, köszönve templomunkban ma is végzett szolgálatát.

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja

*Minden öreg és fiatal ciszterci diáknak
áldott karácsonyt és boldog új esztendőt kívánunk!*

Iskolánk 325. éves jubileumára készülünk...

2014. évben jubiláló gimnáziumunk történetét Kovács Ottó, a Gárdonyi gimnázium történelem tanárának most készült – *A Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium vázlatos története* c. tanulmánya a 325. évet az alábbi szakaszokban tárgyalja:

1. A jezsuita iskola (1689–1773)
2. A gimnázium első ciszterci korszaka, a pilis-pásztói ciszterci időszak (1776 – 87)
3. Az egri királyi gimnázium tizenöt éve (1787 – 1802)
4. A gimnázium második ciszterci korszaka (1802 – 50)
5. A gimnázium harmadik ciszterci korszaka (1850 – 1921)
- 5.1. Egri Nagy-Gymnasium (1851 – 61)
- 5.2. A Cisterci Rend Egri Katolikus Főgymnasiuma (1862 – 1921)
6. A gimnázium negyedik ciszterci korszaka, a Szent Bernát Gimnázium (1921–48)
7. A Gárdonyi Géza Gimnázium évtizedei (1948–1997)
8. A gimnázium ötödik ciszterci korszaka, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium (1997–)

Az újságunkban ezt a felosztást követve szeretnénk egy két hosszabb rövidebb írással ismertetni iskolánk történetének szakaszait.

A jezsuita iskola (1689–1773)

Az Egri Főegyházmegyei Levéltárban őrzött – a jezsuita rendházakban kötelezően vezetett – *Historia Domus Agriensis Societatis Jesu* két kötetében az 1687–1773 közötti évekről az iskolában történekről is beszámolnak: felsorolva a tanárokat, az osztályokban tanulók létszámát és ismertetve a fontosabb eseményeket, köztük a majd minden évben előadott szindarabokat is.

Erre a forrásra épülő írások alapján foglalta össze Kovács Ottó tanár úr a fenn említett tanulmányában e korszaknak történetét:

„Az intézmény indulásakor a tanítást Chrastel János „scholarum magister” és egy világi tanító kezdte meg, és végezte 1696-ig. Majd folyamatosan növekedett a jezsuita magiszterek és az évfolyamok száma. 1755-re kiépültté vált a gimnázium, mivel hat magister teljes tantestületként tanított hat osztályt. Az egyes osztályok elnevezése:

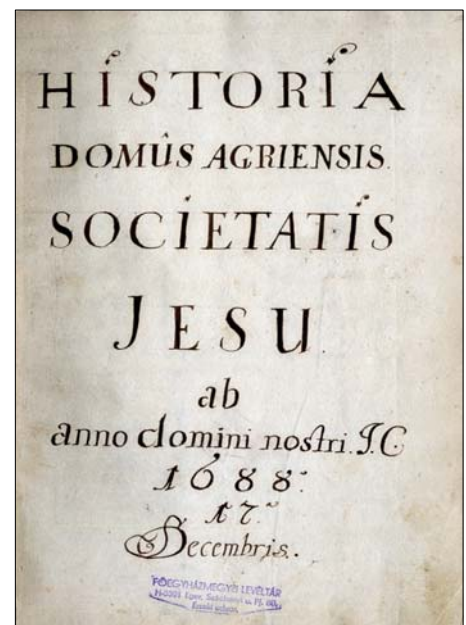
1. parva,	4. syntaxis (syntaxisták),
2. principia (tanulói: principisták),	5. poetica (poéták),
3. grammatica (grammatisták),	6. retorika (rétorok).

A fő tananyag 1–2. osztályban az elemi latin nyelvtan és alapvető szókincs, 3.-ban nyelvtan, 4.-ben mondattan, 5.-ben költészet, 6.-ban szónoklat. A tanárok sűrűn váltogatták egymást, a tanítás egységét a rend tanítási szabályzata („Ratio atque Institutio Studiorum Societatis Jesu”) biztosította 1741-ig, ugyanis ekkor vezették be Egerben III. Károly oktatási rendeletét. A latin nyelv, költészet és szónoklat mellett megjelent a tanrendben a történelem, a földrajz, a számtan. Az első színelőadást már 1692-ben megtartották, s az előadások általában latin nyelven folytak. Az ünnepek szervezése mellett, akadémiák (vizsgák) megtartása jelentett feladatot a diákoknak. A tanulói létszám fokozatosan növekedett, 1766-ban 572, 1768-ban 645 főnél tetőzött. 1743-ban Handler Ignác kanonok volt az, aki a szegény tanulók segélyezésére létrehozta az első ösztöndíj alapítványt, melynek értéke ötszáz r. forint volt. A vallásérkölcsei nevelés keretét az 1696/97-es tanévben megalakult Mária-kongregáció jelentette. Szigorú fegyelem alatt nevelték diákjaikat. A lépcső alatt egy öl széles, sötét börtön is volt. A felosztáskor, 1773-ban hat magister eltávozott, míg Valter Pál rektor és három beteg és öreg pap Egerben maradt.”

***

E korban iskolánknak jelesebb diákjairól nem igen találunk említést. Éppen ezért érdekes amit *Kiss Péter: Hatszáznyegen Eger múltjából* c. könyvében olvashatunk *Katona József* (1732–1811) szerzetes, történetíróról, aki középiskoláját az egri jezsuita gimnáziumban végezte.

Elete főművében az eredeti történeti dokumentumanyagot feldolgozó, máig forrásértékű *Historia Critica Regum Hungariae* (I–XLII. Pest, 1779–1817) 27. kötetében olvasható: „Én még mint gyermek sok török maradványt láttam Egerben, mivel szállásom is török házból, s az iskola is, melybe jártam török kápolnában vagy mecsetben volt ... Szállásom volt Udvardi Pálnál, ki 103 éves volt, mikor ... 1744-ben meghalt, ... aki sokszor sírva beszélt el ... előttem, ki akkor ez iránt még nem igen érdeklődtem, hogy mennyi rosszat kellett tapasztalnia és szenvednie a törököktől, kik Egernek 90 évig urai voltak.” Udvardi Pál háza a mai Maczki Valér utcában volt.

Borítón Jean Bellegambe (1470–1535/36) francia festő Le Cellier-i oltárképe (triptichon részlet)
A képen Szent Bernát (bal oldalon) és leánytestvére Humbelina (fekete bencés ruhában)

EGER FELSZABADUL A TÖRÖK URALOM ALÓL

Elkezdődik az oktatás iskolánkban...

1687 júniusának legvégén Antonius Caraffa német katonai egységei, Koháry István magyar csapatai, Gombos István putnoki kapitány katonái és Vécsei István hajnácskői kapitány katonai egységei zárták körbe Eger azzal a céllal, hogy a nagyszámú török sereget egyszerűen a kiéheztetéssel elvonulásra kényszerítsék. A törökök, mintegy 12 000 katonával a városból majdnem hat hónapig ki nem mehettek még azért sem, hogy a hatalmas török seregnek a legszükségesebb élelmiszert beszerezzék. Caraffa seregei a Bükk hegység Eger felé tartó oldalában helyezkedtek el, a hatvani hóstyát Koháry István csapatai biztosították s Gombos István és Vécsei Sándor pedig azt vállalták, hogy meggyőzik Pecsí Csorbáziát és még egy magyar tisztet, hogy utazzanak el Bécsbe s hagyassák a császárral jóvá az alábbi szerződést. A kivonulásig pedig sem nem vásárolhatnak, sem nem szerezhetnek a törökök maguknak élelmet. Ha viszont a kivonulást elkezdi, már az első jelentősebb állomásnál kenyert vehetnek a török egységek számára.

A szerződés szövege az alábbi:

Eger városa minden erődfélményével, ágyúival, fegyvereivel s azok tartozékaival, óráival, harangjaival adasék vissza Generalis Caraffának.

1. Eger török katonái, valamint hozzátartozóik védő és támadó, lö-, szűrő-, vágó- fegyvereikkel távozzanak el a városból december hónap 13-án.

2. A török férfiak és a nők akadályoztatás nélkül kötelesek elhagyni Eger, de távozzanak azok is, akik keresztény magyarokból törökökké lettek. Akik ennek ellenére maradni akarnak, elfoglalhatják egykori ingatlanait, házaikat, javaikat.

3. A törökök ingatlan vagyonuk elszállítására 250 szekert kapnak, s a távozni szándékozók pénzeiket, lovaikat, juhaikat és szekereiket is magukkal vihetik. 5 aga, azaz magas rangú török személy azonban biztosítékul a városban köteles maradni addig, amíg valamennyi török el nem távozik.

4. Az Egerben maradóknál senki ne merészeljen törököktől kérni löfegyvert vagy kardot.

5. A távozóknak biztonságáért 400 germán lovast bocsátunk a távozóknak rendelkezésére Tokajtól egészen Nagyváradig. Ha a lovasok vissza fognak térni Debrecenbe, ekkor küldjük az 5 egri ágát, akik ezután szabadon eltávozhatnak és Tokajban adunk nekik 400 kenyert.

6. Valamennyi foglyot Egerben szabadon kell bocsátani!

7. Az egri törököknek megengedjük, hogy itt Egerben vagy az úton, ahol erre egyáltalán nekik lehetőségük nyílik, maguknak élelmiszert vásároljanak, ha ezt egyáltalán nekik tisztjeik engedélyezik.

8. Ezen szerződés megkötése alkalmával lelkünket a teremtő Istennek ajánljuk, és a legszentebb szándékkal tesszük ugyanezt Mohamed Mustafa tiszteletére, amit pecsétünkkel is megerősítettünk abban a reményben, hogy ugyanígy cselekszik generalis Caraffa is.

Datum Octaus die Lunae Szeffer anno 1687.

A szerződéstervezetet Bécs elfogadta, s így a mintegy 12 000 kiéheztetett török elhagyta több mint kilencven esztendő után Eger városát. Útirányuk nyomán követhető. A maklári kapun kellett a törököknek kilépnie Egerből, s Füzesabonyon át Tiszafüred volt az útirány, innen tehát a Hortobágyon kellett a törököknek áthaladni, majd Debrecenből Váradig mentek. Várad ekkor még a török fennhatóság alatt volt, 1660-ban ugyanis Várad városát elfoglalta a török. Erről tanúskodik Szalárdi János emlékirata is, ezért elképzelhető, hogy itt a törökök esetleg több napot is eltölthettek, innen azonban nekik tovább kellett menniük olyan területig, ahol a török hatalom még erős és stabil volt. Egy bizonyos, a szerződés szövegében a legtávolabbi célpont az akkor még török fennhatóság alatt álló Nagyvárad volt. 1692-ben azonban Várad már magyar kézre került.

December 18-án Eger felszabadulását Caraffa rendelkezése szerint hálaadó szentmisével ünnepelték, s decembernek ez a napja még a 20. század legelején Egerben iskolai szünnap volt. Az ünnepélyes hálaadáson megjelent a jezsuita Pusztabonyák Istvánon kívül két minorita páter, egy franciscanus és két világi pap és még néhány jezsuita is. Jelen volt a hálaadó Te Deumon Caraffa, Koháry István, Koháry János, Michael Fischer a szepesi camara első commendánsa és a vár prefectusa Tingermann Lipót valamint báró Lasanszky kapitány és Schwazpach kapitány és még sokkal többen mások.

Talán még egy hét sem telt el a város felszabadulása után, amikor a felajánlott két hatalmas telek közül Pusztabonyák István jezsuita atya kiválasztotta a jezsuita rend számára kedvezőbb telket. Ez egy nagyméretű, nem egészen üres telek volt, amelyet a mai Csiky Sándor utca, a Városház utca, a Széchenyi utca és a Bródy Sándor utca határolt. Ide erre az enyhén lejtős területre építették fel a mai Széchenyi és a Csiky Sándor utca alsó szögletében az iskolát, amely a mai Dobó gimnázium Fő utcai szárnyának egy részével azonos. A mai Csiky utcával párhuzamosan készült el később a rendház kétemeletes épület-szárnya, s amikor a gimnázium épülete már kicsinek bizonyult a tanulók számára, akkor építettek egy új, kétemeletes gimnáziumi szárnyat. A rendház fő utcai szárnyát már csak a XX. században építették meg, s ezzel és a templommal beépítették az úgynevezett quadrumot, hiszen a Bródy Sándor utcával párhuzamosan a jezsuiták felépítették a város egyik legszebb barokk templomát.

A telek kiválasztásánál Pusztabonyák Istvánt az a lényeges szempont vezette, hogy a telek lehetőleg távolabb fekvő legyen a vártól, hiszen eddig a vár mindig a harci események színhelye volt. Az is szempont volt, hogy az Eger patak medrétől is távolabb essék, hiszen az esetleges áradás a rend és az iskola működését súlyosan akadályozhatta. A másik telek a minoritáké lett, számukra már nem adatott meg a választás lehetősége, de az kétségtelen, hogy a minoriták teleke vízszintes terület volt, itt tehát

az építkezettek nyugodtan, a lejtő ugyanis nem akadályozta az építés menetét. Viszont az áradás veszélyének minden jelentős hóolvadáskor ki voltak téve, s a ma is használatos minorita telek egészen közel fekszik az egri vár tövében.

A jezsuiták birtokába került telken egy török dzsámit azaz templomot is találtak. Ezt az épületet természetesen a felszentelés után azonnal igénybe is vették, s ezért a hálaadó Te Deumot már itt, ebben az épületben tartották a győztes seregek. Több lakóépület is maradt itt a jezsuitákra, ezeknek egy részét a rend tagjai vették használatukba, s a lakóépületeknek egy másik részeiben viszont az iskola osztályait helyezték el. Az utóbbi természetesen teljesen tökéletesen azért nem sikerülhetett, mert a kicsiny házakban nagyobb terem, amelyben több tanuló is elférhetett volna, nem akadt.

A jezsuita iskolában tehát a tanítás már 1689-ben megkezdődött. A házfőnök P. Podl Kelemen lett, aki egyben betöltötte az ünnepi, német nyelvű egyházsónok tisztét is. A saját templomukban a magyar egyházsónok Bellusi Ferenc volt. S a harmadik jezsuita a Szent Mihály tiszteletére emelt városi templom szolgálatát látta el. A tanítást egy világi tanítóra bízták, akiről a házfőnöknek nem volt túlságos jó véleménye. Mert sok mindennel elfoglalta magát, s amikor más munkával bajlódott, akkor a gyerekeket egyedül hagyta az osztályteremként használt egykori török házban.

A három jezsuitának gondoskodniuk kellett tanteremről, templomról és rendházról is, ahol legalább szerényen, hárman meghúzhatták magukat. A fiatalságra feltétlenül szükségük volt: a gyermekeknek a legalapvetőbb vallási ismereteket kellett átadniuk, a nagyobbakra a szentségek kiszolgáltatásánál, a kongregációnál, a körmeneteknél volt szükség, de a fiatalok legfontosabb feladata a tanulás volt. Az írást, olvasást, a számolást meg kellett a gyermekeknek tanulniuk, s a szertartások latin nyelvűsége miatt pedig latin nyelvi ismeretekre is szükségük volt. Kezdetben csak ötven tanulót számláltak, később, még ugyanebben a tanévben azonban számuk százra gyarapodott. A tanítás első feléve után az osztályt három részre – idősebbekre, fiatalabbakra és a legkisebbekre – osztották. Az idősebbek később részt vettek az egyházi szolgálatban is, ministráltak a szentségek kiszolgáltatásánál, elől haladtak a temetéseknel, a körmeneteket irányították, sőt a templomban még a kántori szolgálatot is ellátták.

1691-ben a grammatisták száma volt 12, a principistáké 13, a parvistáké 16, volt a világi magiszter tanította a 21 minorest és 35 declinistát. A legkisebbek száma kb. 200 volt. Bosik Ignác három hónap múlva eltávozott az iskolából, s helyette Nagyányáról jött egy fiatalember, Joannes Horovszki, aki év végéig kitarzott a tanítás mellett, de láthatóan alkalmasabb is volt a tanításhoz, mint elődje.

Minden magyarországi, erdélyi és európai jezsuita iskolában a rendszeres tanulás mellett kötelező erővel játszottak a diákok színpadon is. A színpadot Egerben a

szabadtéren állították fel. Első alkalommal 1692-ben léptek színre az egri diákok, az előadott színjáték tárgya Divus Gallicanus, azaz Szent Gallicanus volt. A következő esztendőben, 1693-ban Bacchus e Bibulo in laboriosum vinicolam conversus címmel komédiáztak a diákok. Bacchust vitték színre, aki természetesen napjainak javarészét a kocsmában töltötte, elhatározta azonban, hogy kocsmázás helyett ezután a szőlőművelés nehéz munkájában vesz majd részt. Még 1694-ben Bacchus iszákosságán nevettek a diákok.

1700-ban azonban Telekessy István egri püspök kívánságára a dráma tárgya már Dobó István és az egri vár védelme volt, s ezentúl minden esztendőben egy vagy két színdarabot bemutattak a diákok. Ennek a játéknak a színtere mai orgonás volt, amelynek sétányai vagy csak első és második sétánya volt a színjáték tényleges helye. Tehát szabadtéren játszottak, s arra a várból kölcsönöztek használatlan török és magyar fegyvereket, zászlókat, sőt még ágyút is, amit a játék adott pillanatában, természetesen nem éles lösszerrel el is sütöttek. Kiváló hely volt ez a szabadtéren történő drámai cselekmény színrevitelére. Enne a darabnak a színrevitelénél jelen volt Telekessy István egri püspök, aki maga rendelte meg a témát és az előadást az iskola vezetésétől.

Az 1754-ben elkészült iskola – a mai Dobó gimnázium – épületének második emeletén jezsuiták két színháztermet, egy kisebbet és egy nagyobbat építettek, az utóbbit rögtön a lépcsőház mellé tették azért, hogy a közönség gyorsabban a színjáték helyére találjon. A kisebb teremben a rhetorok és a poéták szónoklattani és költői kísérleteit hallhatta, nézhetette egy szűkebb közönség, a nagyobb színházban pedig, ahol már a függöny, a díszletek és a jelmezek sem voltak ismeretlenek, ha egy nagyobb közönség előtt játszott az ifjúság. Egyébként több nagyobb város jezsuita gimnáziumában találkoztunk két színházteremmel.

Az új épület átadási ünnepségének legemlékezetesebb másfél órájában színre vitték a nagyobb teremben Faludi Ferenc, az egykori római jezsuita gyóntató darabját, a Constantinus Porphyrogenitust. Ezen az előadáson jelen volt Barkóczy Ferenc egri püspök, aki természetesen az előadás költségeihez hozzá is járult, s a szereplők jutalmazásáról ő gondoskodott.

***

A gimnázium alapításától szinte napjainkig számtalan jeles eseményt ért meg ez az oktatási intézmény, s második világháború fegyverei még alig hallgattak el, ebben a gimnáziumban már görög tragédiát mutattak be. S a színjátékokról szólva azt is el kell mondani, hogy e sorok írójának első színi élményét egy görög dráma jelentette, amit felsős diáktársai adtak el az iskola színpadán. Szophoklész Antigonéja volt ez a darab. Majd néhány évvel később, de még a gimnázium államosítása előtt Herczeg Ferenc Híd című drámájának voltam nézője az egri Szent Bernát gimnázium tornatermének ideiglenes színpadán.

Kilián István

GÁRDONYI EMLÉKÉV

Gárdonyi és a ciszterciék

Tordai Ányos dr. (1879–1938) középiskoláját gimnáziumunkban végezte, ahol 1913–1924 között a magyar és a latin nyelv és irodalom tanára volt, és „...mint igazgatóhelyettes részt vett az intézet vezetésében, sok esztendőben irányította a Vitkovics-önképzőkör működését; ünnepélyeinknek, színelőadásainknak nemcsak rendezője, de többször programadója is volt és ismeretterjesztő előadásainkat nemcsak szervezte, de nagyon értékes előadásaival vonzókká, közkedvelteké is tette. S mindezek mellett volt ideje arra is, hogy a város minden nemzeti, társadalmi és kulturális mozgalmában szinte nélkülözhetetlenül részt vegyen, jeles tankönyveivel és ifjúsági szépirataival pedig a maga nevének is, a ciszterci jellegnek is becsületet szerezzen” – olvashatjuk az 1924/25. tanévi Értesítőben.

1924-től haláláig a bajai ciszterci gimnáziumnak volt az igazgatója.

Gárdonyi Gézához meleg barátság fűzte. Az író halála után az ő kezdeményezésére jelölték ki sírhelyét az egri vár Bebek bástyáján. Kapcsolatban volt Gárdonyi Józseffel, az író fiával, akinek Az élő Gárdonyi című könyvéhez írt tanulmányában

foglalja össze a nagy írónak a *családhoz, az asszonyhoz, Istenhez és Egerhez* való viszonyát. (Amit nem tudtunk Gárdonyiról – Budapest, 1935)

Az itt közölt írás a *Gárdonyi–Társaság Első Évkönyve 1924 c.* kiadványban jelent meg.

A LÁTHATATLAN EMBERNÉL

Csodálatos természete van a hajnalka-virágnak! A keleti ég alján felpirkadó első derengésre, a szunyadó természetet költögető szellő csengettyű-szavára ő ébred elsőnek. Bontogatja az érkező napsugár elé szoknyácskáját. Egyik a lilát, másik a pirosat, harmadik a csíkosat. Azután kidugja fejcskáját s alázatos hódolattal bókol az aranyos kocsiján fölemelkedő Napkirálynak. Szellő lengeti szárát: fürdik a hajnalka-virág a friss levegőben. Bársonyos sugár simogatja köpenyét: szégyellősen reszket a hajnalka-virág a fényes özőnben.

De csak addig fürdik friss levegőben, bársonyos sugárban, amíg a Napkirály aranyos kocsija messze jár. Mire a derengés reggelre fordul, mire többi virágpajtásai is kinyitják illatozó szirmukat, mire a Napkirály tüzes ajka felcsókolja a reggeli harmatot: sok hajnalka-virág már újra fejére vonta lila-piros-csíkos szoknyácskáját s elrejtőzött a fény elől, a madárhimnusz elől, a szél, a vihar, a kutató emberszem elől ...

A hajnalka-virág a láthatatlan virág.

* * *

Csodálatos volt a természete Gárdonyi Géának is. Megindult az akácvirágos faluból, a muskátlis ablakú iskolaházból, a gólyák, méhek, kis libák és kék pillék országából. Megjárja a kis városok hallgatag utcáit, ámul idegenül az egymásról mindent tudó kis emberek között. Kérve-kellve belekerül a nagyváros forгатagába is, ott tévelyeg csodálkozó szemmel az ismeretlen emberek áradatában. De még hajnal van. A hírek, a dicsőségek, az elismerések a napja csak most van kelőben. Kikitarja lelkét a rá-rászökkenő napsugár előtt, föl-főlemeli karját a csalogató babérkoszorú után. De csak pillanatnyi bódulás az. Érzi, hogy a napsugár nemcsak melegít, éget is. Tudja, a babérkoszorú nemcsak pályadíj, hanem nyűgös teher is.

És mire a hajnal után megjön a teli-sugaras reggel, mire szárnyait erőseknek érzi biztos repülésre: ott hagyja a tülekedő nagyvilágot, megépíti remeteházát az egri Sáncon, Dobó vára fölött s elrejtőzik a hírnév elől, a magasztalás himnusza elől, az irodalom egyre piszkosabb hullámai elől, az irigy és gonosz emberszívek elől.

Negyedszázadon át láthatatlan ember volt Gárdonyi Géza.

Azt akarom elmondani, hogyan találkoztam a láthatatlan emberrel először és legutószor.

Apró egri diák-koromban magam is voltam az egri Sáncon lakója. A legszélső ház az Egedre vezető út felé Takács uram, csizmadiamester uram düledező viskója volt. A házikóval szemben, a Szent István emléktől megszentelt Királyszerk pástján, ahol valamikor jó Balassi Bálint is ugratta lovát, játszottuk nyaranta a longa metát, tél idején a ház mellett, az Egednek húzó domboldalon ereszkedtünk alá, nagy vakmerőséggel gyalgoló szánkóinkon.

Az élet hosszú évtizedekre messze sodort tanulóvárosomtól. Mikor jó tíz éve visszakerültem oda állandó lakásra, első gondom lett fölkeresni régi tanyámat, a Sáncon és csöndes-neves lakóját, Gárdonyi Géát.

Barátságos nyári délután indultam fölfelé a Hóhért-parton. Itt lakott valamikor nemes Eger városának halál mestere. Milyen különös: a Hóhért-parton át visz az út annak a lakásába, aki annyi nemes alaknak teremtett életet, örök életet.

Takács uram viskója eltűnt. A telken hívogató-csalogató kis paradicsom. Előtte végig vasrácskerítés. Megállok s nézegélek befelé. Sudár fenyőfák között nyílik egy-egy rés. A kerítésen belül bokrok csak gyermekmagasságban, hogy a kilátást ne fogják el. Visszatekintek. Alattam a fél-város, mögötte a Hajdu hegyi sző-

lők, jobbra a felnémeti völgy, fölötté a kopasz Bélkő, köröskörül a Mátrával ölelkező Bükk s a messzeségben magasodik a Mátra koronája, a Kékes. A nagy remete lelke szabadon repülhet mindenfelé.

A bokrok között magasra nőtt pázsit. A pázsit között fehérhabú csermelyként betonból öntött keskeny utak. Lombos bokor, tövében vasasztal, körüle néhány szék. Pihenő, pipázó és kilátóhely. A telken két csinos cserépszindelyes épület. Egyiknek elöl két ablaka, a másik hosszában húzódik. Ott a bejárás is. Arrafelé megyek, át a kiskapun.

Szürke bozontos kutya vakkant rám. Az ajtóban öreg karszék, benne a töpörödött, ráncos arcú, de csillogó szemű, mosolygó ajkú anyóka, a mester édesanyja. Íróember édesanyját mélységesen tudom tisztelni. Íróembernek csak jó édesanyja lehet. Lehajtok, megcsókolom a kezét. Nem akarja engedni.

– Csupa ránc, meg durvaság az én kezem, lelkem. A vénségtől, meg a munkától. Mert nézze csak, egy öreg bejáróval magam tisztogatok itt mindent. Nem panaszkép mondom, a világért se! Úgyis addig él az ember, amíg mozogni tud!

– A Mesternél óhajtanék tisztelkedni!

– Jókori jött, édes fiam. Délutáni időben szereti Géza a vendéget. Csak délelőtt ne háborgassák. Akkor kurtán bánik velük.

Átípeg velem keresztül az udvaron, a másik házhoz.

– Itt a nagy ház, az én házam, meg a két unokámé, Sándoré, meg Jóskaé. Sándor a szőlőbe ment, érik már a szilva, meg hátha zsendül már a szőlő is. Géza kívánta estére. Jóska meg valami új könyvért ment le a városba. Ő szokta megvenni apjának az új könyveket.

Csönd és kedves nyugalom az egész portán. Árnyékos fák végig a dombra hajló kert útjai mellett. Fecske csicsereg az eresz alatt, bűgő galamb hátul az ormon. A folyosó tövében véges-végig tizes-piros tulipán.

– Géza kedves virága, magyarázza a néni, török földről hozta a hagymáját.

A folyosó végén falra festett Mária-kép a kis Jézussal. A könyöklő mellett urna, meg valami pogány szobor.

Az átjáró szoba nyitva áll. Abból nyílik az utca felé a hálólház, a kert felé a dolgozószoba. Bekopogtatunk az üvegajtón. Hallván moszatolásunkat, a Mester már jött elénk a pihenőszékből.

– Vendéget hoztam, fiam – mondja a néni – s magunkra hagy.

Álltam már szemben nagy urakkal, híres emberekkel eleget, mégis megilletődés futott át rajtam. Akkor láttam először Gárdonyi Gézát.

Akiről már sokat hallottunk, annak arcát, alakját, hangját meg is festi képzeletünk. Mikor aztán először kerülünk vele igazában szembe, sokszor megesik, hogy csalódunk. Akár jobbra, akár balra. Ez a csalódás a találkozásakor mindig lehangoló érzéssel jár. Én nem csalódtam. Képeiből, írásaiból, hallomásból olyannak képzeltem el a Mestert, amilyen alak előttem állott. Hogy hát nem csalódtam, a megilletődést a nyugodt biztosság érzete váltotta fel. Csak a megszólítással akadtam meg. Könnyű a sor azzal szemben, akinek rendes társadalmi foglalkozása van. A banális, hazug és nagyozó címzések

helyett állását nevezem meg. De mi az állása az íróembernek? Az olyannak, aki se rangot, se rendjelet, se tanácsosságot nem kapott, de nem is kért soha. Mesternek szólítsam, mikor ez a titulus kijár minden hosszúsörényű akarnoknak! Nagyságos úrnak? – ez meg a legolcsóbb, épen azért a legordenárébb titulázás. Hát kerülgettem inkább a magyar emberhez illő egyenes beszédet s ma is érzem még, ez a tétovázás zavarta meg csupán lelkem nagy örömét.

Megvallom, jóembereim már előbb ejtettek rólam némi szót a Mesternek. De szíves fogadását, meleg szívét és meleg szavát még se bírom az ajánlásnak betudni, sem az én semmi-személyemnek. Azt csak az ő jó szíve, a porszemet, hacsak egy kicsinyke fény csillan is rajta, – megbecsülő érzése magyarázza. Ültet maga mellé a bőrszékre, keresi elő a füstölőnivalót az asztalfiából – az ő szájából se szakadt ki a pipa egy percre sem – hozatja a saját szőleje-termette piros vizet, így mondta tréfás szóval a vörös bort s mintha régi-régi ismerősök lettünk volna, meleg bizalmassággal kérdez, felel, magyaráz.

Én meg ámulva hallgatom.

Régen volt már, mindenre nem tudok visszaemlékezni. De két téma a fejembe ragadt. Egyik a modern irodalom volt. Az ejtett csodálatba, mennyire ismeri a Mester minden kérdését, minden jelenségét. Nemcsak nagy nekilendülését, de apró megrebbenéseit is. Itt a csöndes remeteszobában, hová, azt hittem, a külső világból csak a madárdal, meg a sánci gyerekek játékszava hangzik be.

– Még a fészket ülő anyamadár is le-leszáll néha, hogy el ne felejtse a repülést, – magyarázza szelíd szóval a Mester. Egyszer-egyszer évente megjárom Pestet, összeülök jó embereimmel, szedem magamba a sok újságot, véleményt, magasztalást, dorongolást, a táskám telerakom új könyvekkel s itthon a nagy csöndességben kivilágosodik előttem minden. Sok jóbarátom van erre is, arra is, fölkeres hol egyik, hol másik s itt pipaszó mellett, piros víz mellett észre se veszik, hogy tanítványukká alakodom. De én már nem tudom beleélni magam az új írók világába...

A másik téma még jobban érdemes említésre. Arra fordult a szó: az Isten rabjai után ír-e újabb történeti regényt?

– Nem merek benne bízni – mondja elgondolkozva. Pedig szeretném folytatni a Láthatatlan ember-t. Ha már Atilát megtiszteltem, Árpádnak is hódolnom illenék. Szeretnék írni Vatha vezérről is, aki ép olyan szabadsághős, mint Rákóczi. Aba Samu királyról, aki jó ember volt, apja volt a népnek, csak hogy a német krónikások befeketítették. Össze is gyűjtöttem már, ezekre gondolva, egy könyvtárnyi könyvet. Az a három-négy polc mind odavág, mutat a fal mellett véges végig húzódó könyvállvány közepére. De csak szeretném. Nem lesz belőle semmi. Nem bírom – pénzzel!

Megütődtem. Hogy szabadul be az aranyborjú a költészet berkeibe!

– Mert pénz kell a történeti regény becsületes megírásához. Sok pénz. Nem írnek le egy évszámot, míg utána nem jártam, igaz-e. Nem indulok egy-egy oklevél adatain, míg a magam szemével nem láttam azt a levéltárban, múzeumban. Nem festek le csatateret, míg magam is ott

nem jártam. Hogy Török Bálint áristomáról, a Héttoronyról, igazat írhassek, lementem Konstantinápolyba. Pénz kell a történeti regény megírásához, sok pénz... Én meg szegény ember vagyok!

De szeretném e mondatokat fülébe kiáltani sok lelkiismeretlen írónak!

Esteledett, elajánlkoztam. Hiába kerestem, a köszönetnek, a hálának méltó szava nem jött a nyelvemre. Hogy ily kedves barátsággal fogadott, gondolatait ennyi melegséggel, terveinek titkát ennyi bizalommal föltárta előttem.

Kiléptünk az udvarra. Egy-egy elkésett napsugár bolyongott még a fák között, de a vén Eged orma fölöttünk már sötétbe borult. Alant a kettévágott Bolyki-bástya szorosában fölfelé kapaszkodik a putnoki vonat. A Mártonffy-rét aljában munkásnép igyekszik nagy dalolva a Cifra-hóstyá felé. A Királyszerk mezőjén már nem a longa méta járja; most hangzik az üdvriadalom az utolsó gólon. Távolabb a nap robotjában elfáradt város.

– Mért mondják, szolt mosolyogva a Mester, hogy remeteéletet élek? Nincs-e előttem, körülöttem, mellettem a ziháló élet? – Csakhogy én nem vagyok a közepében. Így jó!

Valóban, így volt jó. Ott a csöndes magányosságban békén és nyugodtan kereshették fel a láthatatlan embert a láthatatlan emberek. A régi ősök visszavarázslott lelkeit, a világrázó Atillákat, a titokzatosan égő Emökéket, az ábrándozó Zétákat nem zavarta ott a villamos csengése, a gyárak bűgása, az autók túlkölése, a modern élet vásári zsibaja. Valóban, így volt jó. Csak a szomszédba kellett menniök, hogy meglátogassák a kedves íródeákat az öreg egri vár halhatatlan hősei, az erőlelkű Dobók és Bornemisszák, a leghívebb feleség s a legszeretőbb anyja: Czeczey Éva és asszonytársai. Valóban, így volt jó. Az alvó város sok keresztes tornya odahívta-csalogatta a szelíd, betűvető fráter csöndes cellájába a liliumlelkű Margit királyleányt, az ártatlanul szerelmes Jancsi frátert, a boldog, múlt idők boldogabb és szentebb egész világát.

Valóban, így volt jó. Gárdonyi Gézának az egri vár mellett, az egri sánc magányos remeteházában kellett eltöltenie életének legmunkásabb negyedszázadát, hogy befizethesse a magyar irodalom kincsházába műzsájának *legdrágább értékeit*.

Legutószor halála napján látogattam meg a láthatatlan embert. Ősz volt. Borús, csepergős, szomorú délután.

A Mester hajnal óta halott. Az utcasarkokon a város gyászjelentése. Sok házon fekete lobogó. Életében kevesen ismerték, holtában mindenki magáénak vallotta. Dobó városa megbecsülő kegyelettel vonta le a fátyolt a láthatatlan emberről. Hadd lássa immár mindenki az embert, aki életében annyi becsületet szerzett városának, hogy holtában bízást magasztalhatja a dicső múlt idők elporladt hősei közé. Eszterházy püspök líceumának nagytermét készítik már a nagy halott méltó fogadására. A város legszebb temetőjében, az egri várban, keresik már méltó pihenő helyét.

Odafönn megint az öreg néni fogad. Most ő békéll kezemhez megtörten, könny nélkül zokogva. Nyolcvanhárom éves öregasszonynak nincsenek már könnyei.

– Hét gyermekem volt, hatot már eltemettem. Mindig bíztam, hogy engem már szegény Gézám temet el. De-hogy is, ő is előre ment!

Sárga, fonnyadt levelek takarják az udvart. Az eresz alján üres a fecskéfészek. Dermedten kókad le a piros tulipán szára. A folyosó végén olyan szomorú a Mária képe.

Benyitok az első házba. Ott eddig sose jártam. Szemben velem még nyitott koporsóban a Mester. Olyan idegen a fekete ruhája – ünnepi gálában alig láttam máskor. De olyan megszokott a nyugodt orcája – mindig ilyen békésnek láttam azt. Csakhogy ép a szemét tartja behunyva. Hosszúra nőtt öszes haja koszorúként homloka körül. Minden vonása elsímult. Keze összekulcsolva melle fölött. Csak sárga, csak halovány nagyon. Ajkán a békés megnyugvás, mintha csak most hangzottak volna el róla az „Útrakészülés" imádságos szavai:

Jó Égi Ember. Mindeneknek Atyja,
kihez hajlunk, mint a fű a Nap felé,
az én szívem kétség nem szorongatja,
midőn indulok végóráim elé;
a halál nékem nem kivégzés, börtön,
nem fázlaló, nem is rút semmiképpen;
egy ajtó bezárul itt lenn a földön
s egy ajtó kinyílik ott fenn az égen, –
ez a halál...

Valóban, ez a halál. De jaj, ez a halál ott ül a hálószoba képein, miket maga festegetett kedveseiről. Ott ül a nyugasztaló ágyon, amelyben a hathetes betegség kínjait szenvedte. Ott ül az ablaksarkában, honnan oly szívesen nézegette a hegyek közé bukó Napkirályt. Ott a hegedűn, melynek húrjaiból pár nap előtt még reszkető kézzel csalogatta ki a darumadár búcsúzó nótáját. Ott ül a dolgozó szobában a nagy tetőablak alatt, az íróasztal karosszékén s minden jajok közt ez a legjajabb, mert az a szék örökre üres marad.

Letérdeltem a koporsó elé. Jöjjetek most ide, ti Isten rabjai, te liliumlelkű szent királyleány, te gyermekét ábrándozó Jancsi fráter és te kemény Szikardus páter és ti mindnyájan szelíd és kedves Emökék, Czeczey Évák, Eszterek, Idák, Kékszemű Dávidkánék – és jöjjetek ti is bátor, harcos és küzdő emberek: Atillák, Zéták, Bornemisszák, Ábelek, Szunyoghgyak – ti-ti mindnyájan, teremtő lelkének örökéletű teremtményei: imádkozzatok velem együtt édes atyátokért...

Mikor pedig eljött az ősz, hiába várta a derengést a hajnalka-virág. Csúf dér csipdese leveleit, hideg metsző szél rázta száradó ágacskáit. Hiába erőlködött a hajnalka-virág szirmait nem tudta kinyitni többé.

Örökre láthatatlan maradt.

... A halott költő arcára borították a szürke terítőt. Koporsójára rászögezték a födelet. A koporsót alábocsátották a Bebek-Bástyán Dobó hős fiainak csontjaival vegyült anyaföldbe. A sír fölé hatalmas keresztfát állítottak, rajta e pár szó, amint a Mester rendelte: Csak a teste...

Mert csak a teste lett örökre láthatatlan. Lelkét látjuk, érezzük és csodáljuk munkáiban.

Beszámoló a 2013. évi érettségi találkozóról – II.

65. évesek – (1940–1948) v. Rássy Paulin osztályának öregdiákjai találkoztak Budapesten szeptember 14-én a jubileum ünneplésén.

A „Vas”-találkozót a derű mellett beárménykolta az osztálytársak magas elhalálozási száma. A hajdani 52 főt számláló érettségizetből már a korábbi 60. éves találkozón a megjelentek száma 20 fő volt. Közben már nyolc fő az örök hazába költözött. A mostani jubileumra kiküldött meghívó 12 volt. Négyen kimentették magukat, négy főtől válasz nem érkezett. Végül az összejevetelre négy fő érkezett.

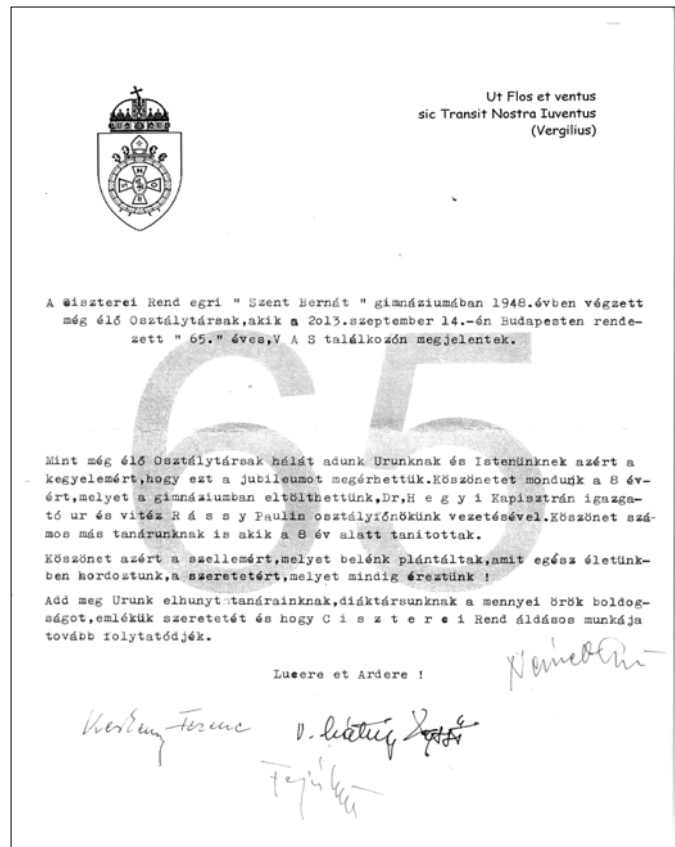
Beszélgésünk főleg nosztalgikus témájúak voltak. Kézbe vettük az egykori ballagási meghívót és az ott névsorban lévő valamennyi Osztálytársunk jellemző tulajdonságait vettük sorra. Mosolyogva említettük meg humoros egykori megnyilvánulásukat.

Még az étlap betekintése előtt rövid imával emlékeztünk meg az egykor elhunyt kedves tarárainkról és Osztálytársainkról. Az ebéd után Mátray Dezső egy „emléklapot” nyújtott át a jelenlévőknek, melyet aláírtak.

A találkozón jelen voltak: *Fejér György* Egerből, *Németh György* Piliscsabáról *Keskeny Ferenc* és *Mátray Dezső* Budapestről.

Azzal távoztunk a „Trombitás” étteremből, hogy remélhetően a 70. éves jubileumi összejevetelen is találkozunk!

Szervező és beszámoló: v. Mátray Dezső

Az 1948-ban végzett osztály tablója

ERDÉLYI GUIDÓ TANÁR ÚRRA EMLÉKEZÜNK

Ez évben volt születésének 120. éve, jövőre emlékezhetünk halálának 30 éves fordulójára. Egerben 11 éven át tanította a történelem-földrajz tárgyakat. Szigorú, de igazságos tanárnak ismertünk, akinek óráin igen fegyelmekkel ültünk a padokban, és majd mindenki komolyan készült óráira – esetleges szekundáknak ugyanis még egyéb következményei is voltak...

Bán Ervin diáktársunk – kinek 7 éven át volt osztályfőnöke – írásával idézzük fel alakját.

1893. május 14-én született Sopronban Guidó atya, a cisztercita áldozópap. Mintegy másfél évtizeden át az egri (korábban a pécsi) rendház lakója, élete végén a rend szeniorja (Magyarországon legidősebb tagja) – osztályfőnök úr. Neve a polgári anyakönyvben: Erdélyi Imre volt. 1934-ben került Egerbe, ahol a második osztálynak lett a főnöke. Ő volt az én osztályfőnököm is, s az maradt hét éven át.

Nem tartozott a város előtérben mozgó emberei közé, s több tanártársától eltérően nem vállalt társadalmi szereplést. Nem emlékszem, hogy az érettségi híreken kívül egyszer is láttam volna a nevét a helyi sajtóban. A nevelőmunkája azonban egy cseppet sem volt kisebb értékű, mint a többieké. Történelmet és földrajzot tanított, tehát nem rázós, „bukató” tárgyakat. Becsületesen konzervatív ember és

pedagógus volt, nem lépett be az akkori idők sodrásába, nem kereste a népszerűséget, nem titkolta, hogy ellenzi a kor egyre talajtalanabb divatjait. Konzervatív „alapállásból” ítélte el keményen és megalkuvás nélkül a fasizmus minden fajtáját és rögeszméjét. Olyan pedagógus volt, akiért nem lehet rajongani, de akit általában szeretnek a diákok, aki a hibáival legfeljebb kivételesen hívja ki az ellenszervet. Tanítványainak a szeretetét sokszor érezhette később, a rend feloszlata után, amikor magára maradt.

Van egy-két érdekes emlékem róla a diákságon kívül is. Ott voltam a miséjén, amelyet a rendház pincéjében tartott, harminc órával a szovjet hadseregnek a városban való megjelenése után, 1944-ben – elsöpétek, szentáldozás... S mindmáig meghatottan emlékszem arra a levélre, amelyben doktorrá avatásomhoz Isten áldását kívánta.

A rend feloszlata után magányosan tengődött alkalmi munkákból, az egyház nem tudott megélhetést biztosítani neki. Egyszer elbocsátották éjjeliőri „állásából”, mert „felderítették”, hogy pap volt. A hatvanas években kezdődött enyhülés az ő sorsát is érintette. Tanári nyugdíjat kapott, igaz, nagyon keveset. Aztán a rendnek sikerül egy szállást berendeznie megöregedett tagjainak Budapesten. Itt viszonylagos nyugalomban munkát is kapott: a belvárosi plébánián segített, mint a gazdasági ügyek intézője és mint gyóntató, még nyolcvanas éveiben is.

Utoljára a harmincöt éves érettségi találkozónkra jött el, a negyvenedikén már nélkülöznünk kellett: Székesfehérvárra költözött a rend ottani intézményébe, hosszas szenvedés után ott érte a halál, néhány nappal kilencvenegyedik születésnapját követően 1984. május 20-án. Nagyon szép volt a temetést megelőző szerzetesi mise, amely közösen mondtak a rend még életben lévő és Magyarországon kitaró tagjai. S az egykori gimnazisták ősz hajú és megilletődött csoportja követte koporsóját a rendi templom kriptájába. A mi osztályunkból ketten voltunk ott, egy orvos és jómagam.

Egy sajnálatosan befejezetlen és nem látványos, de értékeket hagyományozó tanári pálya volt az övé.

Van-e Egerben látható nyoma? Felkerült-e az ismét rendi gimnázium falára valamelyik érettségi tabló, amelyen láthatják az ő fényképét? Nem tudom. Megérdemelné, hogy ne csak tanítványainak emlékében éljen s ez egyre sűrűbb kíváncságot, mert lassan-lassan már az egykori diákok is elvonulnak...

Az írás 1993-ban jelent meg a Heves Megyei Hírlapban

* * *

Az érettségi találkozón Erdélyi tanár úrról sok diáktörténet hangzott el, felidézve a sokszor nagy izgalommal átélt óráinak hangulatát. Ebből a gyűjteményből való *Wolsky Agenor* (érett. 1944) kis „szösszenete”:

Nagy divat volt diákéletünkben a VKM-oktatófilmek vetítése. Ehhez tudni kell, hogy Erdélyi tanár úr nem szerette, ha a gyerekek magyarázata közben fészkelődtek, mocorogtak. Nos, ilyenkor a következő szöveget adreszálta a vakaródzó delikvens felé az Ő egyéni, éles és velőig hatoló hangján:

»Mit fogtál, hol fogtad, ingben, gatyában?»

Az érintett fiú igen kellemetlenül érezte magát. Mit ad Isten, földrajz óra második felében, felelések után és magyarázattal összekötve, Erdélyi tanár úr filmvetítést rendezett az elsőtétített osztályteremben. Sötétben biztonságosabb a diák közérzete, s talán ez determinálta *Sasvári Jancsít* is, aki sasszemével a vetítógép gyér fényénél konstata, hogy Erdélyi tanár úr megvakarta viszkető térfelét. Éles hangja, utánozva a tanár úrét (talán jobban sikerült mint az eredeti), kegyetlen élességgel hasított bele a sötétségbe:

»Mit fogtál, hol fogtad, ingben, gatyában?»

Még a levegő is megfagyott, amikor a tanár úr a függönyöket elhúzatta és a „tettes” kiléte után érdeklődött.

Hogy végül is az eset nem torkollott tragédiába, azt mi a tanár úr létező humorérzékének tudtuk be.

VÖRÖS URALOM – KÖSZÖNÖM, NEM!

Egy életút a XX. század második felében

Mohi Sándor 1949-ben

törekvő emberségét megőrizni.

A „felszabadulás” során, melyet menekültként Sopron városában éltem át, kezdett megérlelődni bennem, 16 éves diákban az elhatározás: elhagyom az immár idegenné vált hazát. Horthy kormányzónk helyett kommunista pártfőtítkárral uralkodó, rendezett keresztény élet helyett istentagadó proletárdiktatúra. Hogy hogyan és mikor fogom elhagyni a bolsevista hordák által megcsúfított és megalázott hazámat, az persze csak egész halványan derengett előttem a messze távolból. Így nem maradt más hátra, mint 1945 májusában hazatérni kiinduló pontomra, Ózdra.

Az infláció rohanva tette meg pengőromboló útját. A havi fizetés, melyért talán még 10 tojást vehettél, két óra múlva semmit sem ért. Édesapánk hozta a havi fizetését, rohantunk a „Gyűjtőra”, ahol a pénzért vettünk, amit venni lehetett. Cigaretét, fűzetet, kerékpárpedált, mindegy volt. A választék nem volt nagy. Jól emlékszem, egyszer Édesapám fizetéséből vettem 10 darab kerékpárpedált. Ilyesmivel indultunk a hét végén Édesapámmal az Alföldre „batyuzni”. Valami élelmet mindig szereztünk: kukoricalisztet, napraforgóolajat és más efféle csemegéket. Hazaérve korgó gyomorral láttunk a „kincsek” fogyasztásához. Ez tartott, ha jól emlékszem, '46 augusztusáig. Akkor jött az új pénznem, a forint. Egyszerre minden kapható volt, ha pénzed volt.

'45 szeptemberében nem mentem vissza Egerbe, hanem az ózdi állami gimnáziumban folytattam tanulmányaimat, mint VII. osztályos tanuló. A nyolcadik is eltelt, közben letettem az autóvezetői vizsgát is. Érettségi után Budapestre kerültem a „Heinrich-Frölich-Klüpfel Aknamélyítő Vállalat”-hoz, mint sofőr és adminisztratív dolgozó. Ez eredetileg osztrák cég volt.

Akkoriban nem volt egyszerű állást kapni. A cégtől való névszerinti kiigénylés után a szakszervezetbe kellett belépni, onnan aztán tovább küldtek a Párthoz. Ott azzal az érveléssel sikerült kibújni a tagság alól, hogy most tanulom Vladimir Iljics Uljanov és Joszif Dzsugaszvilit, no meg Marx-Engels tanait, még nem érzem magam érettnek a belépésre. Ezt akkor megértették az elvtársak, de nem felejtették. Vasárnaponként 8–9 óra körül csengetés a lakásomon. Két egyén áll a lépcsőházban: jöttünk „agi-

Mohi Sándor iskolánkban 1938–44 között volt diákja. Fiatalkorának izes stílusában emlékezik vissza 1949-ben kezdődő, életveszélyes, epizódokban is bővelkedő külföldre vezető útjára, majd hosszú kalandok utáni „révbe érkezésére”.

Vallja: a ciszterci nevelés is részes abban, hogy embertelen viszonyok között is volt erőtartaléka jóra

tálni”. Körülbelül egy óra hosszat beszélgettek arról, amit ők se igen értettek. Ezenkívül hetente egy este kellett jelentkeznem továbbképzésre.

A HFK cégnél egy Amerikából importált használt személyautót vezettem. A márkája: Packard. Ez a kocsipersze többször volt műhelyben, mint a vállalatnál.

És itt kezdődik önkéntes disszidálásom története. Éppen egy autójavító műhelyben, melynek az akkori időben még megtűrt „maszek” tulajdonosa, Szisz András mester volt.

1949. április 9-én szombaton, délidőben elhajtottam a Szisz céghez. Kis műhelye a Szabadság-híd pesti oldalán, a Duna-parton volt. A motor főtengely csapágyait kellett regulálni. Délután két óra körül taxival jött oda két jól öltözött férfi, autójuk defektesen a Szabadság téren áll, be kellene vontatni ide a műhelybe. Mivel Andris nem fogott bele az én autóm javításába, megkértek, húzzam én be a Packarddal. Odamenet rögtön beavattak szorongató helyzetükbe. Hogy miért lehettem számukra megbízható, sosem tudtam meg. Akkoriban az ÁVO rémuralma és perei a csúcsponton voltak. Őket, a budapesti USA követség dolgozóit az ÁVO valamilyen okból, vagy éppen ok nélkül le akarta tartózkodni. A követség utasítására el kell hagyniuk az országot. Autójuk egy Stoewer-Sedina BMW gyártmányú kocsikardántörés miatt használhatatlan volt. Mivel még az éjjel, vagyis olyan gyorsan, mint lehet, menekülniük kellett, kértek, vigyem őket Jugoszláviába. Ha sikerül Belgrádig eljutni, az ottani követség meg van bízva továbbjuttatásukkal, pár nap múlva már New Yorkban leszünk.

Ez az ajánlat nekem a várva-várt alkalomnak tűnt. Belementem. A kocsijuk behúzása után hazahajtottam a Himfy utcába. Kofferomba behajigáltam, ami kezem ügyébe került. A garázsban az ügyeletesnek mondtam: az oroszok behívtak a központjukba, mint már azelőtt többször megtörtént, ügyeletes tevékenységre. Ezzel tudtam hamis nyomot hátrahagyni. A műhelyhez megérkezve átpakoltuk leendő utasaim poggyászát a Packardba, búcsú Andristól, irány a Soroksári út, az útkereszteződésnél rátértem a szegeói útra. A következő benzinkútnál feltekinttem.

Ideje, hogy három utasomat, jobban mondva sorstársaimat bemutassam. Mint később megtudtam, valóban a pesti USA követségen dolgoztak. Jó, és mindenben szorosán összetartó emberek. Hárman SEROYSZKY-nak nevezték magukat. Seres Tamás, Schmitt Roy, és Klinovszky (keresztnevét elfelejtettem), 25 év körüliek. Klinovszky mindenben a vezető személyiség.

Szeged városába beérkezve már megkezdődött a „tánc”. Egy alak zseblámpájával integetve került a kocsifényszórója elé. Klinovszky vette át az autótban a parancsnokságot. Álljak meg – mondta. Az egyén, zseblámpáját kikapcsolva, politikai rendőrnek nevezte magát. Civil ruhája, bőrkabátja is erre vallott. Hogy Budapestről, a körözésről tudott-e, sohasem tudtuk meg. Szálljunk ki a kocsiból, igazoltatás. Zseblámpáját újra felkattintva vizsgálta az igazolványokat. Majd hivatalos hangon felszólított, hajtsak a rendőrségre, ő beül a kocsiba. Mi beszálltunk. Seres mellettem, Schmitt jobb hátul, Klinovszky bal hátul. Klinovszky úgy tett, mintha beengedné maga-

mellé, de hátra lökte, és rám ordított: hajts tovább! Utasaim visszanezve látták, hogy a rendőr hanyatt fektében pisztolyt rántott, és kezdett volna lőni, de a pisztoly nem funkcionált. Lövést nem hallottunk, míg a következő kanyarban eltűntünk a helyszínről.

A térkép szerint Bácsbokod, Bácsborsód, Katymár felé tértünk le. Jó iramban hajtottam tovább, az éppen történeteket nem is tudva olyan gyorsan feldolgozni. Klinovszky Schmitttel a hátsó ülésről irányítottak a valószínűleg az amerikaiaktól kapott igen pontos és részletes térkép alapján. Már azt is tudták, hogy Katymár után a harmadik dűlőútra kell balra letérni. Onnan már csak pár száz méterre van a határ. A határ fehér karókkal van jelezve, melyek kb. 50–50 méterre voltak egymástól. Valahogy mégis eltévedtünk a nagy izgalomban. Már Katymár után jártunk, amikor egy egyedül álló tanya tűnt fel előttünk. Klinovszky Schmitttel a tanya ajtajához ment, én a kazal mellett parkoltam. Hamarosan egy húsz éves, ingbe-gatyába öltözött, és félelemtől reszkető parasztfiúval együtt tűntek fel. A fiút mellém ültették és megparancsolták neki, hogy az immáron nem messzi határt mutassa meg. Klimovszky ajánlotta neki, gondolja meg, átviszi őt is. A fiú kérte, hogy ne vigyük át, ő pontosan megmutatja, merre tartunk. Körülbelül egy kilométert tettünk meg, mikor szólt, hogy álljunk meg, a határ 100 méternyire egyenesen előttünk van. Kiengedtünk, majd első sebességgel hajtottam a dűlőúton tovább. S mit tesz Isten, éppen 100 méter megtétele után két magyar katona állja utunkat. A fényszóró kéréjében állnak a nem mindennapos látványt vizsgálva. Az egyik a géppisztolyát szegezi az autóra. Hozzájuk érve stoppoltam, lecsavarva az ablakomat. A fiatalabb, de valószínűleg magasabb rangú rászól az idősebbre: „Töltse csőre!” Ő pedig az ablakon keresztül pontosan a sofőrre, rám irányította a géppisztolyát. Az öregebbik a csőre töltés után a gépkocsi hátsó felére célzott.

Ebben a pillanatban kivágódik a bal hátsó ajtó, Klinovszky, a nap hőse ordít rá a két katonára: „Ruszkigrancia kontrollá”. A géppisztolyos – aki nem volt egy ijedős alak – visszaordít: „Dokument jeszty?” Erre Klinovszky: „Jeszty!” A kabátja belső zsebében talál egy zsebnaptárt, leszakítja a fedelét, és nyújtja ki a géppisztolyosnak. (Ezt később mondta el nekünk.) A géppisztolyos a bal karjára akasztja az addig rám szegezett lövés számát, nyúl a felé tartott „dokumentért”. Ebben a pillanatban ordít Klinovszky: „Hajts tovább!” Én erre magamtól is rájöttem, első sebesség, „vollgáz”, kuplung, bal láb hirtelen hátrahúzva: kocsink a lehető legnagyobb sebességgel vágódik előre, most már persze minden lámpát kioltva, egyenesen a vaksötétségbe hajtván. Talán 30–40 méter megtétele után jönnek a géppisztolysorozatok. Az öreg baka is oda-oda pörköl a puskájával a motorzúgás irányába... Mint később kiderült, az öreg puskájából kapta a Packard az egyetlen találatot. A bal hátsó oldalon a kocsipadlóján siklott el a lövedék, s a bal sárhányónál a motor mellett hagyta el a kocsit.

Gondolatmenetük az lehetett: ha mégis oroszok, és ők lönek, abból baj lesz. Ha nem oroszok, hanem szökevények, az még nagyobb baj. Ez alatt a gondolkodási idő alatt tehetjük meg a 40–50 métert, talán az életünket is megmentve.

Alig hangzottak el a lövések, amikor 40–50 km-es sebességgel haladó kocsink első tengelye egy kb. ½ m mély árokba esve hirtelen megállt. Első gondolatunk az volt,

hogy kézigránátot dobtak utánunk. Mintha parancsszóra történe, a négy egyszerre kinyíló ajtón négyen egyszerre ugrottunk ki. Szaladni kezdtünk eddigi haladási irányunkba anélkül, hogy tudtuk volna, hová. Talán pár kilométert, talán kevesebbet tettünk meg, futásunk is meglassult. Ekkor éreztem először vér-ízt a számban. Az árokba eséskor bevertem államot a volánba, s a nyelvemet a szemfogammal teljesen átharaptam. A nyelvem aztán óráról-órára dagadni kezdett. No, de mostani helyzetünkben ez mellékes volt. Már virradni kezdett. Április 10-ének napja volt kelőben. Fehér karóssorhoz érkeztünk. A mi oldalunkon, talán 200 méterre tőlünk pedig egy magasfigyelő fatorony került a szemünk elé. Fel sem ocsúdtunk, amikor puska lövést hallottunk, s előttünk vagy 10 lépésnyire felporzott a föld. Nyomban földhöz vágtuk magunkat, s vártuk, mi lesz a folytatás. A legrosszabb volt, hogy nem tudtuk, Magyarországon vagyunk-e, vagy Jugoszláviában. Nem sokat kellett várnunk, a túloldalról csörtet felénk egy katona karóssorig, fenyeget és integet: menjünk át az ő oldalára. Mint később rájöttünk, abban a hiszemben volt, hogy mi Jugóból disszidálunk Magyarországra. Mivel láttuk az egyenruhájáról, hogy jugoszláv, felszólítását megfogadva szaladtunk oda hozzá, ezúttal véglegesen elhagyva Magyarországot.

Éjjeli gyalogtúránk során a sötétségben valószínűleg több alkalommal léptük át oda-vissza a határt, olyan szerencsésen, hogy egyszer sem ütköztünk járőrbe.

A katona a hátunk mögé került, és integetett, menjünk előtte a kitaposott gyalogúton. Nemsokára egy másik katona is hozzánk szegődött. Most már bátrabbak lettek, s mutatták: „gore raki”, kezeket fel, s jó iramban haladni előre. Még puskatussal is biztattak, ha szerintük nem haladtunk elég gyorsan. Talán 15 perc múlva értünk egy házhoz. Határőrház, ők „kariolának” nevezték.

Mivel csak szerbül tudtak, nem tudtuk magunkat megértetni. Még mindig azt gondolták, hogy tőlük szöktünk volna Magyarországra. Kézzel-lábbal, s a porba rajzolt ábrával megértettük velük, hogy mi autóval jöttünk Magyarországról, s az autó itt van valahol a határon egy árokban. Ez már tetszett nekik, rögtön járőrt küldtek ki. Talán két óra elteltével nagy örömmel, nevetve, táncolva jönnek vissza: – „Ima kola”, megvan az autó. A következő kérdés: „Koje sofer?” Én jelentkeztem. Katona köpenyt, derékszíjat, katonasapkát, „titovkát” kaptam, a két katonával mentünk az autóhoz. Messziről megláttuk sík területen a Packardot, talán 40 lépésre tőle jókora csoportosulás. Magyar katonák, tiszték, altiszték, bakák, talán ávosok is. A karóssor másik oldalán állnak. Most értem meg, miért kaptam jugó katonaköpenyt. Üljek be az autóba, próbáljam indítani. Az indítót megnyomva csak egy zörejt hallatszik. A motorházat felemelve látom a bajt: a ventilátor az ütődéskor a hűtő közepén fúródott át.

A történeteket eddig mai emlékezetemből írtam le. 1950-ből, a trieszti lágerben készült feljegyzéseim, melyeket már többször kerestem, előkerültek a padláson levő öreg kofferből. Sajnos, csak pár nap története, mégis szó szerint írom le, éppen az akkori, ma nekem is érdekes zsargonban. Akkori feljegyzéseim idézését újra fogom jelezni.

A jugók elkezdtek tanácskozni, én eközben körüljártam a kocsit. A hátuljához érve láttam meg a karosszérián egy kis lyukat. A lövedék a baloldalon, a kocsipadlóján ment végig, senkit sem sebesítve meg közülünk. Tovább nem kutattam a golyó útját, mert eközben a

szomszédos állami gazdaságból megérkezett két muraközi ló hámmal, drótkötéllal, kocsisal.

Nemsokára bámész néptömeg vette körül a kocsit, figyelvén a történeteket. Először is az árokból kellett kiszabadítani az autót. A drótkötélet a hátsó féderhez erősítettem, a lovak nekifeszültek. Rövid huzavona után sikerült kirántaniuk. A drótkötél elég hosszú lévén, a lovak orra majd a magyar tiszt urakat érintette. Drámai pillanatok voltak. Én arra vártam, mikor nyitnak tüzet derék bakáink. De nem történt semmi. Egykedvűen bámulták a nem mindennapi jelenetet. Majd a kötelet az első lökhárítóhoz kötöttem, s a volán mögé ültem. Mondanom sem kell, hogy az okos jugók mind a kocsiba tódultak, csodálták az ülések rugózását, bekapcsolták a rádiót, rögtön követelni kezdték, hogy fogjam Belgrádot, ami nekem egyáltalán nem sikerült. A lovak vígan kocogtak, én pedig a fáradtságtól néhány sor elszundítottam, egyszer az utolsó pillanatban riadva fel ahhoz, hogy az árokba ne kössünk ki. Körülbelül egy félórás kocogás után egy faluhoz értünk. Kérdésekre mondták, hogy Rigycán vagyunk. Egy „dufartos” („durch-fahrt” – átjárás – a szerk.) ház előtt álltunk meg. Kinyitottuk a kaput, s betoltuk a kocsit. A kocsis a lovakkal eltűnt. Három társam az udvaron már vígan mosdott egy tekenő vízben. Már régebben begyalogoltak a „kariolától”. Mint utóbb kisült, az őrsön voltunk. Engem felszólítottak, hogy minden, a zsebemben található tárgyat tegyek ki az asztalra. Majd a zsebem dömbe köve elsüllyesztették a „kancellárián”. Időközben, mivel itt sem tudtunk szót érteni, előkerítették egy 8–10 év körüli kisfiút, aki perfekt használta a két nyelvet, s rövid kihallgatást tartottak. Mi is kérdezhettünk. Engednek-e átmenni az országon Olaszországba? Mikor mehetünk? A gépkocsit vihetjük-e magunkkal? Hogyne! Igen! – feleletet kaptunk minden kérdésünkre, s nyugodtabban ültünk az asztalhoz, amelyet időközben megterítették az udvaron. Bőséges és jó kosztot tettek elénk, amit persze én a megdagadt nyelvemmel alig tudtam nyelegetni. Hamarosan fel is hagytam a próbálkozással. „Ebéd után” az udvaron csellengtünk, majd 4 óra körül két katona érkezett egy civil ruhással. Intettek nekünk, hogy készüljünk. Beszédbe eredtünk a civil magyar jövevénnyel. Bánhegyi Sándor, bácsalmási postamester volt, zentai rokonaihoz igyekezett. Nemsokára indultunk. Az egyik baka előttünk, a másik mögöttünk. Előzőleg biztosítottak róla, hogy a kocsit utánunk fogják vontatni. Kérdéseinkre, hogy hová megyünk, és miért gyalog, kiterő választ adtak. Délután 5 óra körül járhatott az idő. A falut elhagyva egy földúton haladtunk tovább, Körülnézve a tájon, hatalmas pusztaságban találtuk magunkat. Itt-ott egy tanya-gazdaság, de falunak, városnak, amíg a szem ellát, nyomát sem láttuk. Kezdett sötétedni. Még mindig semmi nyoma lakott területnek. Már megtehetünk kb. 25 km-t. A sötétség beálltával a másik jugó is a hátunk mögé került. Iszonyatos gondolat ötlött az agyunkba. Ezek kihozták erre az elhagyott pusztaságra, s itt végeznek velünk. Gyanúnkat megerősítette, hogy az éj beálltakor a másik baka is a hátunk mögé ment. Úgy gondoltuk, azért, hogy agyonlövésünkkor társa meg ne sebezze. Én, és mindannyian az Egek Urához fohászkodtunk, leszámoltunk életünkkel. eközben minden pillanatban vártuk a sorozatot. A jugók talán kitalálták a gondolatunkat, s megfélemlítésként levették vállukról a gépisztolyt, s elkezdtek éktelenül csattogtatni. Mondhatom, nem kívánom senkinek azt a 1½–2 órát, amely ekkor

eltelt, míg végre fényeket pillantottunk meg magunk előtt. Ha ki akartak volna végezni, megtették volna a pusztaságon, s nem egy falu közelében,

Egy újabb erős félóra után benn voltunk a faluban. Itt a határőrség parancsnokságának a házába vittek be. A falut Bajmok-nak hívták. Kevés várakozás után átvittek a szomszédos ház udvarára. Mint másnap megtudtuk, ez az UDBA parancsnoksága volt. (Mint a magyar ÁVH, vagyis a jugoszláv politikai rendőrség.) Mindezen pillanatig bíztunk a jugókban. Bízunk abban, hogy valóban átengednek országukon, vihetjük magunkkal a gépkocsit, és hamarosan elhagyhatjuk határukat Olaszország felé. De amikor egy baka előjött, kinyitva az ajtót, s invitálva a sötét odúba való belépésre, egy csapásra megszűnt minden bizodalomunk. A bajmoki UDBA fogdájában voltunk. Még hallottuk a kulcs csikorgását, amint ránk zárták az ajtót, majd minden elcsendesedett. Tapogatózva sötétben egy a fal hosszában elnyújtózó fapriccsre akadtunk. A kimerültségtől nem sok kedvünk volt gondolkodni, vagy beszélgetni. Hamarosan mély álomba merültünk.

Másnap reggel, április 10-én, jó késő lehetett, amikor felébredtünk. Egy kicsit vártunk, hogy valaki felénk jöjjön, de kevés eredménnyel. Így hamarosan kopogtatni, zörgetni, majd rugdosni kezdtük az ajtót. Negyedóra múlva csikorog a zár, egy poros „milicáj” ordítózni kezd ránk. Valószínűleg átkozódott. No de mi rá se rántottunk, mutogatni kezdtük, hogy éhesek vagyunk. A kútnál elkezdtünk mosakodni, majd kijött az irodából egy jobban öltözött legény, valószínűleg tiszt, s egyet beszöflött közlünk. Én, ha jól emlékszem, harmadik voltam a kihallgatáson. Rengeteg marhaságot kérdezett tőlem, többek között feltett egy találos kérdést is: kit vagy kiket bírok jobban: az amerikaikat vagy az oroszokat? Pár pillanat gondolkodás után azonban ügyesen megoldottam a dolgot, s válaszoltam: én idejöttem Jugoszláviába, hallván, hogy itt igazi demokrácia van, itt akarok dolgozni. Egyébként a politikához nem értek, s nem is érdekel.

Meg kell még jegyeznem, hogy az iroda tele volt Sztálin, Lenin képekkel, s vörös csillagokkal. A felelet láthatólag tetszett neki, és körülbelül ennek a feleletemnek köszönhetem, hogy nem vágtak vissza Magyarországra. Hogy jól feleltem, azt pedig Bánhegyi Sándornak köszönhetem. Ő oktatott ki mindannyiunkat a hosszú Rigyica (Regőce)–Bajmok-i út alatt. Társaim mindezek ellenére kitarítottak amellett, hogy Nyugatra akarnak menni. Miután felvették a jegyzőkönyveket, az udvari asztalra tettek részünkre fekete kenyeret, marmeládét, s mi falatozni kezdtünk. Majd délután 4 óra körül az állomásra kísért mind az ötünket két koszos baka. Egy ott ácsorgó öregtől félve kérdeztük meg, merrefelé megy most vonat. Válasza, hogy Zombor felé. Megnyugtatótt. (Tehát nem a magyar határ felé.) Még az UDBA-n kérdeztük, hogy mi lesz a gépkocsival? Biztosítottak, hogy traktorral vontatják utánunk.

A vonaton több magyar ajkú utas utazott velünk, nők, férfiak. Beszélni nem engedtek velük. Nem tudtuk elképzelni, miért néznek olyan sajnálkozva ránk. Egy-két nap múlva a zombori börtönben értettük meg ezeket a sajnálkozó pillantásokat. Kb. 1½ órai utazás után érkeztek meg Zomborba. Itt az állomásról az UDBA-ba kísérték, ahol mind az ötünket egy kis szobába telepítették be.

Körülbelül fél órai várakozás után betoppan a szobába egy bőrkabátos, børsapkás, kb. 160 cm magas vigéc

kinézésű alak. Előbb átható pillantással végigmért mindnyájunkat, majd ránk ordított: „Magukat az ÁVH küldte!” Klinovszky felelt a kérdésre: „Maga hülye, nem látta a puskalövést az autón?” Erre visszafelelt: „Vigyázzanak magukra, mert mi az ilyen Conti-utcai csavargókkal hamar elbánunk!” E kis diskurzus után kiment. Mint később megtudtuk, a UDBA zombori főnökéhez volt szerencsénk személyesen. Engem nemsokára a másik szobába kísérték, majd egyórai várakozás után beszóltotak az irodába. Egy másik kis pók volt bent, magyarul jól beszélt, s megkezdte kihallgatásomat. Rengeteget firkált, majd géppel leírta vagy 6 másolattal. Én kintartottam bajmoki ideám mellett, hogy ide dolgozni jöttem. Kérdezett a többiekéről, mondtam, hogy róluk semmit sem tudok. Aláíratta velem a jegyzőkönyvet, s mondta, hogy most megyünk aludni. Mi naivan gondoltuk, hogy valami szállodába fognak kísérni. Egy milicáj jött velünk, s kísért az állomás felé. Kérdeztük, hová visz. Magyarul nem tudott, így csak egy szót hajtogatott: „Szpáva, szpáva”, aludni, aludni. Majd a szürkületben kibontakozott előttünk egy nagy fehér ház, vasrácsos ablakkal, magas kőfallal körülvéve. Ebbe a házba tessékeltek be bennünket. Bent már vártak nagy örömmel. A kancelláriába vittek mindnyájunkat. Ékes szerb nyelven szóltak, hogy adjuk le a nadrágszíjakat, cipőfüzönket, s mindent, ami a zsebünkben van, tegyük ki az asztalra. Így mind ezen dolgoktól megfosztottak bennünket. Mivel beszélni nem tudtak velünk, tolmácsolni behívtak egy Milán nevű fél magyar, fél szerb mókust, aki mindent megmagyarázott, majd visszakísérték a cellájába. Miután mindent leadtunk, valamennyien eltűntek, s minket egyedül hagytak a kancellárián. Két ágy volt benn, s négy személyre való teríték az asztalon. Bánhegyit még előbb elkísérték egy cellába, s rázárták az ajtót. Pár perc múlva hozzám a vacsorát. Mákos tészta volt. A pók letette az asztalra, s az is eltűnt. Mi – gondolva, hogy négyen vagyunk, négy teríték van az asztalon – nem sokat várva asztalhoz ültünk, s vígan enni kezdtük a jó mákos tésztát. Gondoltuk, hogy a két ágy szintén részünkre van ott. Így kettenketen fogunk benne aludni. Alig, hogy hozzáfogtunk az evéshez, berohant két milicáj, s éktelen ordítózásba kezd. Bizony mi egy szót sem értettünk az egészből. Csak azt értettük meg, mikor felrágattak bennünket a helyünkről, s bevágtak egy dohos cellába. Rothadt szalma volt bent a padlón, egyéb semmi. Azonkívül Milán, s Bánhegyi. Ordítani kezdtünk, hogy éhesek vagyunk. Nemsokára hoztak rozsdás konzervdobozban hideg gersli-kotyvalékot, s rozsdás kanalakat mellé. Természetesen hozzá sem nyúltunk. Én gondoltam, inkább éhen döglök, de sohasem fogok hozzányúltni ehhez a rohadékhoz. Így leheveredtünk a szalmára, maradék cigarettánkat szívtuk, s nemsokára állati csipésekre lettünk figyelmesek. Mondanom sem kell, hogy az egész éjszaka nem aludtam.

Ápr. 12-én reggel, megnézve a lábam szárát, egy mérő vér volt a rengeteg vakarástól. Az egész cella tömve volt ezernyi bolhával. Majd 10 óra felé engem és Schmittet egy másik cellába zártak, ahol egy öreg paraszt volt. Magyarul semmit sem tudott. Délben hozták az ebédet. Egy darab 10 dekás kukoricakenyér, s a gersli-leves. A kenyeret egyből „bedobtuk”, a leveshez nem nyúltunk. Cigarettánk már nem volt. Este ismét a leves, de bizony nem kellett. Igen el voltam csigázva, így az éjjel aludtam egy keveset. Bolhák itt is ezrével voltak. Másnap, szerdán a reggeli természetesen „almás”. Majd

10 óra felé újból az előbbi cellába vittek mindkettőnket vissza. Itt már vártak Klinovszky és Seres, Bánhegyi és Milán. Mint mesélték, előző nap bekísérték őket az UDBA-ba kihallgatásra.

Felfedeztük, hogy Milán tele van cigarettával, dohányjal, ennivalóval. Így Klinovszky „befűzte”, hogy mikor elmegyünk, neki hagyja szép félcipőjét, ha minket, míg itt vagyunk, ellát cigarettával, s ennivalóval. A srác rögtön benne volt, felpróbálta a cipőt, igen nagy boldogság tükröződött az ábrázatán. Mi pedig neki láttunk a falatozásnak. Volt ott kenyér, szalonna, sütemény, dohány, papír, Zeta cigaretta, szóval minden, ami nekünk kellett. Falatozás után rágyújtottunk egy-egy cigarettára, s igen jól éreztük magunkat. Délben a „levest” fel sem vettük, csak a darabka kenyeret ettük meg.

Klinovszky felfedezte, hogy igen jó színészi tehetséggel el tud valamit érni a börtönőröknél. Így estére, Milán tolmácsolása segítségével mutatványműsort hirdetett. Meg is jelent 4 vagy 5 milicáj 8 óra felé. Kinyitották a külső ajtót, s a belső rácsajtón keresztül bámultak befelé. Ekkor Klinovszky ráfordult Milánra, hogy minden szavát tolmácsolja. Bemutatta a pesti villamosvezetőt, a pesti davaj-szobrot, egy orosz filmet a hajóval, s a hajóskapitánnyal a lavórban. Mondanom sem kell, hogy a milicájoknak nagyon tetszett a dolog, s ezután minden este meg kellett ismételnie a mutatványt.

Csütörtökön 10 óra felé megjelent három „muksó” a cellában, s feltették a kérdést: „Köze sofer?” Jelentkeztem. Végigmértek, majd kérdezték, kié a gépkocsi. Én mondtam, hogy egy államosított vállalaté, s érdeklődésükre, elmondtam, kiket vittem vele: Ujj Antalt, Sík urat, s a személyzetet. Majd eltávoztak. Kérdezősködésünkre, hogy mi lesz, mikor mehetünk, semmit nem válaszoltak. Hoztak magukkal újságot is számunkra. „Új Szó”. Zombori magyar lap. Nekünk igen jó szolgálatot tett cigarettapapír gyanánt. Bizony Milán is megunt a vendég-etetést, s nemigen adott már többet. Így csak a milicájok egy-egy darab kenyerére, darabka szalonnájára, s pár cigarettájára voltak utalva, mint kosztjavításra, melyet ők Klinovszky színjátszásáért adtak be a cellába.

A délután unalmasan telt, semmi újság nincsen. A napok egybe folytak. Pár nap múlva Bánhegyi szabadul, s mi négyen maradunk. A koszt csapnivaló vagyis a nullával egyenlő, mind tápérték, mind mennyiség szempontjából. Állandóan borzasztó éhségérzet kínoz, s napról-napra soványodom. A levegőre sohasem szabad menni. Állandóan a zárt cellában vagyunk apró ablakkal. Kb. két hét múlva beszólnak, hogy készülődjek. Nagy örömmel teszem, s hamarosan jönnek is értem. De nagy a csalódásom, mikor 3 cellával arrébb újabb cellába zárnak. Nemsokára hallom, hogy szólítják másik három társamat. Az irodába viszik őket, majd hamarosan elhagyják a börtönt. Soha többé nem láttam őket.

A cellában újra gyűlnek a szökevény magyarok. Én már annyira gyenge vagyok, hogy ha lábra állok, elsötétül előttem a világ. Napok, hetek egymás után telnek. A szökevények minden nap érkeznek. Gál Miklós, Szarka Laci, Papp Gyuszi, Fazekas Sándor. Engem kb. egy hónap múlva egy újabb cellába visznek át. A tenyérynyi kis cellában sokszor 20–25-en vagyunk bepréselve. Cigaretta is csak nagy ritkán akad.

Itt végződnek az 1950-ből származó feljegyzéseim, Innen kezdve újra mai emlékezetemre vagyok utalva.

Folytatjuk

A CISZTERCIEK SÍRBOLTJA

Tanáraink közül többen nyugszanak a Hatvani temető ciszterci sírboltjában. Hálánkat leróva érettségi találkozókra mindig felkerestük őket. Halottak estéjén pedig sok Egerben élő öregdiák gyűjtja meg itt az emlékezés gyertyáit.

A Fájdalmas Szűz (Hatvani) temetőt 1752-ben nyitották meg. Kápolnájának alapkövét 1776-ban tették le. Az egriek csak Hatvani temetőnek hívják elhelyezkedéséből adódóan, mivel a Hatvani hóstyán fekszik. A temető a Főegyházmegeye birtokában van, a város legnagyobb kiterjedésű temetője és az egri polgárok fő temetkezési helye. Így került ide, a temető nyugati Hajdú-hegy-i részére a Ciszterciek sírboltja.

A kriptá maga több méter mélyen van a földbe süllyesztve, feltehetően síroki kemény mészkőből készült. A síremlék a fejrésznél mintegy három méter magasan emelkedik ki, a ciszterciek habitusának megfelelő fehér-fekete márványból (carrarai, sziléziai) készült, melyen a fekete márványkereszt kidom-borodik, rajta a ciszterciek címerével.

Az 1929/30. tanévi Értesítőben olvashatunk a sírbolt megnyitásáról ill. besztereléséről: „1930. március 28-án az öregdiákokkal egyesülten kegyeletes gyászünnepe keretében vittük át ... az intézeti tanároknak külön-külön sírban pihent porait a ciszterci Rend új sírboltjába”. A korabeli híradás hét ciszterci tanárról szól.

Az Eger újságban is megemlékeztek erről az eseményről: „... a szertartást dr. Kürti Menyhért c. főigazgató végezte nagy papi segédlettel, A sírnál az intézet énekkara Rássy Paulin tanár vezetésével gyászdalokat énekelt. Az intézeti fűvőzenekar pedig egy gyász indulót játszott...”

Ma 17 ciszterci atya nyugszik a sírboltban.

Horváth Ágoston (1854–1881)	Rédey Gerő (1881–1945)
Szvorényi József (1810-1892) és szülei	Rássy Paulin (1883–1954)
Dr. Nagy Benjamin (1874–1917)	Máyer Móric (1894–1957)
Kovách Demjén (1859–1929)	Károly Asztrik (1895–1958)
Horváth Zsigmond (1822–1886)	Varga Bennó (1895–1958)
Mártz Sándor (1888–1913)	Dr. Pataki Vidor (1901–1973)
Dr. Macki Valér (1847–1921)	Kápolnai Tecelin (1912–1991)
Szobek Lóránt (1841–1929)	Rácz István Pelbárt (1922–2009)
Fejér Adorján Géza (1865–1938)	

Az idetemettek közül többen nem voltak az iskola tanárai.

Mártz Sándor még nem volt felszentelt pap, betegen került Egerbe. Fejér Andor Géza mint nyugdíjas volt Egerben haláláig. Kápolnai Tecelin a gimnázium nyolc osztályát nálunk végezte. Ő a budai gimnázium tanára volt. Többen egri születésűek, ill. Heves megyéhez kötődők voltak.

A ciszterci sírkert kerítés övezi, melynek tartóoszlopai sírvázának kialakítva síroki mészkőből készültek. A sírkertet uraló növényzet a mindent beborító borostyán. A síremléket a rajta található márványtábla szerint még 1979-ben felújították Vajk Atanáz 1939-ben érettségizett osztályának tagjai, köztük Kiss László, Valentin Kálmán. A síremlék újbóli felújítása ill. megtisztítása újból időszerű lenne.

Mindenszentek ünnepe tájkán a temetőben kinn járva a tapasztaltam, hogy a sírkert a növényzet elburjánzása miatt ápolásra szorul. Kezdeményezésemre a Gárdonyi gimnázium 10. C. osztály tanulói – *Holló Áron, Kisjuhász Marcell* és *Bartha Máté* unokám – *Reményfy László* erdőmérnök szíves közreműködésével és irányításával szépen megtisztították, és elrendezték a sírkertet. Köszönet érte!

Közvetlenül a sírkert mellett találtam dr. Hegyi Kapisztrán igazgató úr édesanyjának sírját is igen elhanyagolt állapotban. (Annakidején többször is említette, hogy ő is ide szeretne kerülni). A diákok ezt a sírt is szépen rend behozták. Az elkorhadt sírkereszt helyet újat készítettem.

Talán rendszeressé lehetne tenni a ciszterci tanáraink sírkertjének a karbantartását, ha a Gárdonyi Géza gimnázium 9–11. évfolyamos diákjai az ún. *közösségi szolgálat* keretében vállalnák ezt a munkát.

Bartha István

Fénykép: Bartha Máté 10 C. tanuló

HÍREK A GÁRDONYIBÓL

Gárdonyi emlékművek az iskolában

2013. október 22-én az iskolánk főbejáratainak (*Rendház bejárata – a szerk.*) jobb oldali falára került Gárdonyi Géza márványlapba helyezett domborműve. A dombormű történetéről a fellelhető évkönyvek alapján a következők állapíthatók meg.

Az államosítás utáni egyetlen tanévet, az 1948/49-est élte meg a Gárdonyi Géza Gimnázium. Az épületbe 1949/50-tól költözött az Állami Pedagógiai Gimnázium (azaz a tanítóképző) és az Állami Közgazdasági Gimnázium. (Az utóbbi a következő évben továbbköltözött a Klapka utcába.) Az 1954/55-es tanévben már az Egri Állami Tanítóképző felvette Gárdonyi Géza nevét. 1957 őszétől indult meg újra három (egy reál és két humán) osztályban 113 tanulóval a gimnáziumi képzés, melynek kiteljesedése hozta magával 1960/61-től a tanítóképzés és az általános iskola megszűnését, azaz a Gárdonyi Géza Általános Gimnázium megszűlését.

A névváltoztatással együtt járt a Gárdonyi Gézát ábrázoló alkotások elkészítése is. A belső kertben lévő szökőkút mellé – amelynek helye nem azonos a maival, mert eredetileg az iskolai bejárat előtt volt, és Szent Bernát szobra díszítette – 1956-ban felállították Gárdonyi Géza mellszobrát, melyet Király Róbert készített. Ez a szobor ma a belső udvar (*a „nagy” udvar – a szerk.*) közepén látható, és az új tornaterem építése előtt a régi tornaterem bejárata előtt állt. Vélhetően 1965-ben került ide, amikor lebetonozták a belső udvart.

Lóska Károly akkori igazgatóhelyettes szerint 1960-ban szintén Király Róbert készíttette el azt a – Gárdonyi Gézát ábrázoló domborművet, amelyet először a régi épület földszinti aulájában helyeztek el. 1962/63-ban megépült az új épület, amely az első emeleten létesített átjáró folyosóval kapcsolódott a régi épülethez. A két épület szervezesebb összekapcsolásának a szándéka vezérelhette az akkori iskolavezetést, hogy a domborművet az átjáró folyosó oldalára helyeztesse át. Ennek időpontját nem tudjuk, de azt igen, hogy 1966-ban tették ide a ma is látható Berze Nagy János-emléktáblát.

A domborművet szegélyező barna színű díszítőcsíkról pedig az biztos állítható, hogy a Szent Bernát Gimnázium primus udvari bejárataánál lévő emléktáblákat keretezte. Az emléktáblák az I. világháború hősi halottainak nevét és Szvorényi József emlékét hirdették.

A harmadik Gárdonyi-szoborról – melynek orrát a mai diákok előszeretettel húzogatják a nem felelés reményében – nem tudunk semmi biztosat.

Az említett alkotások készítőjéről, Király Róbert szobrászművészről azt lehet tudni, hogy 1930. január 20-án született Egerben. 1950–56 között végezte a Magyar Képzőművészeti Főiskolát. Kétszeres Művészeti díjas (1975, 1985), Nívódíjas (1975); Gutenberg-pályázat díjasa (1985). Köztéri szobrai vannak Visontán, Bogácson Sirokban, Gyöngyöstarjánban, de ő az alkotója az egri várban lévő Balassi Bálint szobornak is. A család álma című alkotása a volt Egri Dohánygyár parkjában, az 1956-os emlékmű és Az egri színjátszás 300. évfordulója című műve a Gárdonyi Géza Színházban, valamint a Szomjúság című alkotás a volt Domus előtti téren tekinthető meg. Ő készítette Felnémeten Jakab Kovács emlékművét is 2010-ben.

K.(ovács) O.(ttó)

***

Az új könyvtárról és felújított tantermekről – Kovács Boglárka 9.C írása

2013. szeptember 17-én a diákok is birtokba vehették iskolánk két felújított 72-es és 73-as tantermét (*az első emeleti oldalfolyosón a zene- és a mellette levő tanterem – a szerk.*). Ezzel kapcsolatban kérdeztem meg Varga B. János igazgató urat a nehézségekről és a munkálatokról.

– *Miért került új helyre a könyvtár? (A II. emeleten, a tanári könyvtár helyén – a szerk.)*

– 2013-ban ünnepeljük Gárdonyi Géza születésének 150. évfordulóját. A Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium valamennyi dolgozója úgy gondolta, hogy iskolánk névadója előtt akkor tiszteleg méltóan, ha az intézmény könyvtárát megújítja.

Ezen legfontosabb szempont mellett, természetesen motivált bennünket az is, hogy a XXI. század vívmányait is alkalmazó modern könyvtár jöjjön létre a diákok és tanárok munkájának segítésére.

Céljaink között fontos szempont volt a tervekkel kapcsolatban az, hogy egy olvasóterem is álljon rendelkezésre akár kutatómunka, akár tanóra megtartása céljából.

Érdekesképpen jegyzem meg, hogy az államosítás előtt a könyvtár ezen a mostani helyen működött, a Szent Bernát templom oldalhajója fölött.

– *Melyek voltak nehézségek az átalakítás során?*

– Mindenki, aki műemléki környezetben építkezik, nagyon sok nehézséggel találja szemben magát. Nem elég megtervezni, azt el is kell fogadtatni a megfelelő hatóságokkal. Ez a legnehezebb feladat. Kompromisszumokat kell tudni kötni. De fontos, hogy a funkciót nem szabad feledni. Könyvtárat akartunk építeni, amit a tanulók kedvvel használnak. Ahol jól érzik magukat. Tudjuk, hogy a környezetnek milyen nevelő hatása van az egyénekre. Ezért tartottuk fontosnak a kialakítás során, hogy a legjobb anyagokat használjuk fel. Akár a falak újravakolásához, akár a bútorok elkészítésén át a falfülkék kialakításáig. A polcokon elhelyezett virágok is a nevelést szolgálják, esztétikai élményt adnak. Igényességre nevelnek a környezet és a szellemi munka terén egyaránt.

– *Hogyan sikerült az anyagi feltételeket megteremteni?*

– Az anyagi fedezet jelentős részét a Zirci Ciszterci Apátság biztosította. Köszönetemet fejezem ki ezért *Dékány Árpád Sixtus* apát úrnak, aki megértette és támogatta szándékunkat. A költségekhez hozzájárult az intézmény egy sikeres pályázattal, melynek segítségével az informatikai háttérrel biztosítottuk a könyvtárnak. A költségekhez hozzájárultak az iskolánkba járó tanulók szülei, hiszen az alapítványi támogatásukat is felhasználtuk a könyvtár kialakításához. Összességében elmondhatom, hogy egy nemes cél érdekében sikerült többünknek összefogni és egy nagyon jól használható könyvtárat átadni Gárdonyi Géza születésének 150. évfordulójára.

– *A 72. sz. osztályteremben meghagytak több 18. századból való falrészletet. Miért?*

– A csupasz falak láttán sokat gondolkoztunk, hogy szabad-e visszavakolni őket, hiszen nagyon régi falakról van szó, talán érdemes lenne ezeket a mai generációnak is megmutatni. De mivel a termék funkciója nem kiállítótér, hanem osztályterem, ezért úgy döntöttünk, hogy csak egy jellegzetes, épen maradt szakaszt hagyunk vakolatlanul. Ennek a két részletnek figyelmes tanulmányozása felhívhatja a figyelmünket annak a munkának a precizitására, mellyel elődeink dolgoztak.

Fontos azt is látnunk, hogy a különböző építőanyagok hogyan illeszkednek egymáshoz, hogyan biztosítják a falak, a tartószerkezet szilárdságát. A tartósságot, melyet közel 325 éve ezek a falak biztosítanak.

Mi, keresztény emberek is sokfélék vagyunk, de mindegyikünk a saját személyiséggel kell, hogy hozzájáruljon a közösség értékeihez. Mindannyian értékesek vagyunk, mindegyikünknek fontos feladata van, úgy mint a téglának és a tufának is. Más és más, de az egész érdekében nélkülözhetetlen.

Erre szeretnénk felhívni mindenki figyelmét, aki a terembe belép.

– *Van-e további terve az iskolavezetésnek a tantermekkel és az épületrésszel kapcsolatban?*

– Az intézmény fennállásának 325 éves évfordulója alkalmából szeretnénk a nyelvi labort és az egész folyosós szakasz felújítani. Terveink között szerepel egy állandó iskolatörténeti kiállítás megnyitása, melynek helye ez a folyosó lenne.

– *Azt hiszem, az iskola összes diákjának nevében köszönhetem meg a felújított tantermeket és természetesen az új könyvtárat is, amelyet mindenki szívesen használ. A tantermek pedig tényleg nagyon otthonosak és szépek lettek!*

„Közösségi szolgálat” szervezése

A köznevelési törvény előírja a középiskolások 9–11 osztályosai számára 50 óra közösségi szolgálat elvégzését: „A közösségi szolgálat: szociális, környezetvédelmi, a tanuló helyi közösségének javát szolgáló, ... egyéni vagy csoportos tevékenység. ... Az érettségi bizonyítvány kiadásának feltétele ötven óra közösségi szolgálat elvégzésének igazolása.”

E célt szolgálta az iskola **2013. november 11-i** „közösségi szolgálat” nyitó rendezvénye, melyen *Varga B. János* igazgató úr bevezetőjét követően *Bozóné Tóth Gabriella* tanárnő ismertette, hogy mit is foglal magába ez a közösségi szolgálat. A rendezvényre meghívták a fogadó intézmények – a Magyar Vöröskereszt Heves megyei szervezete, a Vakok és Gyengénlátók Heves Megyei Egyesülete, Egri Fialokkal a Régióért Alapítvány – képviselőit, akik „tárt karokkal várják a kilencedikes diákokat.”

Ennek az új típusú, „nevelési” módszerek már vannak gyökerei iskolánkban, s bizonyára a diákok számára sem jelent majd valamiféle kényszerű tevékenységet, hanem örömet is találnak a másokért és a közjóért végzett tevékenységben.

Iskolánk életéről szóló sorokat a *MAG – Mindennapok A Gárdonyiban* internetes diákújság és az iskola honlapján – <http://www.gardonyi-eger.sulinet.hu> – olvasható írásokból állítottuk össze *Kovács Ottó* tanár úr szíves közreműködésével.

hírek...hírek...hírek...

- **DIÁKSZÖVETSÉG** céljáról, tagságáról, tevékenységéről írt rövid összefoglalást az Egri Magazin októberi számában a lap kérésére *dr. Molnár Miklós* egyesületünk üv. elnöke:

A szervezet 1989-ben alakult meg, 1991-ben jött létre a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya (CDEO). Az egyesületnek választott elnöksége, pap elnöke és öregdiák ügyvezető elnöke van.

A szervezet célja, hogy tanúságtételével és munkájával erősítse a ciszterci lelkeség jótékony társadalmi hatását, a volt ciszterci diákoknak lehetőséget adjon az egri Szt. Bernát Gimnázium nevelői iránti hálájuk kifejezésére, hogy támogassa és szolgálja azon törekvéseket, amelyek a törvényes lehetőségek közt kívánják biztosítani a Ciszterci Rend küldetésének megfelelő nevelőoktató munkát. Támogassa a rend magyarországi történelmi jelentőségű tevékenységének folytatását az egri Ciszterci Rendházban és a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban, széles körben tudatosítsa a rend intézményei működésének társadalmi jelentőségét, a morális értékzavarok megoldhatóságát valláserkölcsi alapon, hogy az iskola cserkészcsapatát önnevelő törekvéseiben jó példával, tanácsokkal, szellemi és anyagi eszközökkel segítse.

Cél továbbá a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium és Szakközépiskolában tanuló és ott végzett növendékek szellemi és anyagi támogatása, együttműködés más ciszterci diákközösségekkel.

A CDEO tagja lehet minden olyan nagykorú – szülői hozzájárulással kiskorú – természetes személy, aki az Alapszabályban foglaltakat elfogadja és azt a belépési nyilatkozat kitöltésével tanúsítja. Bár a CDEO mindenki számára nyitott egyesület, elsősorban a következők tagságára épül:

- azokra, akik az egri Szt. Bernát Gimnázium tanulói voltak,
- leszármazottaikra, özvegyeikre,
- a Ciszterci Rend tagjaira,
- a Gárdonyi Géza Gimnázium tanáira,
- azokra a szülőkre, akiknek gyermeke a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumba jár vagy járt,
- aki más ciszterci gimnázium tanulója volt.

Mit akar a szövetség?

Azt, hogy volt iskolánkhoz, tanári karához valamint diáktársainkhoz fűződő tudati és érzelmi kötődésünket fenntartsuk, iskolánk működését figyelemmel kísérve, minden lehetséges eszközzel, társadalmi pártfogással, történetének ismertetésével, hagyományaink ápolásával támogassuk. Szövetségünk tagjaival szolidárisak legyünk,

azt, hogy a ciszterci gyakorlat szerint a magas színvonalú oktatás, a keresztény erkölcsi és nemzeti alapokra épülő nevelés folytatódjék,

azt, hogy társadalmunk erkölcsi válságában tagjaink életvitelükkel tegyenek tanúságot a hit és a keresztény értékek mellett: az emberi élet és méltóság tisztelete, a család fontossága, a munka becsülete, hűség és tisztesség.

E célok követésével kívánjuk megőrizni a ciszterci szellemiséget, amelyet a szerzetes atyák sugalltak, amelyet a jelenlegi civil tanárok is közvetítenek, és amelyet a rend nagy szentje Szt. Bernát így fogalmazott:

„Ardere et lucere – Lángolj és világíts!”

Dr. Molnár Miklós
a CDEO ügyvezető elnöke

- **EMLÉKEIM FOLYTATÁSA** címmel jelent meg *Molnár József* festőművész diáktársunk műveit bemutató sorozat 5. füzeté. Számos festményének és rajzának igen jó minőségű fotói mellett olvashatjuk „Az »emlékeim« folytatását” – az előző, 4. füzetben elkezdett önéletrajzának kiegészítéseként. Ebben művészi életének fontosabb állomásairól

– hazai és külföldi utak – kaphatunk rövid életképeket, és ezeknek az élményeknek a művészi alkotómunkájára tett hatásáról is beszámol. A művész ars poétikáját tárja elénk: „A műkritikusok és a galériások egymást előzve bírálták a hagyományt értékelő alkotókat és összemosták a »szocreállal«. A szocreált a Főiskolán sem értékelték. A festői realizmust vállaltam...”

(Diáktársunk életrajzát „Emlékeim” címmel lapunk 2012. Veni Sancte-i és karácsonyi számában olvashattuk.) A következő számunkban szeretnénk az „emlék-folytatást” is közölni.

Árva madárka – ceruza 1997.

Moszat – golyóstoll 2007.

• JUBILÁLÓ TESTVÉRISKOLÁK

A székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium ebben a tanévben hármask jubileumot is ünnepel: 325 évvel ezelőtt, 1688-ban alapították, 200 éve, 1813-ban vette át a Ciszterci Rend a gimnázium fenntartását, valamint 75 éve, azaz 1938 óta áll az iskola jelenlegi épülete.

A történet igen hasonló a mi iskolánkéhoz: A török kiűzését követően 1688-tól Széchenyi Pál veszprémi püspök a Jézus Társaság szerzeteseit telepítette a városba, akik újraindították a tanítást, rendházat és templomot is építettek. A mai napig álló barokk templom és kolostor 1742 és 1756 között épült. Mikor XIV. Kelemen pápa a jezsuita rendet 1773-ban feloszlatta, 1776-ig világi papi minőségükben még tovább működtették az intézményt. 1776-tól november 4-étől munkájukat a pálosok vették át.

„A magyar ciszterci rend 1813-ban veszi át a gimnáziumot a pécsivel együtt s bár Egerben már 1777. óta a pásztoi ciszterciák tanítottak, igazában csak ekkor lesz a Ciszterci Rend tanítórenddé: a székesfehérvári és pécsi gimnázium átvételével” – írja Werner Adolf apátúr az iskola 100 éves jubileumán. Fehérváron 1939-ben avatták fel a ciszterciek legmodernebb gimnáziumát.

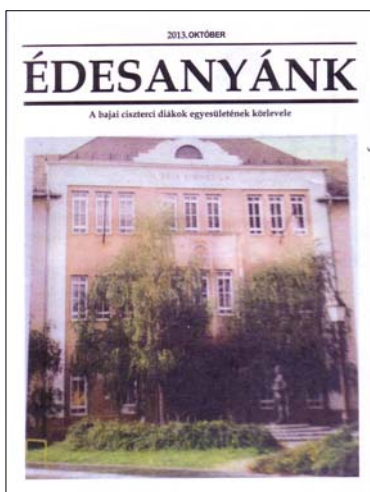
Az 1948. évi államosítást követő több mint negyven év után a ciszterciek 1994. február 25-én vették át újból a gimnázium fenntartását. A rendet jelenleg *Brückner Ákos Előd* atya a ciszterci templom plébánosa képviseli az iskolában, ahol spirituális és hittant tanít.

A Ciszterci Szent István Gimnázium ünnepi programsorozattal készült a jubileumokra. Ünnepi megemlékezést és emléktábla avatást tartottak november 8-án. Felavatták a gimnázium bejárata mellett hármask évfordulóra emlékező emléktáblát. Sixtus apátúr ünnepi beszédében hangsúlyozta, hogy 200 év alatt politikusok, írók, költők, tudósok, papok, főpapok, püspökök, apátok egész sora került ki ebből az iskolából. Ezek a személyek, nevek és lelkek nemcsak a múltunkat jelentik, hanem a kijelölik jövőnket is.

A pécsi Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma és Kollégiuma tavaly ünnepelte fennállásának 325 éves jubileumát. Az iskola története az egrihez hasonlóan alakult.

A jezsuiták, akik már 1613 óta a törökök alatt is tevékenykedtek a városban. A törökök kiűzése után 1687-ben azonnal megnyitották iskolájukat és felépítették ma is álló kollégiumukat (rendház és iskola). A jezsuita rend feloszlata után a már akkor jó hírű iskola világi papok és világiak oktatásával működött tovább. A jozefinizmus kora után egyre inkább felmerült az igény, hogy a gimnáziumot ismét egy szerzetesrend vegye át. Miután a bencések nem tudták vállalni, ezért I. Ferenc király a zirci ciszterci apátnak, Dréta Antalnak adta át 1813. február 9-én kelt rendeletével az iskolát. 1814. őszén két ciszterci kezdte a tanítást világiak segítségével. A következő tanévben a 400 diákot már teljes ciszterci tantestület tanította. 1849-ben a győztes császári hadak kiharcolták az iskolát az épületből, melyet először garnizonnak, majd katonai kórháznak használtak. Addig a volt pálos rendházban (a mai Széchenyi gimnáziumban) folyt a tanítás. Csak tizenhét év után, 1866-ban jöhettek vissza tulajdonukba az atyák, kik az épületet felújították és a déli szárnyal bővítették. Ekkor kezdődött a gimnázium igazi felívelése.

A két világháború közötti iskolaépítés során a gimnázium 1935-ben új épülettel gazdagodott. Az állami korszak után 1993. júniusától lett ismét ciszterci fenntartású az iskola. A rendet jelenleg *Bérczi Bernát* atya képviseli az iskolában, tanít hittant és informatikát. A tanulók létszám a 2012/2013-as tanév végén 768 fő, ebből a fiú aránya 46%, a lányok aránya 54%.
(Az iskolák honlapjairól összeállítva)

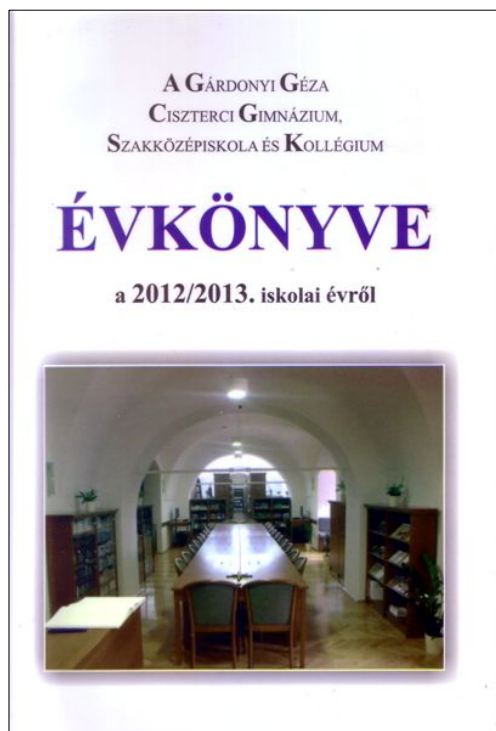
• **A BAJAI CISZTERCI DIÁKOK EGYESÜLETÉ**-nek rendszeresen – évenként két alkalommal – jelenik meg lapja: az *ÉDESANYÁNK*. A bajai ciszterci öregdiákok is hozzánk hasonló gondokkal küzdenek, a tagság öregszik és mivel Baján a ciszterci gimnázium fenntartását különféle okok miatt a Rend nem tudta átvenni, így a tagság utánpótlása is reménytelen. „Édesanyánk” szinte az egyetlen kapcsolat a szétszóródott, idősödő öregdiákok között.

A lap szerkesztőinek, *Lévay László*, a diákszövetség elnökének és társa *Gerendás Ferenc* bajai öregdiák fáradhatatlan munkája révén megismerhetünk a bajaiak egykori és az rend újra indulása óta történt igen sok érdekes és tanulságos eseményt. A legutolsó számban olvashatjuk „Keve, a bajai rendházban” címmel a házfőnök atya 1992–2011 közötti idejének küzdelmes évtizedeit. Baján a legutóbbi időnkig működött a rendház, *Bácskai Keve* atya múlt évi halála után újabb ciszterci nem került Bajára. Olvashatunk tanárainknak szétszórás utáni sorsáról. A sok ismerős név érzékelteti hogy tanáraink mennyire összekapcsolták a ciszterci gimnáziumokat. További munkájukhoz sok sikert kívánunk!

Kérjük a kedves diáktársainkat, hogy a mellékelt csekken a 2014. évi tagdíjat szíveskedjenek befizetni, hogy a jövőben is mindenkinek küldhessük újságunkat, melynek nyomda és posta költségei egy évben 1500 Ft.

- **A 2012/2013. TANÉV ÉVKÖNYVE** – iskolánk fennállásának **324.** évében – idén is elkészült. Címlapján láthatjuk az újonnan kialakított impozáns könyvtár olvasóját. A diákok ez év áprilisától – vehették birtokukba, s a jó könyvek mellett a szép környezet is kedvessé teszi majd számukra az olvasást.

Az első oldalon már hagyományosan az apáti köszöntőt olvashatjuk. A pár soros bevezető a bizalomról, a közösség, így az iskolaközösség életének lényeges és fontos próbakövéreől szól.

Az állami Gárdonyi Gimnázium ez évben elhunyt két tanára *Irlanda Dezső* és *Kántor Tibor* munkásságát méltató oldalak arra utalnak, hogy az iskola őrzi ennek az időszaknak a megbecsülendő emlékeit.

A Kalendárium és az Életképek fejezetekben végig kísérhetjük az iskola minden fontosabb eseményét írásban és főleg képekben.

Figyelemre méltó, hogy a szellemi és sport versenyeredményeket tárgyaló több mint 20 oldalas fejezet mennyi adatot tartalmaz. Megszámoltuk: 36 országos, 23 megyei-területi, 14 városi és még 8 ún. kollégiumi versenyről, ill. az elért eredményekről kapunk beszámolót. A sok diák mögött mindenütt ott áll a felkészítő tanár nevelő és irányító munkája is. Nekik kell felhívniuk diákjaik figyelmét a lehetőségre, felkészíteni, biztatni őket és velük izgulni az eredményekért.

Rövid érdekes tanulmány részletet olvashatunk *Inczéné Lazarevics Katalin* tanárnőtől „Az oktatás objektív tényezői” címmel. Fölöttébb figyelemreméltó a középiskolák legrangosabb versenyén magyar nyelvből első díjat nyert *Ballagó Julia* 12.K osztályos tanuló pályamunkájának egy részlete.

Az iskola munkáját jellemző számok ez évben is kedvező képet mutatnak. Lényeges adatok: **763** diák **24** osztályban végezte el tanulmányait a 2012/2013-es tanévben, átlagos tanulmányi előmenetelük 4,21. A nyolcosztályos évfolyam alsó négy osztályában 135-en végeztek. A végzős három osztályban 103 tanuló tett sikeres érettségét. A tanulók 35%-a lakik kollégiumban, bejáró 33%, helybeli 32%. Megtálalhatjuk a 24 osztály névsorát és egy-egy csoportképet. Az osztályzatokról annyi árulkodik, hogy a kitűnőek vastagbetűsök, a jelesek pedig

dőlt betűvel szerepelnek. Figyelemreméltó, hogy az 5. osztályban (ez a régi I. oszt.) a 36 tanulóból 19 vastagbetűs és 9 dőlt betűs van, vagyis az osztály 75%-a kitűnő ill. jeles rendű. Gyönyörű kezdet!

Az iskolában 56 állandó, 3 óraadó tanár nevelte-oktatta, a kollégiumban pedig 5 nevelő tanár segítette a diákokat. Ezenkívül a két intézményben – az iskolában és a kollégiumban – a folyamatos munkát 22 egészségügyi, irodai és technikai dolgozó biztosította.

Köszönet a Kovács Ottó tanár úrnak – a szerkesztőnek – a szép és gondos munkájáért, és a megszámlálhatatlan remek képek készítéséért. (O.Gy.)

- **KÖSZÖNET AZ ADOMÁNYOKÉRT!** – *Gódl Károly* (é. 1951.) Höhr-Grenzhausen (Németország) – 10 000 Ft; *Puky Pál* (é. 1943.) Peterborough (Kanada) 100 euró; *Bércy Pálné* (Ajka) 15 000 Ft.

- **AZ EGRİ FEHÉR/FEKETE** – elektronikusan a www.ciszterciekegerben.hu honlapon érhető el. A honlap gondozója *dr. Kaibás Gábor Márk*, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma az interneten olvasható, illetve letölthető

HALOTTAINK

Diáktársunk, akinek halálhíréről értesültünk:

Trencsényi István (é. 1945) – Budapest

Dr. Gál József (é. 1947) – Miskolc–Bojk

Simonyi István (é. 1950) – Eger

Requiescant in pace!

Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál: *Oláh Gyula, 1114 Budapest, Bartók Béla út 25. III. 5/A tel.:(1) 386 2295* vagy E-mail: olah.gyula3@chello.hu

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)

Megjelenik Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.

Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt.

Felelős szerkesztő: Oláh Gyula

MI EGRIEK ENNÉL MAGASABBRA NEM VIHETTÜK... *Megszépült Gárdonyi Géza sírja az egri várban*

A tudósítást a képekkel *Ebner-Egres Bélától* kaptuk, akinek édesapja 1947-ben érettségizett Vajk tanár úr osztályában. „Édesapám dr. Egres (született Ebner) Jenő, akinek megpróbálok örökébe lépni – írja a beszámolójához mellékelt levelében. Bár magam nem lehettem ciszter diák – tudjuk miért –, de megörököltem aputól mindazt, amit a ciszterci hangulat takar, takarhat. Bizsergetően jóleső érzés volt, amikor a ciszter atyák fekete-fehér ruháját a szél lobogtatta az egri várban! Éreztem, hogy most tényleg itthon vagyok Egerben, s otthon a ciszterek között. Azóta újra sokat gondolok Vajk Atanázra, akivel kölyökként sokat volt alkalmam találkozni, hisz édesapámmal gyakorta meglátogattuk Jászberényben.”

Gárdonyi Géza születésének százötvenedik évfordulójára példás összefogással újult meg az egri remete sírja a vár Bebek bástyáján. A megszépült nyughelyet ünnepélyes keretek közt a Gárdonyi Napok alkalmával áldotta meg *Dékány Árpád Sixtus* zirci apát.

Sixtus apátúr ünnepi beszéde

Ünnepségen Gárdonyi gimnázium diákjai szerepeltek

Az író halála után *Tordai Ányos* ciszterci szerzetes kezdeményezte a sír megépítését. „Mi egriek ennél magasabbra nem vihettük. De hisszük, hogy a Jóisten még magasabbra vitte.” Tordai ezen szavai az utódokra is hatással vannak, csakúgy, mint Gárdonyi élete és életműve. Így nem véletlen, hogy most a megújításban is jelentős szerepet vállalt a ciszterci rend, illetve a Gárdonyi Géza Gimnázium. *Nyitrai Zsolt* országgyűlési képviselő erre a folytonosságra is felhívta a figyelmet köszöntőjében. A sírra a Csak a teste felirat került, de a politikus szerint ezen a napon itt volt Gárdonyi lelke is.

Dékány Árpád Sixtus zirci apát saját élményeiről, az Egri csillagokról, Dobóról beszélt.

– Látszik, hogy Gárdonyi pedagógus is volt – fogalmazott –, hiszen Dobó a vele küzdőket és a jövő nemzedékét is tanítja.

A Gárdonyi-émlékév alkalmából új kerítést, keresztet készítettek, felújították a sírhoz vezető lépcsősort. Rendezték a környékét is, gyepetglával burkolták a dombot, kivágták az előregedett fákat. Tizenhat vállalkozás, szervezet segítette a munkát. Az ünnepségen a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium diákjai adtak műsort, majd Dékány Árpád Sixtus zirci apát áldotta meg a sírt, ahol az az író a nyugszik, akitől Kosztolányi így búcsúzott: „Úgy égett, mint egy családi lámpa. A magyarság, ez a nagy és boldogtalan és szétszóródott család az ő fényében ült együtt...”

Ebner-Egres Béla

A TARTALOMBÓL

<i>Dr. Tordai Ányos: A láthatatlan embernél</i>	Iskolánk 325. éves jubileumára készülünk...
Beszámoló a 2013. évi érettségi találkozóról –II.	<i>Dr. Kilián István: Eger felszabadul a török uralom alól</i>
Erdélyi Guidó tanár úrra emlékezünk	<i>Mohi Sándor: Vörös uralom – köszönöm, nem!</i>
<i>Ebner-Egres Béla: A Gárdonyi sír megáldása</i>	<i>Bartha István: A ciszterciek sírboltja</i>
Hírek a Gárdonyiból	hírek...hírek...hírek...